SKEPTIKKO

1/97

Sieppaus-kokemukset

psykologiaa?

Mitä järkeä Steinerin ajattelussa?

Parapsykologiaa yliopistossa

Natsit ja mystiikka

Numero 32 27.3.1997

Nopeammin, korkeammalle, voimakkaammin!

Skepsiksellä menee paremmin kuin koskaan. Jäsenmäärämme on kolmen viime vuoden aikana yli kaksinkertaistunut ja uusia jäseniä hakeutuu riveihimme jatkuvasti tihentyvään tahtiin. Tämä on seurausta tietoisesta linjanvedosta: yhdistys on tullut ulos kaapista ja akateemisesta "salaseurasta" on kasvanut näkyvä vaikuttaja. Meillä on pysyvä postiosoite, puhelinnumero, kotisivut Internetissä, ja kanssamme voi asioida myös sähköpostitse. Samaten silloin kun mediaa ylipäätään kiinnostaa etsiä kriittistä näkökantaa – joko vilpittömästi tai alibikseen – osoite on luontevasti Skepsis ry. Huuhaa-palkintoamme odotetaan jännittyneesti ja sen saajista esitetään etukäteen yleensä metsään meneviä arvauksia.

Yleisöluentomme ovat vakiinnuttaneet asemansa, tiedotusta on tehostettu ja suhteita ulkomaisiin sisarjärjestöihin kiinteytetty. Yhdistyksen talous on vakaa, eikä kassaa enää jouduta joka kerta raapimaan pohjia myöten, jotta seuraava lehti saadaan painoon. Äskettäin vuokrasimme pienen varastotilan, johon tullaan kokoamaan yhdistyksen arkisto/kirjasto. Skepsiksellä menee hyvin, koska huu-puolella menee vielä paremmin. Olemme huutavan ääni korvessa, mutta ilman meitä ei juuri kukaan jaksaisi nousta edes yleisimpiä harhaluuloja vastaan. Astrologia, varpumiehet, scientologia ja kirjavat vaihtoehtoishoidot ynnä muut asioisivat herkkäuskoisten lompakoilla täysin huolettomina sen sijaan että käyttävät nyt Skepsistä kirosanana. Tietenkään me emme tyydy tähän – päämäärämmehän on tehdä itsemme tarpeettomiksi. Toiveet päämäärän saavuttamisesta ovat kuitenkin vähäiset; päinvastoin humpuukin leveällä saralla riittää töitä niin kirveelle kuin muillekin astaloille.

Hyvistä uutisista huolimatta Skepsis elää kriittisiä aikoja. Jäsenmäärän kiihtyvä kasvu yhdistettynä toiminnan aktiiviseen laajentamiseen useilla rintamilla on johtanut yhdistyksen – kuten entinen puheenjohtajamme **Lauri Gröhn** asian dramaattisesti ilmaisee – Kuoleman varjon laaksoon. Jo nykyiselläkin kasvuvauhdilla tuhannen jäsenen haamuraja ylittyy viimeistään ensi vuonna. Tämä tarkoittaa kristallipalloni mukaan sitä, että nyt työnsä aloittava uusi hallitus ja toimihenkilöstö tulevat huomaamaan, ettei toiminnan pyörittäminen vapaaehtoisvoimin enää onnistu. Kulku laaksosta aurinkoon on mahdollista vain positiivisen kierteen avulla: entistä aktiivisempi toiminta tuo julkisuutta ja sen myötä jäseniä, jotka tuovat jäsenmaksutuloja. Raha taas antaa lisää toimintakapasiteettia, jolloin voimme myös saavuttaa todellisia tuloksia. Kuoleman laakso on ohitettu vasta, kun yhdistys pystyy palkkaamaan toimistotyöntekijän. Tällöin hallitukselta ja muilta aktiiveilta vapautuu luovaa energiaa näkyvään, hauskaan ja motivoivaan toimintaan kuten erilaisiin projekteihin, samoin kuin tärkeään lehtivastineiden kirjoitteluun.

Julkisuus on meille elinehto, ja esiintymisten määrän lisäksi tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota laatuun. Sterotyyppisen skeptikon nuiva ilonpilaajan imago, jolle ainakaan itse en ole onnistunut löytämään vastinetta todellisuudesta, on saatava muuttumaan. Suurin haasteemme on saada rokotetuksi huuhaata vastaan nuoriso, jonka maailmankuva ei vielä ole sementoitunut. Kaikkein tärkeintä, mutta samalla vaikeinta, on tavoittaa tytöt. Skepsiksen jäsenistä on naisia yhä alle viidesosa.

Jotta voisimme korjata vääristymän, meidän on tarjottava tytöille (myös pojille!) myönteisiä samaistumiskohteita. Tämä ei suinkaan ole helppoa, koska murrettavana on samalla mediankin ennakkoasenne: millaisena toimittaja haluaa skeptikon nähdä ja esittää yleisölle. Etenkin televisio on väline, jossa esiintyjän persoonallisuus ja esiintymistyyli saavat helposti enemmän painoa kuin hänen sanottavansa asiasisältö. Silti argumentoinninkaan tasoa ei pidä laskea. Kyse on imagonrakennuksesta.

Lisätkää pökköä pesään ja avatkaa jarrut! Itse siirryn kolmen hallituskauden jälkeen "Epäilijäin kerhon" sihteerin varsin käytännönläheisestä työstä vieläkin syvemmälle ruohonjuuriin: kasvattamaan kahta pientä skeptikkoa, joista esikoinen on tyttö ja toisenkin sukupuoli saattaa olla selvinnyt tämän lehden tullessa painosta.

Anneli Aurejärvi

Skepsiksen sihteeri 1994-1997

Skeptikko 1/97

numero 32

Julkaisija
Skepsis ry
pl 483, 00101 Hki
http://www.helsinki.fi/~ojpasane/skepsis.htm

Toimitusneuvosto
Hannu Karttunen
Marjaana Lindeman
Jan Rydman

Päätoimittaja
Hannu Karttunen

Toimitus
LavengriPress
Marketta Ollikainen
Lammastie 6A 3
01710 Vantaa
puh 09-877 6082
09-848 449
marketta.ollikainen@helsinki.fi

Taitto Riikka Pietiläinen

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä edusta toimituksen, Skepsiksen tai ECSO:n virallista kantaa

ISSN 0786-2571

Painopaikka
Yliopistopaino
Pikapaino

Sisältö

Steinerista ja antroposofisista oppirakennelmista

Antroposofisen liikkeen perustaja **Rudolf Steiner** syntyi unkarilaisessa Kraljerviczin kylässä 27. helmikuuta 1861 rautatievirkamiehen perheeseen. Steiner opiskeli aluksi insinööriksi Wienin polyteknisessä opistossa, mutta jatkoi myöhemmin luonnontieteen ja filosofian opintoja Rostockin yliopistossa, jossa hän väitteli filosofian tohtoriksi 1891.

Madame **H.P. Blavatskyn** 1875 perustamaan teosofiseen liikkeeseen Steiner tutustui 1880-luvulla Weimarissa, jossa hän tutki **Goethen** päiväkirjoja ja käsikirjoituksia ja valmisteli niiden saattamista julkisuuteen. Teosofiseen liikkeeseen hän liittyi kuitenkin vasta 1902. Steiner toimi Saksan Teosofisen Seuran pääsihteerinä, kunnes riitaantui teosofien kanssa ja perusti 1913 Antroposofisen Seuran, jota hän johti kuolemaansa saakka 1925. Steiner teki laajoja puhujamatkoja ympäri Eurooppaa ja kävi muun muassa Suomessa, jota hän piti "ainoana Euroopan maana, jossa ihmiset vielä elivät aidosti sopusoinnussa luonnonhenkien kanssa".

Steiner piti itseään selvänäkijänä ja uskoi jälleensyntymiseen. Hänen mukaansa länsimainen kulttuuri oli tullut tiensä päähän, ja siksi antroposofisen "hengentieteen" piti tulla "mitä laajimmassa mitassa hedelmälliseksi kaikilla elämänaloilla". Sielunravintoa kaipaaville hän perusti 1922 Kristiyhteisö-nimisen "kristillisen" kirkon, ruumiinravintoa tarvitseville hän puolestaan kehitti kosmisten voimien hallintaan perustuvan biodynaamisen viljelymenetelmän ja ruumiin ja sielun vaivoista kärsiville antroposofisen lääketieteen.

Kirjassaan *Mitä Rudolf Steiner todella opetti* (WSOY 1990) **Paavo Hiltunen arvelee**, että koko antroposofinen liike olisi saattanut jäädä pieneksi uskonnolliseksi kuppikunnaksi, ellei Waldorf-Astoria-tupakkatehtaiden johtaja **Emil Molt** olisi antanut 1919 Steinerille tehtäväksi suunnitella lähinnä tehtaan työntekijöiden lapsille tarkoitetun yleissivistävän yhtenäiskoulun. Tuosta Waldorf-koulusta, jonka johtajana Steiner oli kuolemaansa asti, sikisi myöhemmin eri puolille maailmaa levinnyt Steiner-koulujen verkosto.

Steiner ei ollut saanut pedagogista koulutusta, eikä hän tiettävästi edes pitänyt lapsista. Hän ymmärsi kuitenkin, että koko liikkeen tulevaisuus riippui seuraavista sukupolvista. "Niiden, jotka nimittävät itseään antroposofeiksi, on tehtävä voitavansa, jotta reinkarnaation ja karman totuus jäsentyisi ihmismieleen jo lapsuudesta lähtien", Steiner kirjoitti 1912 (Hiltunen, s. 180).

Antroposofian taustalla olevista okkulttisista uskomuksista ja oppirakennelmista puhutaan hyvin vähän, vaikka Suomessakin toimii tällä hetkellä 14 antroposofista pedagogiikkaa noudattavaa Steiner-koulua. *Skeptikon* taannoisesta eduskuntakyselystä (*Skeptikko* 1/95) ilmeni, etteivät kansanedustajat erityisemmin kyseenalaistaneet Steiner-koulujen valtiontukia. He eivät myöskään erottaneet astrologiaan perustuvaa biodynaamista viljelyä normaalista luomuviljelystä.

Skeptikko-lehden viime numerossa dosentti **Veijo Saano** pohti **Helmut Kienen** kirjan *Täydentävä lääketiede - koululääketiede* (Aratory Oy 1996) arvostelussaan laajemminkin antroposofisen lääketieteen sisältöä ja merkitystä. Saanon mukaan antroposofisen lääketieteen tutkimusmetodit, joissa muun muassa etsitään kasvien lääkinnällisiä ominaisuuksia sen mukaan miten niiden "elämänvoimakenttä" värähtelee yhteen ihmiskehon osien "elämänvoimakentän" kanssa, ovat sovittamattomassa ristiriidassa lääketieteellisen tutkimuksen kanssa.

Dosentti **S.Albert Kivinen** sanoo, että filosofina Steiner onnistui olemaan yhtä aikaa pedanttisen tärkeilevä, pitkäpiimäinen ja sekava. Oheisessa artikkelissaan hän yrittää selvittää, oliko Steinerin ajatuksissa ylipäätään mitään järkeä.*mo*

STEINER-KOULUT SUOMESSA

- Etelä-Pohjanmaan Rudolf Steiner-koulu, Seinäjoki
- Helsingin Rudolf Steiner-koulu
- Jyväskylän Rudolf Steiner-koulu
- Lahden Rudolf Steiner-koulu
- Oulun Steiner-koulu
- Rudolf Steiner skolan i Helsingfors
- Sylvia-kodin Steinerpedagoginen erityiskoulu, Lahti
- Tampereen Rudolf Steiner koulu
- Turun Steiner-koulu
- Vaasan Rudolf Steiner-koulu
- Espoon Steinerkoulu
- Porin seudun Steiner-koulu
- Rovaniemen Steiner-koulu

Rudolf Steiner filosofina

S.Albert Kivinen

Skepsistä on arvosteltu, osittain aiheellisestikin siitä, ettei se toimi riittävästi huuhaan pysäyttämiseksi. Erityisesti Steinerin antroposofia leviää kuin musta liejuvirta yli maan. Mitäpä *Meine Wenigkeit* sille voi? Ei minulla ole kunnallispoliittista vaikutusvaltaa uusien steinerkoulujen perustamisen rajoittamiseksi (miksi niiden perustamista pitäisi jarruttaa? Kertokoot kasvatusopin asiantuntijat). Voin vain esittää joitakin huomioita Steineristä, lähinnä filosofina. Toivottavasti **Ilkka Niiniluoto** tai **Raimo Tuomela** tai joku muu tieteenfilosofiaan paremmin perehtynyt esittää yksityiskohtaisesti dokumentoiden, miksi Steinerin hengen "tieteellä" ei ole paljon tekemistä tieteellisyyden kanssa.

Luulen, että Steinerin tieteellisyydestä riittää yksi otos. Se sisältyy Steinerin artikkeliin "Kasvimaailman ja luonnon elementaariolennot", joka on suomeksi julkaistu *Takoja*-lehdessä (2/87). Artikkelista on lyhyt yhteenveto **Paavo Hiltusen** kirjassa *Mitä Rudolf Steiner todella opetti*, sivulla 119–120. Olen lukenut Steinerin kyseisen artikkelin ja ottanut siitä valokopionkin, joka vuosien saatossa on kadonnut jonnekin. Lukija voi itse tutustua Steinerin artikkeliin ja vakuuttua, ettei seuraava ole pelkkää ilkeämielistä vääristelyä.

Steiner kirjoitti artikkelissaan erilaisista luonnonhengistä, joilla hänen mukaansa on kasvien elämässä tärkeä rooli. Gnoomit eli maahiset ovat "Maailman Järjen valaisemia viisaita. Niillä on ihmisen kaltainen tietoisuus. Oikeastaan niillä on enemmän järkeä kuin ihmisellä. Niiden ei tarvitse ajatella, ne tietävät". Steiner väittää keskustelleensa gnoomien kanssa muun muassa logiikasta, jolloin gnoomit sanoivat, että ihmiset ovat tyhmiä: miksi opetella logiikkaa ajattelemalla, kun voi työntää nenänsä maahan ja antaa kosmisten fluidumien virrata sisään? Mikä vahinko, että **Frege** ja **Russell, Hilbert** ja **Gödel** eivät tunteneet gnoomeja; heidän tutkimuksensa olisivat varmaan edistyneet nopeammin, jos olisivat työntäneet nenänsä maahan. Merkillistä kyllä, Jyväskylän yliopistossa ei tietääkseni opetettu logiikkaa tällä mullistavalla filosofisella menetelmällä 1970- ja 1980-lukujen aikana.

"Kasvin hedelmöittyminen tapahtuu siten, että gnoomit ottavat vastaan tuliolentojen siemenaiheeseen tuomaa tiivistettyä kosmista lämpöä siitepölyn pienistä ilmalaivoista. Gnoomit ovat oikeastaan kasvien lisääntymisen henkisiä maaäitejä" (Hiltunen, s. 120).

Mahtaako Steinerin artikkelissa olla ainoatakaan ajatusta, joka olisi edistänyt tai voisi edistää empiirisen kasvitieteen tutkimusta? Onko sellaisesta näyttöä yritetty saada? Jos on, niin missä ja millaisin tuloksin? Jos ei, niin miksei? Mitä se sellainen "tiede" on, joka ei yritä testata omia perusoletuksiaan?

Joku voi sanoa, että minä nostan tarpeettoman metelin yhdestä ainoasta artikkelista. En tiedä, muuttuuko kuva oleellisesti, jos valitaan laajempi valikoima sellaisia Steinerin kirjoituksia, jotka käsittelevät luonnontieteellisiä aiheita tai vaikka historiaa (onkos Akasha-kronikkaa viime aikoina tutkittu ahkerasti? Eikö sieltä vähitellen voisi saada irti aineistoa, joka olisi historioitsijoille tai arkeologeille uutta, mutta jota he pystyisivät omilla menetelmillään vahvistamaan?)

Steinerin kristologia on oma lukunsa, joka ymmärrettävästi lisää erinäisissä kristillisissä piireissä adrenaliinin tuotantoa. Steinerin mukaan oli kaksi samaan aikaan syntynyttä Jeesus-lasta, joista toinen oli **Zarathustran** jälleensyntymä, toinen uusi sielu, jonka astraaliruumista **Buddha** valaisi henkisistä maailmoista. Asiasta kiinnostunut voi perehtyä esimerkiksi Paavo Hiltusen kirjan lukuihin 12. ja 13. (ss. 147–171).

"Totuus, ihmishengen vapaa luomus"

Mutta asiaan. Millainen Steiner oli filosofina? Ei kovinkaan merkittävä. Hän onnistuu olemaan samalla kertaa pedanttisen tärkeilevä, pitkäpiimäinen ja sekava. Steinerin väitöskirja hyväksyttiin Rostockin yliopistossa vuonna 1891. Se on julkaistu suomeksi nimellä *Totuus ja tiede*. Kuten **Kari E. Turunen** toteaa, tuon ajan saksalaiset väitöskirjat eivät yleensä olleet kovin vaativia. Meikäläisessä mittakaavassa on kyseessä lähinnä hum. kand. harjoitustyötä vastaava tutkielma; suomennetussa laitoksessa on kaikkiaan 68 sivua. **Kant** pannaan järjestykseen seitsemällä sivulla, joihin sisältyy kolme (3) viittausta Kantin omiin teksteihin. Ei

kuvia pidä kumartaa, mutta tuskin Steiner sanoi viimeistä sanaa Kantista.

Esipuheessa Steiner ilmoittaa: "Näiden tutkimusten tulos on, ettei totuus ole, kuten tavallisesti oletetaan, todellisen käsitteellinen heijastuma, vaan ihmishengen vapaa luomus, jota ei lainkaan olisi olemassa, ellemme sitä itse tuottaisi. Tietotoiminnan (das Erkennen) tehtävänä ei ole toistaa jo toisaalla olemassaolevaa, vaan sen tehtävänä on luoda kokonaan uusi alue, joka yhdessä aistien välittämän maailman kanssa vasta muodostaa koko todellisuuden." (s.7)

"Totuutta ei olisi olemassa, ellemme sitä itse tuottaisi." Eräässä mielessä tämä pitää paikkansa. Jos ajatellaan, että totuusarvon kannattajia (niitä asioita, jotka primääristi ovat tosia tai epätosia) ovat ajatukset, uskomukset tai yleensä jotkin mentaaliset seikat, niin maailmassa, jossa ei olisi mitään mentaalista, ei olisi mitään totta eikä epätotta. Esimerkiksi **Bertrand Russell** sanoo teoksessaan *Filosofian ongelmat*: "Itse asiassa totuus ja epätotuus ovat käsitysten ja väittämien ominaisuuksia; siksi pelkän aineen maailma, koska se ei sisältäisi mitään käsityksiä tai väittämiä, ei myöskään sisältäisi totuutta eikä epätotuutta." (s. 138)

Kun Steiner sanoo, että tietotoiminnan tehtävänä on luoda kokonaan uusi alue, joka vasta aistien välittämän maailman kanssa muodostaa koko todellisuuden, mieleen tulee **Popperin** maailma III. Steineria voi siis johonkin rajaan saakka puolustaa, mutta minä luulen, että hänellä oli mielessään jotakin paljon hämärämpää ja ekstravagantimpaa, mitä se lieneekin ollut.

Fichteä esitellessään Steiner selostaa Fichteä:

> *"Arvostelmien muodostus on predikaatin ja subjektin yhteen liittämistä, minkä muodollisesti ilmaisee lause a = a. Tämä lause olisi mahdoton, ellei se x, joka yhdistää molemmat a:t, perustuisi pelkästään asettamisen (setzen) kykyyn. Sillä ko. lausehan ei merkitse: a on, vaan jos a on niin on a." (s. 52)*

Subjektin ja predikaatin yhteen liittäminen esitettäisiin pikemminkin muotoa "S on P" olevalla lauseella kuin lauseella "a = a". Steinerin aikalainen Frege koetti tolkuttaa aikalaisilleen "olla" -verbin erilaisia merkityksiä. Singulaariväitteessä "Teodora on kissa" on kyseessä predikaation "on" eli kopula, väitteessä "Kaikki kissat ovat eläimiä" luokkainkluusion "on", väitteessä "a = a" identiteetin "on". Steinerin korvaan ei mikään näytä särähtäneen, ei myöskään huomautuksessa "yhdistää molemmat a:t". Mitkä ihmeen molemmat a:? Kaksi saman kirjaimen esiintymää (tokens). Jos ajattelemme, että "a" on jonkin olion nimi, se on sitä molemmissa esiintymissä. Steiner ei ilmeisesti mitään diskrepanssia huomaa, kuten ei Kari E. Turunenkaan.

Steinerin väitöskirjan kunnianhimoisena tavoitteena oli edellytyksettömän tieto-opin kehittäminen. Tuollaisessa hankkeessa on jotakin sympaattista, mutta epäilen sen onnistumista. Mielestäni enemmän oikeassa on **Gustav Bergmann**, joka sanoo: "Tieto-oppi on tiedostamistilanteiden ontologiaa". Millaisia rakenneosia eli konstituentteja esiintyy tilanteessa, jossa joku tiedostaa jotakin (oikein tai väärin)? Tämä on tieto-opin ja mielen filosofian peruskysymyksiä, josta kovin harvoin ainakaan meidän maassamme mitään älykästä kuulee.

Steiner näki kerran valon, mutta käänsi sille selkänsä. Ajattelen hänen suhdettaan **Brentanoon**, yhteen 1800-luvun Kolmesta Suuresta (muut olivat **Bolzano** ja Frege). Vuonna 1917 päivätyssä esseekokoelmassa *Von Seelenrätseln* (hallussani oleva kappale on painettu 1921) Steiner tilittää suhdettaan Brentanoon, jota hän kaikesta päättäen arvostaa suuresti, vaikka hän toteaakin, että Brentano olisi todennäköisesti torjunut antroposofian samaten kuin uusplatonismin, joka Brentanon luonnehdinnan mukaan oli "mystistä hämärää ja mielikuvituksen vapaata hortoilua tuntemattomilla seuduilla" (s.118–119). Steiner valittaa, että hän saattoi Wienissä kuunnella vain joitakin Brentanon luentoja, ja että Brentano julkaisi kovin harvassa tahdissa (s. 120). Useaan otteeseen Steiner toteaa, että Brentanon olisi pitänyt siirtyä antropologiasta antroposofiaan, jos hän olisi jatkanut tiellään johdonmukaisesti. Brentanon keskeinen ajatus kaiken sielullisen suuntautuneisuudesta eli intentionaalisuudesta mainitaan tietysti: "Ei kuulemista ilman kuultua, ei uskomista ilman uskottua (asiaa), ei toivomista ilman toivottua.." (s. 127)

Brentano jakoi sielulliset ilmiöt kolmeen luokkaan: mieltäminen (Vorstellen), arvostelu (Urteilen) ja muut, joita hän kutsui "vihan ja rakkauden ilmiöiksi" (s. 127). Steiner vertaa tätä vanhaan tyhmään kolmijakoon: mieltäminen, tunteminen ja tahtominen, joka hänestä tuntuu paremmalta (s. 128 seqq.). Brentanoa käsittelevään artikkeliin hän on lisännyt täydennyksen "Die physischen und die geistigen Abhängigkeiten der Menschen-Wesenheit" (ss. 230–252, "Wesenheit" oli Steinerin mielisanoja). Tässä Steiner kääntää selkänsä valolle, palaa tuohon vanhaan tyhmään kolmijakoon ja lisää siihen vielä kyseenalaisia fysiolo-

gisia spekulaatioita: ruumiillisissa prosesseissa mieltämistä vastaa hermotoiminta, tuntemista hengitys, tahtomista aineenvaihdunta.

"Vanha tyhmä kolmijako"

Miksi minä käytin nimitystä "vanha tyhmä kolmijako"? Onko sillä niin väliä, miten sielullisia toimintoja luokitellaan? Brentanon jako tuo esiin ainakin pari näkökohtaa, jotka tuossa toisessa kolmijaossa jäävät helposti huomaamatta:

1) **Arvostelmat eroavat pelkistä mielteistä siinä, että edelliset ovat propositionaalisia: ne ilmaistaan kielessä lauseilla (propositionaaliset asenteet kuten usko, tieto ja niin edelleen ovat olleet tämän vuosisadan keskustelussa runsaasti esillä). Steiner oli tästä asiasta hyvin selvillä. Ilmaus "vihreä puu" (ein güner Baum ist) vastaa arvostelmaa.**

2) *Emootiot ja "tahtomukset" (konaatiot) ainakin edellyttävät jonkinlaista kognitiota. Voimme jopa sanoa vahvemmin, että emootiot ja konaatiot ovat emotiivisesti tai konatiivisesti sävytettyjä kognitioita. Käärmeen pelkääminen on käärmeen tiedostamista peläten, teen haluaminen on teen ajattelemista halu ten ja niin edelleen (vrt. Broad, ES). Jos nä kökohdat 1. ja 2. unohdetaan, ei mielen filo sofiasta tule muuta kuin sähläystä, niinkuin meillä on suuressa määrin ollut asian laita.*

3) **Lisää stereotyyppisiä tyhmyyksiä saadaan, kun tuo vanha tyhmä kolmijako yhdistetään aksiologiseen totemiin: Totuus-Kauneus-Hyvyys, jotka mukamas ovat korkeimmat arvot. Jo vanha J. E. Salomaa esitti, ettei totuus ole arvo lainkaan (joidenkin tosiasiain tietäminen, pyrkimys tiedon hankintaan tai rehellisyys ovat epäilemättä arvokkaita asioita. Arvokkaita asioita, ei arvoja vaan hyväkkeitä kuten Salomaa sanoi.).**

4) *Epäsuora ja enemmän dokumentaatiota kaipaa va harmi on se, että intentionaalisuus unohde taan ja kuvitellaan voitavan korvata kausaa lisilla tarkasteluilla. Niin tekevät monet tie teisuskoiset materialistit, niin tekevät ultra päivillä pyörivät new aidsikit. Jälkimmäisil le voi sanoa: "Unohtakaa 'kentät' ja 'väräh telyt', sillä ne ovat hölynpölyä, ja vaikka nii tä olisikin, ei niistä intentionaalisuuden yh teydessä ole mitään merkitystä."*

Steiner kääntyi pois valosta ja tuomitsi seuraajansa ainakin nelinkertaiseen pimeyteen. Kuitenkin vielä viimeisinä näemme muutamia kiintoisia huomautuksia, jotka tuntuvat ennakoivan myöhempää keskustelua. Havaintomme eivät rajoitu vain aistivaikutelmiin. Voidaan havaita toinen minä, toisen ihmisen sielunelämää (toisen sielunelämänä) (ss. 224–226). Tämä muistuttaa ilmiötä, jota **C. D. Broad** kutsui "ekstraspektiivisiksi kokemuksiksi", **Eino Kaila** "Ø-vierassieluiseksi" (jota hän käsittelee keskellä loogillista behaviorismia esittelevää lukua: kuin fenomenologinen keidas behaviorismin betonislummin keskellä) ja **Husserl** "appresentaatioksi (vrt. Kivinen & Valkeinen, ss. 26–29)

Brentanon traditiota kehitteli koko vuosisadan vaihteen filosofinen huippu: **Meinong** ja **Twardowski**, Husserl, **Reinach** ja muut varhaiset fenomenologit, Russell ja **Moore**. Steinerillä ei tässä tähtien sikermässä ole sijaa; hän painii samassa sarjassa tuon kuppilaälymystön pyhän lehmän **Nietzschen** ja varatuomari **Uljanovin** kanssa.

Von Seelenrätseln sisältää luvun "Ein oft erhobener Einwand gegen die Anthroposophie" (Muuan antroposofiaa vastaan usein esitetty vastaväite, s. 265), jossa Steiner näyttää sanoutuvan irti intellektuaalisen rehellisyyden vaatimuksesta. Se vastaväite, jota hän ajattelee, on vaatimus, että ihmisten, jotka väittävät pystyvänsä niin sanottuun henkiseen näkemiseen, olisi annettava lausuntoja samoista henkilöistä tai asioista. Tällöin voitaisiin verrata, ovatko lausunnot yhtäpitäviä (kaivonkatsojien piirtämät vesisuonethan yleensä poikkeavat toisistaan). Ei näin, sanoo Steiner. Keinotekoisissa koeolosuhteissa ei "henkinen näkeminen" pääse ilmenemään. Päästyään muutamalla lauseella irti kiusallisesta tilanteesta Steiner ryhtyy puhumaan asian vierestä ja selittää, kuinka jokainen voi hankkia itse todisteita: ei tarvitse muuta kuin kehittää henkisen näkemisen kykyä. Lopuksi Steiner kertoo, kuinka Brentano olisi halunnut työskennellä psykologian laboratoriossa, ja kuinka jokainen antroposofikin sitä haluaisi. Näin on hankala kritiikki torjuttu, ja tie on avoinna vapaalle fantiseeraukselle.

Kirjoitin joskus syksyllä 1981 *Helsingin Sanomiin* eräästä Steinerin kirjasta ja tiukkasin, mitä se "henkinen näkemys" Steinerin mukaan oikein on. Jos se tarkoittaa jotakin sellaista, mitä fenomenologit kutsuivat "olemuksennäkemiseksi" tai "intuitioksi", ei minulla ole mitään sitä vastaan, mistä voi vakuuttua, jos vaivautuu lukemaan **Katariina Valkeisen** kanssa kirjoittamani fenomenologista me-

todia käsittelevän artikkelin sivut 18–21. Mutta on syytä muistaa, ettei intuitiolla sanan tässä mielessä ole mitään tekemistä henkimaailman juttujen kanssa. Jos haluaa olla tekemisissä henkimaailman juttujen kanssa, voidaan ehdottaa, että "henkinen näkeminen" olisi jonkinlaista henkimaailmaan kohdistuvaa ESP:tä. Muitakin tulkintoja voidaan ajatella, mutta olisi kiintoisaa kuulla *jotakin* täsmällistä.

Ajattelun prosessointia

Von Seelenrätseln-kirjassa on pari huomautusta, jotka ehkä selventävät Steinerin joitakin ajatuksia. Steiner sanoo, että Brentanon "antropologinen" lähestymistapa, joka rahoittuu tavallisen arkitietoisuuden tarkasteluun, ei tavoita varsinaista sielullista todellisuutta vaan tämän todellisuuden peilikuvan (s. 167). Myöhemminkin Steiner sanoo, että Brentanon psykologiassa sielullinen esiintyy vain tavallisen tietoisuuden rakenneosana (Tatbestand) (s. 221). Tarkoittaako Steiner ehkä, että "henkisessä näkemisessä" me tulemme tietoisiksi joistakin psyykkisistä prosesseista, joista emme normaalisti ole tietoisia? Tämäkin on tietysti eräs merkitys, josta voidaan keskustella.

Kari E. Turusen väitöskirjassa olisi voinut yrittää selvittää joitakin ongelmia, mutta tuntuu, ettei tekijä ole edes perustavista kysymyksistä selvillä. Hän lavertelee ihmiselämän seitsenvuotisista ikäkausista, mikä on verrattain yhdentekevää (puhumattakaan siitä, että se sisältää kyseenalaista psykologiaa). Steinerin väitöskirjasta hän sanoo "reflektiivisen filosofisen tietoisuuden mestarillisimpia näytteitä. Sen ajatuskulun seuraaminen prosessoi voimakkaasti tietoisuuttamme kohti ajattelun ja tietämisen aitoa sisäistä kohtaamista" (s. 204). Vai on filosofian tehtävänä "prosessoida" ajatuksia? Steiner puhuu varsin paljon käsitteistä. Filosofian cum laude tiedot omaava kirjoittaja voi katsoa esimerkiksi **D. M. Armstrongin** universaalikirjaa (*Universals and Scientific Realism*, Cambridge 1978), esitellä lukijoille sen yhdeksän universaaliteoriaa ja pohtia, mihin lokeroon Steiner ehkä mahtuu. Esimerkiksi sivulla 216 siteerataan Steineria, joka sanoo ruusun käsitteestä: "Mikä käsite kuuluisi vähemmän koko kasviin kuin sen lehti ja kukka". Edustaako tämä universalia in rebus -kantaa (universaalit yksityisolioita)? Sivulla 217 on toinen sitaatti, joka koskee kolmion käsitettä: "Siitä, että useat sen ajattelevat, eikä kolmion käsite muutu moninaisuudeksi". Mitä kantaa tämä huomautus edustaa? Universalia ante res (universaalit ennen yksityisolioita) eli "platonismia"? Turunen ohittaa ongelmat, ikäänkuin hän ei edes huomaisi niitä. Steinerin etiikkaa käsittelevässä luvussa hän olisi voinut ainakin osoittaa tuntevansa **Frankenan** *Ethics*-teoksen viimeisessä luvussa mainitut kolme metaeettistä kantaa ja miettiä mihin lokeroon Steiner ehkä sijoittuisi (tuskin metaeettiseen nonkognitivismiin, koska se on verrattain myöhäinen, vähän kannatettu ja epäilemättä Steinerille ja Kari E. Turuselle liian subtiili kanta. – Tästä ei pidä päätellä, että Meine Wenigkeit kannattaisi metaeettistä nonkognitivismia).

– Mutta aika rientää, lehti menee painoon. Sanottakoon, että Turusen väitöskirjassa on tietysti asiallistakin asiaa, vaikka monia seikkoja jäin kaipaamaan.

Mainittakoon lopuksi lyhyesti vielä yksi Steinerin innoittama tutkielma, josta olisi aateskelun aihetta. Se on **George Adamsin** *Physical and Ethereal Spaces*, joka ilmestyi saksaksi 1964 ja englanniksi 1965. Adams oli koulutukseltaan Cambridgessa opiskellut kemisti. Hän esittää erilaisia projektiiviseen geometriaan liittyviä spekulaatioita "eetteritason" geometriasta ja kinematiikasta. Yritin innostaa **Erik Stenius** -vainajaa lukemaan sitä. "Hyppää steinerilaisen höpötyksen yli ja keskity geometriaan ja fysiikkaan", yritin neuvoa häntä, mutta hän ei pystynyt voittamaan vastenmielisyyttään.

On aika lopettaa ja laittaa Steinerin teokset myrkkykaappiin *Malleus Maleficarumin* viereen.•

Kirjoittaja S.Albert Kivinen on teoreettisen filosofian dosentti Helsingin yliopistossa.

BIBLIOGRAFIA:

George Adams: Physical and Ethereal Spaces, Rudolf Steiner Press, London 1978 (first printed 1965)

Paavo Hiltunen: Mitä Rudolf Steiner todella opetti, WSOY 1990

S.Albert Kivinen ja Katariina Valkeinen: Fenomenologisesta metodista, teoksessa Kivinen (toim.): Fenomenologisia sormiharjoituksia, HY:n filosofian laitoksen julkaisuja no 3/1992

Bertrand Russell: Filosofian ongelmat (alkuteos The Problems of Philosophy, 1912), suom. Pellervo Oksala, Otava 1969

Rudolf Steiner: Von Seelenrätseln, Philosophisch Anthroposophischer Verlag, Berlin 1921

Rudolf Steiner: Totuus ja tiede, Johdanto "vapauden filosofiaan" (Wahrheit und Wissenschaft 1892), suom. Niilo Kaila, Helsinki 1967

Kari E. Turunen: Rudolf Steinerin kehitys ja ajattelu, Arator 1990

Colin Wilson: Rudolf Steiner, The Man and his Vision, The Aquarian Press Wellingborough 1985

Toimitukselta

Skeptikon ensimmäinen numero ilmestyi syksyllä 1988, runsas vuosi sen jälkeen kun Skepsis-yhdistys oli perustettu. Päätoimittajana toimi tuolloinkin tähtitieteilijä **Hannu Karttunen** ja toimittajana oli *Helsingin Sanomien* nykyinen Berliinin kirjeenvaihtaja **Matti Virtanen**. Rahaa yhdistyksellä ei juuri ollut ja siksi lehtikin oli varsin vaatimaton, vain 14 sivua.

Vuosien varrella lehti on muuttanut muotoaan. Pienestä jäsentiedotteesta on kehittynyt julkaisu, jota lukevat muutkin kuin yhdistyksen jäsenet. Lehti on niin sanotusti löytänyt oman linjansa parailmiöitä ja niiden taustoja kriittisesti tarkastelevana lehtenä. Muista tieteen saralla ilmestyvistä lehdistä poiketen *Skeptikko* on kuitenkin pyrkinyt tarkastelemaan omaa erityisalaansa pilke silmäkulmassa.

Viimeisen vuoden aikana Skepsiksen jäsenkuntaan on tullut runsaasti nuoria, jopa koululaisia, joille tällainen hieman akateemisesti värittynyt lehti ei ehkä kovin helposti avaudu. On jopa ehdotettu, että lehti madaltaisi journalistista tasoaan, jotta jäsenet tuntisivat sen paremmin omakseen ja uskaltaisivat esimerkiksi lähettää juttujaan lehteen.

Epäilemättä jäsenkunnan ja samalla lukijoiden muutos merkitsee lehdelle suurta haastetta. Toimituksen näkemys kuitenkin on, ettei journalistisen tason tiputtaminen tuo lehteä yhtään sen lähemmäksi lukijoita, olkoon heidän koulutuksellinen taustansa, sosiaalinen asemansa tai ikänsä mikä tahansa.

Yksi kevennyskeino voisi olla *Lukijoiden ääni*-palstan avaaminen perinteisen *Keskustelua*-palstan rinnalle, jota jotkut ovat ehdottaneetkin. Hauskoja pikku-uutisia emme ole tähänkään mennessä hyljeksineet ja ylipäätäänkin lyhyitä pikku-uutisia pyrimme jatkossa julkaisemaan enemmän. Näiden kokoaminen on kuitenkin melko työlästä ja edellyttää laajaa kotimaisten ja kansainvälisten lehtien seurantaa, mihin toimituksella ei valitettavasti ole ollut kovin paljon mahdollisuuksia.

Jo viime lehdessä toivoimme, että **jokainen yhdistyksen jäsen ryhtyisi lehden kirjeenvaihtajaksi.** Lehtileikkeitä ja pikku-uutisia on alkanut tullakin toimitukseen, mutta niitä saisi tulla vielä runsaasti lisää.

Akateemisen leiman lehdelle on ehkä tuonut se, että pyrimme julkaisemaan mahdollisimman monet Skepsiksen yleisötilaisuuksissa pidetyistä esitelmistä. Näitä tulemme referoimaan ja julkaisemaan jatkossakin, sillä toistaiseksi *Skeptikko* on ainoa lehti, joissa ne on voitu julkaista. Myös yleisötilaisuuksien saama suuri suosio osoittaa, että tällaiselle tiedolle on kysyntää.

Pyrimme myös kertomaan tuoreimmat tiedot siitä, mitä parailmiöiden kriittisen tutkimuksen saralla tapahtuu. Näissäkin jutuissa akateemisuuden häivää on vaikea välttää, koska useimmat artikkeleiden kirjoittajista ovat oman alansa ansioituneita tutkijoita. Tieteen popularisointi kun ei ole niitä helpoimpia journalismin aloja.

Skepsis järjesti vuosikokouksen yhteydessä 15. helmikuuta talvipäivän, jossa kuultiin useita mielenkiintoisia alustuksia skeptisismin tilasta ja tarpeesta nykypäivänä. Lisäksi dosentti **Kari Enqvist** kertoi kvanttifysiikan pseudotieteellisistä selityksistä. Näihin alustuksiin palaamme seuraavassa *Skeptikko*-lehdessä, joka ilmestyy touko-kesäkuun vaihteessa. Samassa lehdessä luotsaamme myös vähemmän akateemisesti Skepsis-yhdistyksen kymmenvuotistaivalta.

Marketta Ollikainen

Epätavalliset tajunnantilat ja sieppauskokemukset

Jukka Häkkinen

Ystäväni kertoi silloin tällöin kokevansa outoja vierailuja: hän oli vuosien varrella herännyt useita kertoja keskellä yötä outoon tunteeseen, että huoneessa oli joku tai jokin tuntematon olento. Tilanteet ovat olleet pelottavan tuntuisia varsinkin kun hän ei jostain syystä ole pystynyt liikahtamaankaan, vaan on ollut ikäänkuin halvaantunut. Kun liikuntakyky oli jonkin ajan kuluttua palannut, outo olento oli kadonnut.

Ystäväni, joka muuten on täysin tasapainoinen ja järkevä ihminen, ei ole liiemmin yrittänyt näitä outoja kokemuksia tulkita, mutta kertoi kokemuksen muistuttavan televisiossa kuvailtua niin sanottua sieppauskokemusta, jossa avaruusolennot vierailevat henkilön makuuhuoneessa ja kenties sieppaavat hänet avaruusalukseensa. Ovatko ulkoavaruuden olennot saapumassa myös Helsinkiin?

Yhdysvalloissa tehdyn kyselytutkimuksen (Hopkins, Jacobs & Westrum 1992) perusteella on arvioitu, että ulkoavaruuden olennot ovat toistuvasti siepanneet 3.7 miljoonaa amerikkalaista aluksiinsa, joissa uhreille on suoritetty mielivaltaisia fysiologisia kokeita. Siepatut kärsivät moninaisista psyykkisistä oireista ja niinpä psykologit ovat aktivoituneet ottamaan kantaa ilmiön luonteesta ja alkuperästä. Tunnetuin psykiatrin kannanotto lienee Harvardissa työskentelevän **John Mackin** aiheesta kirjoittama populaarikirja *Abduction: Human encounters with aliens* (1994), jossa hän pyrkii todistamaan avaruusolentojen vierailut todellisiksi ilmiöksi.

Onneksi myös tieteellinen keskustelu asiasta on alkanut, esimerkiksi viime vuonna *Psychological Inquiry* -lehden kokonainen numero (Vol. 7, No. 2) oli varattu asialle. Kyseisessä lehdessä kunkin numeron teemaa käsittelee laaja kohdeartikkeli, jota muut lehdessä ilmestyvät artikkelit sitten

kommentoivat. Käsittelytapa on erityisen arvokas monimutkaisten ja kiistanalaisten ilmiöiden kohdalla, koska näin erilaiset näkökulmat pääsevät esille ja lukija voi vertailla eri näkemyksiä ja niiden edustajien perusteita. Näin myös John Mack on päässyt esittämään mielipiteensä tieteellisessä lehdessä ja joutuu ottamaan vastaan tieteellistä kritiikkiä ajatuksistaan.

Ufo-keskusteluissa sekoittuvat usein iloisesti tiede, kuten fysiikka, kemia ja astronomia sekä tieteen alan ulkopuolelle jäävät ilmiöt kuten parapsykologia tai viljaympyrätutkimus. Osa epätavallisista kokemuksista selittyy varmasti vielä tunnettujen tai vielä tuntemattomien luonnonilmiöiden avulla, mutta jätän fysikaalisten todisteiden ja tuntemattomien valoilmiöiden selittämisen näiden alojen asiantuntijoille ja pyrin ainoastaan löytämään vastaukset kahteen kysymykseen: Minkälaisia epätavallisia kokemuksia ihmisillä voi olla? Minkä vuoksi osa epätavallisista kokemuksista tulkitaan ufo-sieppauksiksi?

Tyypillinen sieppauskokemus

Sieppauksen kokeminen ja muistaminen vaihtelee yksilöllisesti. Joillakin kokemus voi olla voimakas ja yksityiskohtaisestikin muistista palautettavissa. Osa henkilöistä taas muistaa vain vähän yksityiskohtia, ja osalla saattaa olla epämääräisiä ahdistustiloja, pelkotiloja, "puuttuvan ajan" episodeja, kummallisia muistikuvia tai pahoja unia. Tällaisessa tapauksessa tarkemmat yksityiskohdat tai sieppauskokemus ylipäätään muistetaan vasta "terapeutin" tai ufotutkijan konsultaation jälkeen.

Sieppauskokemus tapahtuu usein yöllä henkilön omassa makuuhuoneessa. Tapahtuma alkaa usein epämääräisten olioiden, oletettujen avaruusolentojen havaitsemisella. Tässä vaiheessa henkilö kokee yleensä itsensä kykenemättömäksi liikkumaan. Henkilö viedään avaruusalukseen, jossa hän joutuu erilaisten lääketieteellisten kokeiden kohteeksi, joihin usein liittyy seksuaalisia piirteitä. Joskus avaruusolennot keskustelevat siepatun henkilön kanssa maailmaa kohtaavista ongelmista kuten ydinaseista tai saastumisesta. Lopuksi muistikuvat tapahtumasta pyritään tavalla tai toisella pyyhkimään, joko käskemällä tai jonkinlaisella pyyhkimismenetelmällä

Sieppausten lukumäärä

Väitettyjen sieppauskokemusten lukumäärä on parin viimeisen vuosikymmenen kuluessa kasvanut huomattavasti erityisesti Yhdysvalloissa. Eri asia sitten on, onko kyse siitä, että kokemusten määrä lisääntyy vai että henkilöt uskaltavat enemmän kertoa epätavallisista kokemuksistaan (Newman & Baumeister 1996a). Siinä missä vuonna 1979 puhuttiin luvuista luokkaa 200 (Greenberg 1979) ja myöhemmin luvusta luokkaa 500 (Hopkins 1987), ovat Hopkins, Jacobs ja Westrum (1992) tutkimustensa perusteella päätyneet peräti 3.7 miljoonaan. Viimeksimainittujen tutkimusmenetelmiä voidaan kuitenkin kritisoida. Tutkimus perustui kyselylomakkeeseen, joka oli lähetetty 5947:lle satunnaisesti valitulle yhdysvaltalaiselle henkilölle. Kyselylomakkeessa ei kysytty suoraan sieppauskokemuksista, vaan kysymykset olivat tyyppiä "Oletko koskaan herännyt huoneessasi kykenemättömänä liikkumaan ja kokien, että läsnä on toinen henkilö?", "Oletko koskaan tuntenut leijuvasi ilmassa?", "Oletko koskaan löytänyt kehostasi arpia, joiden syntytapaa et tiedä?". Vaikka henkilö vastaisi kaikkiin näihin kysymyksiin myöntävästi, ei kysely paljasta tai todista avaruusolentojen vierailuista mitään.

Jotta kyselyn perusteella voitaisiin päätellä jotakin sieppauskokemuksista, pitäisi ensin pystyä todentamaan, että nämä kysymykset todella kertovat jotakin avaruusolentojen tapaamisesta ja sieppauksista. Se, että tekijät näin olettavat, ei vielä riitä vaan asia täytyy huolellisesti perustella ja alistaa muiden alan tutkijoiden arvioitavaksi. Sieppaustutkimuksen tekijät eivät kuitenkaan pysty esittämään vakuuttavia perusteluja, miksi meidän tulisi olettaa, että kyselylomake mittaa nimenomaan avaruusolioiden sieppauksia eikä esimerkiksi taipumusta lieviin unihäiriöihin. Niinpä onkin todennäköistä, että kyselyn perusteella voidaan erotella tiettyjä erityispiirteitä omaava joukko, mutta ei suinkaan henkilöitä, jotka olisi siepattu avaruusaluksiin.

Miksi etsiä vaihtoehtoa avaruusolioselitykselle?

Sieppausilmiötä tarkasteltaessa kannattaa aluksi miettiä, miksi emme uskoisi ihmisten omia tarinoita ulkoavaruuden olennoista? Ei kai näin suuri joukko ihmisiä voi tietoisesti valehdella tai olla mielisairaita? Eikö olisi syytä uskoa ihmisten vilpittömiä ja voimakkaiden tunteiden sävyttämiä tarinoita ja keskittyä tutkimaan avaruusolentojen välittämiä viestejä? Joidenkin kirjoittajien (McLeod, Corbisier & Mack 1996) mukaan vaihtoehtoisten tulkintojen etsiminen on vähättelyä, mikä vain lisää kärsivien uhrien tuskaa.

Periaatteessa moinen ajatus onkin oikea, mutta avaruusolentojen vierailujen totuudellisuuden hyväksymiselle on useita esteitä. Ensinnäkin, fysikaalisia todisteita väitetyistä ihmisiin asennetuista laitteista ei ole. Kaikki tarkemmin analysoidut esineet ovat paljastuneet maallista alkuperää oleviksi. Hämmästyttävää on myös se, kuinka monet naista laitteista ovat "hukkuneet" ennen kuin niitä on ehditty analysoida. Toiseksi, sieppausten videokuvaaminen ei ole onnistunut. Sieppausta kokeva ihminen näyttää videonauhalla nukkuvan. Myöskään siepatun henkilön seurassa olevat henkilöt eivät näe sieppauskokemusta, vaan myös heistä henkilö näyttää olevan unessa (Basterfield 1992).

Jos ihmisten omat tarinat tarjoavat hyväksyttävän pohjan tutkimukselle, täytyisi meidän myös hyväksyä pahojen henkien, paholaisen, noitien, keijukaisten ja kirousten olemassaolo ja tieteellinen tutkimus. Nämä ovat kaikki ihmisten kuvauksia kokemuksistaan, jotka aikanaan olivat erittäin laajalti levinneitä ja vakuuttavasti ilmaistuja. Epäilyksiä herättää myös se, että epätavallisten kokemusten kuvaukset vaihtelevat varsin systemaattisesti kokijan kulttuurista ja hänen käyttämästään terapeutista riippuen. Niinpä ehkä kannattaisi ensin pohtia, löytyisikö maanläheisempiä selitysvaihtoehtoja. Jos yritämme olla erittäin avomielisiä, voimme esittää tämän kysymyksen valintana kahden selitysvaihtoehdon välillä: kyseessä on aivotomintaan liittyvä ilmiö, jota selitetään eri tavoilla eri kulttuureissa ja eri aikakausina tai että kyseessä on avaruusolentojen toiminta, joka selitetään eri tavoilla eri kulttuureissa ja eri aikakausina. Ilman Occamin partaveitsen mainitsemistakin lienee selvää, että ensinnämainittu vaihtoehto on uskottavampi. Mihin tarvitsemme monimutkaisempaa selitystä, jos yksinkertaisempi selitysmalli on tarjolla?

Aivotoiminta ja epätavalliset kokemukset

Kun tarkastellaan sieppauksia kokevia henkilöitä, on täysin selvää, että osa on julkisuutta hakevia huijareita ja osalla on vakava psykopatologia. Kuitenkin selvästi suurin osa on henkisesti terveitä. Vaikka kokemukset voivat olla varsin kummallisia, ei kokijoita voi pelkastään tällä perusteella leimata psyykkisesti häiriintyneiksi, sillä aivojen toiminta voi joskus saada aikaan todella kummallisia kokemuksia. En tarkoita psykoosin tapaisia voimakkaita häiriotiloja, vaan huomattavasti lievempiä ilmiöitä, jotka voivat satunnaisesti aiheuttaa varsin epätavallisia kokemuksia. Koska nämä kokemukset ovat tavallisuudesta poikkeavia, on niille usein vaikea löytää järkeenkäypää selitystä, ja niinpä selitysmalli tempautuukin helposti populaareista, aikakaudelle tyypillisistä myyteistä.

Sieppauskokemuksen muodostumisessa epätavallinen kokemus on siis liikkeelle paneva voima ja ympäröivästä kulttuurista tulviva pseudotieto sieppauskokemuksista selitys, jolla outo kokemus otetaan hallintaan. Niinpä sieppauskokemusten tarkastelussa on tärkeää käsitellä kahta keskeistä asiaa: minkälaisia outoja kokemuksia henkisesti terveillä ihmisillä voi olla ja kuinka näistä kokemuksista muodostuu sieppausmuistoja.

Pieni osa epätavallisista kokemuksista voi liittyä tilaan, joka syntyy kun henkilö joutuu tekemään jotakin monotonista asiaa pitkän aikaa. Esimerkiksi pitkien ajomatkojen yhteydessä tunnetaan ilmiö nimeltä **highway hypnosis** (Wertheim 1978), jolloin henkilö saattaa olla pitkäänkin alentuneessa tajunnantilassa, eikä muista tietystä matkan jaksosta mitään vaikka onkin pystynyt ohjaamaan autoa. Ilmiö on samantyyppinen kuin eräs keskeisenä pidetty sieppauksen oire, kokemus "puuttuvasta" ajanjaksosta, jonka tapahtumista henkilöllä ei ole minkäänlaista käsitystä.

Toinen mahdollinen, mutta varmasti aika pieneen osaan tapauksista pätevä selitys liittyy eräisiin epilepsiatyyppeihin, joiden seurauksena voi valvetilan aikana syntyä mystisiä kokemuksia yliluonnollisisten ja voimakkaiden olentojen läsnäolosta.

Eräs tärkeimmistä sieppauskokemusten selitystavoista lienee unihalvaus (sleep paralysis). Tällä tarkoitetaan joillakin ihmisillä esiintyvää tilapäistä kyvyttömyyttä liikkua uneen vajottaessa tai unesta herättäessä. Kokemukseen voi liittyä myös hallusinaatioita, joita kutsutaan joko hypnogogisiksi tai hypnopompisiksi sen mukaan nähdäänkö ne uneen vajottaessa tai unesta herättäessä. Hallusinaatiot voivat olla erittäin pelottavan tuntuisia ja ne voivat olla esimerkiksi näköhavaintoja tuntemattomista olennoista, groteskeista kasvoista ja oudoista maisemista. Myös outoja hajuja tai ääniä tai ruumiistapoistumiskokemuksia voi esiintyä. Unihalvausta on selitetty eräänlaiseksi unen ja valvetilan välimaastoksi, jossa unitila tunkeutuu valvetilaan, jolloin ne nähdaan yhtä aikaa (Aldrich 1990). Kuvaukset unihalvaustapauksista ja siihen liittyvistä hallusinaatioista muistuttavat erittäin paljon kuvauksia sieppauskokemuksista ja onkin todennäköistä, että useimmat oiset kokemukset selittyvät unihalvauksiksi.

Arviot unihalvauskokemusten yleisyydestä vaihtelevat 4.7 prosentista (Goode 1962) 40 prosenttiin (Fukuda & al. 1987). Eri kulttuureissa tunnetut selitykset tälle ilmiölle kuvastavat unihalvauksen pelottavuutta ja ihmisen taipumusta keksiä oudoille kokemuksille jokin selitys. Japanissa ilmiötä kutsutaan nimellä **kanashibari**, ja sen selityksenä on pidetty joko buddhalaisen munkin langettamaa kirousta tai pahaa henkeä kuten myös Newfoundlandissa, jossa ilmiön nimi on **old hag** ja Länsi-Intian saarilla, jossa sitä kutsutaan **kokma**ksi (Fukuda & al. 1987).

Unihalvausteoriaa on myös kritisoitu. Esimerkiksi McLeod, Corbisier ja Mack (1996) kertovat, että narkolepsiaa, jonka oire unihalvaus usein on, ei heidän tutkimuksissaan esiintynyt sieppauskokemuksen omaavilla henkilöillä. Kritiikki ei kuitenkaan kanna pitkälle, sillä vaikka unihalvaus ja narkolepsia esiintyvätkin säännöllisesti yhdessä, voi unihalvaus esiintyä myös itsenäisesti (Fukuda & al. 1987).

Minkä vuoksi epätavalliset kokemukset tulkitaan sieppauskokemuksiksi?

Eräs tekijä näiden muistojen synnyssä on hypnoosi, jota käytetään yleisesti sieppauskokemusten löytämiseen tai selventämiseen. Arviot hypnoosin käytön asteesta vaihtelevat 71–90 prosentin välillä (Newman & Baumeister 1996a). Esimerkiksi kaikki Mackin (1994) kirjan henkilöt hypnotisoitiin sieppausmuistojen löytämiseksi. Sieppausmuistikuva ei synny hypnoosissa tyhjästä, vaan usein henkilö hypnotisoidaan, koska hänellä on ollut epätavallinen ja epamiellyttävä kokemus, joka vasta hypnoosissa aukeaa yksityiskohtaiseksi abduktiokokemukseksi. Hypnoosissa henkilö on kuitenkin erittäin suggestioaltis ja saadun tiedon totuudellisuudesta ei ole mitään takeita. Hypnoosin avulla on esimerkiksi mahdollista "palautua" edelliseen elämään, "siirtyä" tulevaisuuteen tai saada esiin valemuistoja satanistisista rituaaleista, joten on varsin oikeutettua epäillä hypnoosin avulla esille tulleita yksityiskohtaisia kertomuksia. Vaikka hypnotisoitu henkilö voi vakuuttavasti kertoa mitä mielikuvituksellisimpia tarinoita, joilla ei ole juuri mitään tekemistä todellisuuden kanssa, ei hän varsinaisesti valehtele. Uusien muistikuvien maara ei perustu parantuneeseen muistiin, vaan alentuneeseen kriteeritasoon.

Normaaleissa tilanteissa pystymme itse arvioimaan, muistammeko jonkun asian vai emme. Kun kriteeritasoa alennetaan, emme suhtaudu enää niin kriittisesti muistiin tulleisiin asioihin ja erilaiset assosiaatiot kerrotaan helpommin. Eli vaikka hypnoosi saattaa tuoda esille joitakin uusia muistikuvia, joita ei normaalissa tilanteessa kyeta muistamaan, lisääntyy väärien muistojen määrä samalla huomattavasti (Dywan & Bowers 1988). Oikeita ja vääriä muistikuvia ei myöskään pystyta erottamaan toisistaan, vaan varmuus kaikkien mieleen tulleiden muistikuvien oikeellisuudesta lisääntyy huomattavasti. Hypnotisoitu henkilö siis kokee kaikki kertomansa asiat tosiksi ja valemuistot yhtä eläviksi ja selkeiksi kuin oikeat muistotkin.

Uudet muistikuvat rakentuvat henkilön vanhojen muistojen ja yleistiedon sekä hypnotisoijan antamien vihjeiden avulla. Kun hänellä ei ole todellisia muistikuvia asiasta, jota hypnotisoija kysyy, muisti rakentaa muistikuvia henkilön muiden tietojen pohjalta. Muisti itse asiassa täyttää kaikki muistoissa olevat aukot jollakin tiedolla ja saa aikaan yhtenäisen ja toden tuntuisen muistikokemuksen. Syntyviin valemuistoihin voi kietoutua runsaastikin tietoisesti jo unohdetuista muistoista peräisin olevaa materiaalia, mikä vain sovelletaan tilanteeseen.

McLeod, Corbisier & Mack (1996) kritisoivat hypnoositeoriaa. He korostavat, että 30 prosenttia sieppauskertomuksista saadaan esille ilman hypnoosiakin. Tähän kritiikkiin voidaan vastata kahdella tavalla: ensinnäkin, on ihan hieno asia, että 70 prosenttia tapauksista voidaan hypnoosin käytön vuoksi karsia pois. Toiseksi, rajankäynti eri asteisten hypnoottisten tilojen ja muiden rentoutuneiden tilojen välillä on varsin liukuva. Hypnoosi ei siis suinkaan ole mikään maaginen tila ja valemuistojen syntymisen välttämätön ehto, vaan sen avulla saadaan enemmän yksityiskohtia kokemuksiin ja lisätään hypnotisoitavan henkilon uskoa omien kokemustensa oikeellisuuteen.

Valemuistoja voidaan helposti saada aikaan myös täysin ilman hypnoosia (Newman & Baumeister (1996b). Esimerkiksi Elizabeth Loftus tutkimusryhmineen (Clark & Loftus 1996) on tehnyt tällaisen kokeen, johon osallistui joukko toisilleen sukua olevia henkilöitä. Sukulaiset muodostivat pareja, joista toinen oli aina iältään vanhempi kuin toinen ja toimi yhteistyössä kokeentekijöiden kanssa. Vanhempi sukulainen kertoi nuoremmalle neljä muistoa tämän lapsuudesta. Kolme muistoista oli aitoja ja yksi oli keksitty. Kunkin kertomuksen jälkeen nuoremmalta henkilöltä kysyttiin, muistaako hän mitään yksityiskohtia tapahtumas

ta 68 prosenttia henkilöistä muisti yksityiskohtia aidoista lapsuutensa tapahtumista ja 25 prosenttia muisti yksityiskohtia keksityistä lapsuuden tapahtumista. Eräskin koehenkilö, jolle kerrottiin keksitty tarina, kuinka hän oli lapsena kaupassa eksynyt vanhemmistaan, muisti erittäin selvästi, minkä nimisessä kaupassa se oli tapahtunut ja minkä näköinen se henkilö oli ollut, joka oli auttanut häntä löytämään vanhempansa. Lisäksi hän muisti selvästi, kuinka pelästynyt hän oli ollut ja osia keskusteluista, joita hän oli käynyt eri henkilöiden kanssa. Muistimme voi siis tietämättämme kehittää olemattomia tapahtumia, jos tilanne vain on sopiva ja uusien muistikuvien syntyä autetaan sopivasti.

Johtopäätökset

Tutkimustulokset osoittavat selvästi, että epätavalliset kokemukset ovat yllättävän yleisiä. Tämä tarkoittaa sitä, että terveet ja henkisesti tasapainoiset ihmiset voivat kokea asioita, jotka tuntuvat pelottavilta ja selittämättömiltä, mutta jotka ovat kuitenkin seurausta vain aivotoiminnasta. On siis erityisen tärkeää jakaa tietoa tällaisten kokemusten luonteesta ja olemassaolosta, jotta näitä kokevat ihmiset eivät joutuisi selitystä etsiessään epäkiitollisen valinnan eteen: valitsemaan ufosieppauksen tai "päässä vikaa" -leiman väliltä. Myös henkilöiden omiin kuvauksiin epätavallisista tapahtumista tulee suhtautua varauksella. Vilpitön usko omaan tarinaan ja voimakkaat tunnetilat muistikuvien palauttamisvaiheessa eivät todista kertomusta oikeaksi.

Entäpä paradigmamuutoksen tarve? Estääkö psykologien ja muiden tiedemiesten ahdasmielisyys heitä hyväksymästä outoja ilmiöitä tieteellisesti jäykän maailmankuvansa piiriin? Sieppausten oikeellisuuden puolesta puhuvat vetoavat mielellään Kuhniin ja väittävät, että tapauksista saamamme anomaalinen aineisto on vienyt meidät tieteellisen vallankumouksen kynnykselle. Tämä ei näytä lainkaan todennäköiseltä. Epätavallista aineistoa on todellakin olemassa, mutta todennettavissa olevaa vaihtoehtoista selitystä ei ole. Lisäksi on huomattava, että psykologisten selitysten etsiminen on vasta alkanut, ja välittömästi on löydetty vakuuttava selitys suureen osaan tapauksista. Lähitulevaisuudessa voimme varmasti kuulla lisää erittäin mielenkiintoisia tutkimustuloksia ja käsityksemme ihmisen muistin toiminnasta paranee jälleen. Samalla avaruusoliot todennäköisesti karkaavat yhä enemmän näkymättömiksi henkiolennoiksi, joita ainoastaan sieppauksen kokevat kykenevät havaitsemaan. Tähän viittaavatkin jo tapaukset, joissa oletetun sieppauksen kokija näyttää silminnäkijöiden mielestä vain nukkuvan. Kun siis muilta silminnäkijöiltä tuleva tai fysikaalinen todistusaineisto näyttää olevan mahdotonta saavuttaa, liittynee ufosieppausilmiö samaan joukkoon keijukaisten ja pahojen henkien kanssa.•

Kirjoittaja toimii tutkijana Helsingin yliopiston psykologian laitoksella.

LÄHTEET

Aldrich, M S (1990) Narcolepsy. The New England Journal of Medicine 323(6) 389 394

Basterfield, K (1992) Present at abduction International UFO reporter 17(1) 18 20

Clark, S E & Loftus, E (1996) The construction of space alien abduction memories Psychological Inquiry 7(2) 140 143

Dywan, J & Bowers, K (1983) The use of hypnosis to enhance recall Science 222, 184 185

Fukuda K , Miyasita, A , Inugami, M & Ishihara, K (1987) High prevalence of isolated sleep paralysis kanashibari phenomenon in Japan Sleep 10(3) 279 286

Goode, G.B. (1962) Sleep paralysis Archives of Neurology 62, 228 234

Greenberg, J (1979) Close encounters all in the mind? Science News 115, 106 107

Hopkins, B. (1987) Intruders: The incredible visitations at Copley Woods New York Ballantine.

Hopkins, B , Jacobs, D M., Westrum, R (1992) Unusual personal experiences an analysis of the data from three national surveys Las Vegas Bigelow Holding Corporation

Mack, J E (1994) Abduction Human encounters with aliens New York Macmillan

McLeod, C C , Corbisier, B & Mack, J E (1996) A more parsimonious explanation for UFO abductions Psychological Inquiry 7(2) 156 169

Newman, L.S. & Baumeister, R F (1996a) Toward an explanation od the UFO abduction phenomenon hypnotic elaboration, extraterrestial sadomasochism, and spurious memories. Psychological Inquiry 7(2) 99 126

Newman, L S & Baumeister, R F (1996b) Not just another false memory further thoughts on the UFO abduction phenomenon. Psychological Inquiry 7(2) 185-197

Wertheim, A.C (1978) Explaining highway hypnosis. Experimental evidence for the role of eye movements Accident Analysis and Prevention 10(2) 111 129

Koestlerin perintö

Parapsykologiaa Edinburghin yliopistossa

Robert L. Morris

Kirjailija ja kriitikko **Arthur Koestler** ja hänen vaimonsa **Cynthia** määräsivät testamentissaan, että heidän varoillaan tuli perustaa parapsykologian oppituoli johonkin brittiläiseen yliopistoon. Tällä he halusivat edistää objektiivista tieteellistä tutkimusta alueella, joka koski "joidenkin yksilöiden kykya olla vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa jollakin muulla tavalla kuin havaittujen aisti- ja liikeärsytysten välityksellä". Koestlereiden kuoleman jälkeen oppituoli perustettiin 1982 ja pari vuotta myöhemmin se lahjoitettiin Edinburghin yliopistoon. Minulla oli onnea tulla 1985 kutsutuksi tuon oppituolin ensimmäiseksi haltijaksi. Aloitin työni saman vuoden joulukuussa.

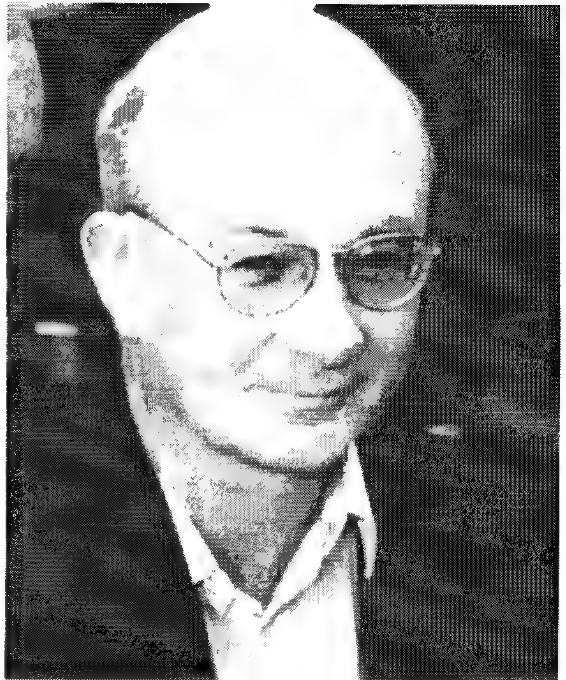
Tehtäväni oli kehittää systemaattinen ja vastuuntuntoinen tutkimusohjelma, jonka avulla tämä ristiriitoja herättävä ala voitaisiin liittää olemassa oleviin yliopistollisiin tutkimus- ja opetusohjelmiin.

Meillä on hyvin rajatut toimintamahdollisuudet. Pääasiallinen rahoituksemme tulee Koestlerin perikunnalta ja Kirjallisuuden Seuralta. Se mahdollistaa yhden kokopäiväisen sihteerin ja kahden väitelleen tohtorin palkkaamisen, joista toinen on osa-aikainen ja toinen kokopäivätoiminen. Välttämattomiin laitteisiin ja opiskelijoista koituviin kuluihin saamme jonkin verran ulkopuolista lisärahoitusta.

Sijaitsemme yliopiston psykologian laitoksella, jossa opetan ja ohjaan pro gradu- ja jatko-opiskelijoiden tutkimustöitä. Tähän mennessä kahdeksan opiskelijaa on suorittanut ohjauksessani tohtorin tutkinnon parapsykologiasta tai siihen rinnastettavasta alasta ja yhdeksäs on juuri jättänyt väitöskirjansa esitarkastettavaksi.

Integratiivista parapsykologiaa

Tutkimussuunnitelman teossa suurin ongelmamme oli selvittää, mitä kaikkea voidaan laskea kuuluvaksi vakavasti otettavaan parapsykologiaan. Kuka tahansa voi kutsua itseään parapsykologiksi ja tiedotusvälineissä heidän esittelynsä tarkoituksena on ensisijaisesti viihdyttää kyselemättä heidän väitteidensä paikkansapitävyyttä. Jotta voisimme hahmottaa tutkimuskenttää, olemme kehittäneet menetelmän, jota kutsumme kuuden kohdan integratiiviseksi parapsykologiaksi.

ROBERT L. MORRIS

1.

Parapsykologia on menetelmä, jonka avulla tutkitaan mahdollisia uusia, tiedeyhteisössä vielä tuntemattomia kommunikaatiokeinoja tai vuorovaikutusta olioiden ja niiden ympäristön välillä. Näitä ilmiöitä on tavallisesti kutsuttu psi-ilmiöksi tai psyykkiseksi kyvyksi.

2.

Parapsykologia kuuluu tieteiden väliseen ongelma-alueeseen. Sillä ei ole omaa tiedekasitettä, eikä se myöskään kuulu pelkästään psykologian tutkimusalueeseen.

3.

Parapsykologia kyseenalaistaa pikemminkin kuin otaksuu. Meidän tehtävänämme on tutkia niitä ominaisuuksia, joita väitetään joillakin yksilöillä olevan, ilman ennakko-odotuksia siitä, että näitä ominaisuuksia olisi sinällään olemassa.

4.

Parapsykologiassa yhdistyy kahden työhypoteesin tutkimus: "Pseudo-psi -hypoteesin" mukaan suurin osa, ellei kaikki todisteet psi:n puolesta ovat epäaitoja – olemme, joko tulleet johdetuksi harhaan, tai tulkinneet tuloksia väärin. "Psi-hypoteesin" mukaan tietyissä tilanteissa ihmisillä on todellinen kyky kommunikoida vielä tieteessä tuntemattomalla tavalla.

5.

Parapsykologia pitää sisällään havaitsijoista aiheutuvien häiriöiden tutkimisen. Se voi hyödyntää näennaisiä psyykkisiä tapahtumia kuvaavia malleja; esimerkiksi, miten me itse voimme johtaa itseämme tai muita harhaan.

6.

Parapsykologia käyttää tieteen menetelmiä: yksityiskohtaista luonnollisten tapahtumien selvitystä, hypoteesien muodostamista ja testausta, korrelaatioiden tutkimusta, kontrolloituja kokeellisia tutkimuksia ja teoreettisten mallien rakentamista.

Ei psyykkistä vaikka näyttää siltä

Tutkimuksemme on edennyt etupäässä kahden päälinjan mukaisesti. Toisessa niistä pyrimme selvittämään niitä tapauksia, jotka eivät ole yliluonnollisia, vaikka siltä näyttävätkin. Psykologia on tutkinut kauan ihmisen itsepetosta ja havaintokykyjen virheitä muistissa, ajattelussa ja päätösten teossa. Tutkimusryhmämme jäsen **Carl Williams** Liverpool Hope University Collegesta pyrkii selvittämaan mahdollisesti kokeellisin testein epämääräisen ja moniselitteisen tiedon omaksumiseen liittyviä tekijöitä. **Tony Lawrence** Coventry University'sta kehittää mallia, jonka avulla voitaisiin selvittää yliluonnollisiin ilmiöihin liittyvien uskomusten muodostumista ja vahvistumista myös aikuisilla. **Simon Sherwood** tutkii anomaalisten unikokemusten vaikutuksia uskomusten muodostumiseen ja säilymiseen laajentaen näin Lawrencen työtä. Lisäksi olemme alkaneet selvittää vilppien paljastamisen psykologiaa käyttäen hyvaksi ammattitaikureiden ja petkuttajia kirjoituksia sekä kokeellisia menetelmiä. Tässä tutkimuksessa pyrimme selvittämään ilmiöiden fyysisiä ja henkisiä vaikutuksia sekä strategioita, joilla informaatio esitetään havaitsijoille.

Richard Wiseman Hertfordshiren yliopistosta on tutkinut sitä, miten havaitsijoiden asenne psi:tä kohtaan vaikuttaa heidän kykyynsä rekonstruoida yliluonnollisilta ilmiöiltä näyttävien mutta epäaitojen tapausten yksityiskohtia videodemonstraatioissa. Hän on havainnut, että myönteisesti psi-ilmiöön suhtautuneet vähemmän todennäköisesti pystyivät näkemään, miten temppu oli tehty.

On tärkeää ymmärtää silmänkääntäjien psykologisia strategioita ja parapsykologisiin ilmiöihin uskovien väitteidensä tueksi käyttämiä tekniikoita silloin, kun määritellään sääntöjä, joiden avulla jokin väite hyväksytään tai kumotaan. Olen kirjoittanut aiheesta yhdessä tohtori Wisemanin kanssa kirjasen *Guidlines for Testing Psychic Claimants*, jossa kuvataan muun muassa sitä, minkälaisia strategioita pseudopsyykikot voivat käyttää saadessaan hyvinkin monimutkaisia tuloksia väärennetyillä tiedoilla. Olemme kiinnostuneita myös strategioista, joiden avulla pseudopsyykikot petkuttavat asiakkaitaan väittäessään heille, että he tietävät psyykkisen voimansa välityksellä asiakkaistaan kaiken. **Chris Roe** on selvittänyt tätä aluetta. Hän on tutkinut erityisesti usein käytettyjä verbaalisia strategioita.

Tavoitteenamme on kehittää yleinen malli, jonka avulla vilpit voitaisiin paljastaa ja ymmärtää tällaisen vilpillisen toiminnan sosiaalinen konteksti. Toivomme, että tätä tutkimustyötä voitaisiin hyödyntää vilpillisen toiminnan paljastamiseen parapsykologian tutkimuksen lisäksi myös kognitiivisessa ja kokeellisessa psykologiassa samoin kuin muillakin tieteenaloilla.

Parailmiöiden arviointia

Toinen tutkimuksemme päälinjoista keskittyy aitojen vielä tieteelle tuntemattomien uusien kommunikointikeinojen todistamisen arviointiin. Pyrimme kehittämään menetelmiä, joilla pystytään paremmin kuvaamaan päivittäisiä elämänkokemuksia. Tähän liittyy sellaisten kokeellisten menetelmin kehittäminen, joilla voitaisiin selvittää, miten mahdolliset parailmiöt toimivat. Näiden menetelmien tulisi tuottaa riittävän voimakkaita ja vakaita paranormaaleja ilmiöitä, jotta niitä voitaisiin käyttää systemaattisessa tutkimusohjelmassa.

Shari Cohn on tutkinut haastattelujen ja kyselylomakkeiden avulla "selvänäköisyys" kokemuksia perheyhteisössä. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen analyysin avulla hän on tutkinut kokemuksiin liittyviä yhteisiä piirteitä, perhesuhteita ja muita mahdollisia seikkoja, jotka voisivat liittyä naihin kokemuksiin. **Carlos Alvarado** on selvittänyt samanlaisin menetelmin ruumiistapoistumiskokemuksia, jotka ovat jääneet vähemmälle huomiolle parapsykologian tutkimuksessa. Ne voivat kuitenkin auttaa kokemusten ymmärtämisessä ja testimenetelmien kehittämisessä.

Frans Snel tutkii vaihtoehtohoitojen antajien ja heidän asiakkaittensa välisiä vuorovaikutuksia. **Miriam Moss** tutkii puolestaan erilaisia tapoja, joilla ihmiset kuvailevat kohdalleen sattuneita tapahtumia.

Tutkimusta luonnollisissa oloissa

Lisäksi voidaan kehittää tutkimusmenetelmiä, joilla näitä ilmiötä voitaisiin tutkia muualla kuin laboratorioissa, jotta vältyttäisiin ongelmilta, joita usein liittyy tutkittaessa eläviä olioita kontrolloiduissa laboratorio-oloissa. Tällä saralla olemme tehneet toistaiseksi hyvin vähän. Olemme lähinnä hahmottaneet keinoja, joilla tällaista tutkimusta voitaisiin tehdä ei-laboratorio-oloissa.

Wiseman ja **John Beloff** saivat vaihtelevia tuloksia tehdessään tällaista tutkimusta selvänäkijöiden kanssa. Toinen tutkimus, jossa oli minun lisäkseni mukana **Deborah Delanoy**, **Caroline Watt** ja Wiseman ja joka oli aiemmin onnistunut laboratoriossa, tuotti sen sijaan myönteisiä tuloksia. Tulemme jatkossa kehittämään tämän tyyppistä tutkimusta – kuitenkin aina yhteistyössä taikureiden kanssa – jotta voisimme viedä tutkimuksemme mahdollisimman luonnollisiin oloihin.

Gantzfeldkokeita laboratoriossa

Suurin osa aistien ulkopuolista havainnointia koskevat tutkimuksemme ovat käsittäneet psykologian laitoksella omilla tutkimuslaitteillamme tekemiä kokeita, joissa olemme pyrkineet tuottamaan psyykkisiä ilmiöitä. Joissakin tutkimuksessa olemme kayttäneet niin sanottua ganzfeld-tekniikkaa, jossa häiriötekijät pyritään minimoimaan. Pimeässä huoneessa olevaa koehenkilöä pyydetään tuottamaan mielikuvia lyhyistä filmin pätkistä, joita toisessa huoneessa näytetään. Menetelmä varmistaa sen, etteivät tutkijat tai koehenkilöt syyllisty vilppiin Tulokset näistä kokeista ovat olleet rohkaisevia ja samansuuntaisia kuin muualla suoritetuissa kokeissa, joissa tutkijoilla ei ole ollut käytettävinään yhtä luotettavia mittausolosuhteita Naissä tutkimuksissa on ollut mukana useita tutkijoita; minun lisäkseni **Kathy Dalton**, Deborah Delanoy, Caroline Watt sekä viimeisen vuosikurssin opiskelijoita.

Toisissa, Caroline Wattin johtamissa tutkimuksissa selvitetään havaitsemiseen ja valppauteen liittyviä yksilollisiä eroja koehenkilöiden puolustusmekanismeissa. Nämä tutkimukset antavat viitteitä siitä, että torjuvasti aistien ulkopuoliseen havainnointiin suhtautuvat menestyvät yleensä kontrolloiduissa testeissä huonosti. Caroline Watt on saanut samansuuntaisia tuloksia havaitsemiseen liittyviä puolustusmekanismeja ja valppautta koskevissa tutkimuksissaan, joissa valppaat koehenkilöt menestyivät muita paremmin. Tämä on yhtäpitävä sen huomion kanssa, että joillakin koehenkilöillä kyky vastaanottaa tietoa koejärjestelyn aikana on häiriintyneempi kuin toisilla, vaikkakin tuloksilla saattaa olla myös muita tulkintoja.

Lisäksi olemme selvittäneet menetelmiä, joiden väitetään parantavan tai muuttavan selvänäköisyyttä. Näissä tutkimuksissa, joissa minun lisäkseni ovat olleet mukana Delanoy, Watt ja **Loftur Gissuarson**, tulokset ovat parhaimmillaankin olleet sattumanvaraisia. Tutkimuksilla olemme pyrkineet osaltaan osoittamaan vääriksi sellaiset menetelmät, joilla selvänäköisyyttä on väitetty pystyttävän kehittämään.

Psykokinesiatutkimuksia

Psykokinesiatutkimuksissa pyritään vaikuttamaan mielen avulla elektronisten laitteiden käyttäytymiseen. Tällaiset tutkimukset saattavat kuulostaa perusteettomilta, kuten varmaan tulemme sen huomaamaankin. Joka tapauksessa heikkoja, mutta yhteneviä tuloksia on saatu lukuisissa muissa laboratorioissa. Omat tutkimustuloksemme ovat olleet erittäin heikkoja. Tuloksilla on kuitenkin ollut taipumus olla suurempia niillä koehenkilöillä, jotka ovat suhtautuneet myönteisesti tällaisen vaikuttamiskeinon mahdollisuuteen sekä myöskin niillä, jotka ovat itse kokeneet, että he ovat tuloksista huolimatta pystyneet vaikuttamaan. Tässä tutkimuksessa ovat olleet mukana muun muassa **Konrad Morgan**, Gissuarson ja **Paul Stevens** sekä joitain viimeisen vuosikurssin opiskelijoita. Jatkamme tutkimusta voidaksemme muun muassa eliminoida koejärjestelyjen pitäjien asenteiden tai laitevikojen vaikutukset koetuloksiin. Teemme tätä tutkimusta osin yhteistyössa Institut fur Grenz

gebiet der Psychologie und Psychohygiene tutkimuslaitoksen tutkijoiden kanssa. Pyrimme selvittamaan tahdonalaisten strategioiden malleja ja niiden kayttoa parapsykologisessa tutkimuksessa.

Deborah Delanoy ja **Zachary McDermott** ovat selvittäneet sita, miten joidenkin aktiivisten toimijoiden avulla voidaan fyysisesti vaikuttaa vastaanottajaan muutaman huoneen päästä. He ovat muun muassa tutkineet niin sanottua kaukonäkemistä videokameroiden avulla. Tässä tutkimuksessa olemme vasta alkuvaiheessa.

Lisäksi **Nancy Zingrone** johtaa tutkimuksia, joissa selvitetään parapsykologian historiaa ja sen saamaa kritiikkiä erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissa. Julie Milton puolestaan tutkii parapsykologiaan liittyviä menetelmällisiä ongelmia ja ongelma-alueita.

Lopuksi

Tutkimusohjelmamme on kokonaisuudessaan vielä alkuvaiheissa. Joissakin tutkimuksissa olemme edenneet pidemmälle kuin toisissa. Voimme kuitenkin jo nyt sanoa, että tutkimuksemme tulevat lisäämään ymmärrystämme mekanismeista, joilla me itse tai muut voivat johtaa meitä harhaan.

Meille näyttää muotoutuvan myös tiettyja tutkimusalueita, joissa aitoja selvänäköisyyteen liittyviä ilmiöitä voidaan tutkia systemaattisesti suhteellisen helposti järjestettävissä olosuhteissa. Pyrimme hyödyntämään tieteen menetelmiä tutkiessamme ja tulkitessamme äärimmäisen kompleksisia inhimillisiä kokemuksia. Olemme kipeästi tietoisia tällaiseen tutkimukseen helposti liittyvistä virheistä: meidän ei pidä väittää, että jotain on, kun itseasiassa mitään ei ole, mutta meidan ei myöskään pidä julistaa, ettei mitään ole loytynyt, vaikka tosiasiassa löytyikin. Tällaiset virheet eivät kuulu hyvään tieteentekemiseen.•

Kirjoittaja on parapsykologian professori Edinburghin yliopistossa, Britanniassa. Artikkeli on aiemmin ilmestynyt brittiläisessä The Skeptic lehdessä (Vol. 10, Numbers 5 & 6). Artikkelin on suomeksi kääntänyt Jukka O. Vuori.

Carl Sagan in memorium

Tunnettu tähtitieteilijä **Carl Sagan** (1934-1996) menehtyi 20.12.1996 keuhkokuumeeseen. Sagan oli hoidettavana seattlelaisessa sairaalassa leukemiaan johtavan sairauden vuoksi.

Sagan oli syntynyt 9.10.1934 New Yorkissa. Kouluaikana hän kiinnostui tahtitieteestä ja opiskeltuaan Chicagossa valmistui tohtoriksi 1954. Saganin planeettoihin liittyneiden tutkimusten ansiosta Cornellin yliopisto kutsui hanet 1968 planeettatähtitieteen osaston johtajaksi. Sagan on tutkinut erityisesti planeettojen kemiaa ja elämän syntyä. Hän oli myos tekijänä 1984 ilmestyneessä artikkelissa, joka aloitti keskustelun ydinsotaa seuraavasta kylmastä ydintalvesta.

Tieteellisten artikkelien lisaksi Sagan on julkaissut kolmisenkymmentä kirjaa ja esiintynyt lukuisissa televisio ohjelmissa. Teoksestaan *The Dragons of Eden: Speculations on the Evolution of Human Intelligence* (1977) Sagan sai vuoden 1978 Pulitzerin palkinnon. Toinen esimerkki mainiosta populaaritieteellisestä tuotannosta on *Broca's Brain: Reflections on the Romance of Science* (1979).

Skeptikkojen arvostelijat kuvittelevat usein meidän kieltävän tyystin Maan ulkopuolisen elämän mahdollisuuden. Sagan oli erinomainen esimerkki tällaisen väitteen järjettömyydestä. Hän oli yksi kaikkein aktiivisimpia SETI-tutkimuksen edistäjiä, joka todella halusi löytää tieteellisesti pätevää todistusaineistoa vieraista sivilisaatioita. Samalla hän oli skeptikko ja CSICOPin jäsen, joka arvosteli ankarasti ufouskovaisuutta. Tähän liittyviä artikkeleita hän julkaisi viimeiseksi jääneessä kirjassaan *The Demon Haunted World*, jota on käsitelty tarkemmin *Skeptikon* numerossa 3/96.

Amerikkalaisyleisön silmissä Sagan lienee kaikkein tunnetuin tähtitieteilijä. Suureksi osaksi maine perustuu tv-sarjaan Kosmos, joka aikoinaan nähtiin Suomessakin. Sagan on varmaankin onnistunut herättämään myönteistä kiinnostusta tiedettä kohtaan enemmän kuin kukaan muu. Sagan oli asiastaan innostunut esiintyjä, joka avaruuden suunnattomuutta kuvatessaan viljeli sanaa "billions" (jonka suomennos "miljardeja" ei kuulosta läheskään yhtä sointuvalta) lähes ärsyttämiseen saakka. Tämä johti jo 1970-luvun lopulla seuraavaan lampunvaihtovitsien genrea edustavaan juttuun: Kuinka monta Carl Sagania tarvitaan vaihtamaan lamppu? Billions and billions!

Hannu Karttunen

Tieteen rajat

"Wie herrlich weit´s uns gebract!" – Miten ihanan kauas se onkaan meidät kantanut!, kuuluu **Goethen** *Faustin* usein siteerattu säe. Sen on monesti ajateltu symboloivan tieteen voittokulkua, mutta samalla siihen on sisältynyt varoitus väärästä ylpeydestä, jopa vaatimus: "Tähän asti mutta ei edemmäs!" Tieteelläkin tulee olla rajat, joita se ei saa ylittää, muuten ei hyvä seuraa.

Tällaisia äänenpainoja on kuulunut jälleen, kun jo parikymmentä vuotta ennakoitu nisäkkään tumansiirtokloonaus on ilmeisesti onnistunut. Itse asiassa sen luultiin onnistuneen jo 1981, jolloin kloonihiiret pääsivät jopa *The Cell* -lehden kanteen, mutta sitten kävi ilmi, että tutkijat olivat lievästi sanottuna ennakoineet tuloksia, joita ei ollutkaan. Heillä ei enää ollut asiaa tiedeyhteisön piiriin; näin tieteen etiikka pelaa.

Mutta tieteen etiikkaa on huudettu avuksi myös silloin kun on ollut kysymys varmoista ja dokumentoiduista tuloksista, jotka syystä tai toisesta ovat herättäneet ennakkoaavisteluja ja suoranaisia pelkoja. On jopa vaadittu geeniteknologisten tutkimusten ja kloonauskokeiden suoranaista pysäyttämistä, koska niissä kenties saavutettavat tiedot ja menetelmät saattaisivat osoittautua ihmiskunnalle vahingollisiksi.

Ajatus on ehkä kaunis mutta kestämätön. Ensinnäkin se merkitsisi, että jokseenkin kaikki kokeellinen tutkimus olisi lopetettava, koska sen tulokset eivät yleensä ole ennakoitavissa. Toiseksi tämä tutkimus olisi pitänyt pysäyttää vuosisatoja sitten. Jos geeniteknologia on pahasta, miksi kotieläinten ja viljelykasvien normaali risteytysjalostus, so. toisilleen vieraiden kantojen geenien saattaminen keinotekoisesti yhteen, olisi sallittua ja jopa suotavaa? Jos eläinyksilöiden kloonaus on vaarallista, miksi kasvien suvuton lisääminen – varttaminen, oksastaminen, lisääminen pistokkaista – olisi sen vähemmän vaarallista? Ja jos ajatellaan, että tiede on tähän asti pysynyt suurin piirtein raiteillaan, miksi juuri nyt olisi tultu pisteeseen, jossa sen jatkaminen muuttuisi kyseenalaiseksi? Tämä johtaa vielä perustavampaan kysymykseen: onko historian kuluessa ollut tilannetta, jolloin tiedon kasvu sinänsä olisi osoittautunut ihmiskunnalle haitalliseksi tai suorastaan vaaralliseksi? Miten juuri nyt voitaisiin perustella vaatimusta: Tähän asti mutta ei edemmäs.

Tiedettä soveltavalla teknologialla on tietenkin saatu aikaan paljon pahaa jos hyvääkin. Mutta silloin on todellakin kysymys tekniikasta ja tekniikan soveltajista, ei tiedon hankinnasta sinänsä. Tekniikan moraalittomasta käytöstä ei tiedettä sovi panna syytteeseen, eikä sen etiikkaan voi sälyttää enempää kuin sille kohtuudella kuuluu.

Mitä siis tieteen etiikkaan kuuluisi? Ainakin se että tieteen on oltava avointa, perusteltava vaitteensä ja julkistettava lähteensä ja menetelmänsä; tässä tiede eroaa ratkaisevasti – tieteenkin nimellä kulkevasta – huuhaasta ja humpuukista. Toiseksi se, että tiedon hankinnan keinot eivät saa vahingoittaa ihmisiä, ainakaan ilman heidän vapaata suostumustaan; tähän liittyy muun muassa se että biologisia kokeita ei sovi suorittaa ihmisillä vastoin heidän tahtoaan. Siihen sisältyy epäilemättä myös ihmisen kloonaus, perinnöllisesti täsmälleen samanlaisten ihmisten tuottaminen, joskin on muistettava, että ellei identtisiä kaksosia – toistensa klooneja – olisi yleisesti olemassa, heitä voitaisiin pitää pelottavina "luonnottomuuksina", jos joku **Frankenstein** saisi päähansä identtisten kaksosten, kolmosten tai nelosten tuottamisen. Tietoa sinänsä tällainen Frankenstein ei kyllä lisäisi paljonkaan, sillä jos jokin koe onnistuu yhdellä tai kahdella nisäkäslajilla, on vähemmän kiinnostavaa, onnistuisiko se vielä kolmannellakin, olipa tämä kolmas vaikka itse *Homo sapiens*.

Anto Leikola

Natsien uskonkappaleet ja mystiikka

Karlo Kauko

Natsismi pyrki kaikin keinoin vetoamaan ihmisten mystiikankaipuuseen, ja monet johtavat natsit uskoivat astrologiaan. Natsit eivät kuitenkaan esittäneet juuri mitään konkreettisia väitteitä yliluonnollisesta. Natsismin käsitys yliluonnollisesta jäi hyvin hajanaiseksi - ehkä siksi, ettei kukaan liikkeen johtohahmoista pystynyt kovin systemaattiseen maailmankuvalliseen pohdiskeluun.

Kansallissosialismin perusteos on **Adolf Hitlerin** vankilassa 1923 kirjoittama *Taisteluni, Mein Kampf*. Teoksessa on sekavasti mutta totuudenmukaisesti hahmoteltu perusajatukset, joiden mukaisesti Hitler myöhemmin toimi: aggressiivinen elintilan hakeminen, rotuopit... Todennäköisesti teos on sikäli rehellinen, että kirjoittaja antaa ajatuksistaan totuudenmukaisen kuvan. Natsismin uskonkappaleita kannattaa siis etsiä juuri tästä opuksesta.

Mitään viitteitä täsmentyneistä yliluonnollista koskevista käsityksistä ei kirjasta löydy, mutta natseille tyypilliseen tapaan epätäsmällisiä viittauksia yliluonnolliseen käytetään kyllästymiseen asti. Muistellessaan ensimmäistä maailmansotaa Hitler kertoo kaatuneiden saksalaissotilaiden nousevan Valhallaan. Velvollisuus on "pyhä". Sana "Kaikkivaltias" vilisee tekstissä usein.

Hitler kirjoittaa varsinaisista uskonnoista valiin myonteisestikin. *Mein Kampfin* ensimmäisen osan 10. luvussa esitetään, että kirkkojen aseman pitaisi pysyä vahvana, sillä uskonnot ovat hyodyllisiä yhteiskuntamoraalille. Lisäksi Hitler tekee yksiselitteisen selväksi kielteisen kantansa uskonnon ja puoluepolitiikan sotkemiseen. Kirjan toisen osan kymmenennessa luvussa jokaista kehotetaan pysymään oman uskonnollisen yhteisönsä uskollisena jäsenenä, sillä protestanttien ja katolisten kiistat johtuvat vain juutalaisten salajuonena arjalaisten keskuuteen lietsomasta epäsovusta.

Syntyy vaikutelma, että mikä tahansa monoteistinen uskonto juutalaisuutta lukuunottamatta kelpaa kunnon ihmiselle. Toisaalla samassa teoksessa käy selvästi ilmi, ettei Hitler pitänyt juutalaisperäistä kristinuskoa parhaana vaihtoehtona. Kirjan toisen osan viidennessä luvussa kerrotaan kristinuskon tuoneen antiikin maailmaan "ensimmäisen henkisen terrorin". Ilmeisesti jokin muu monoteistinen uskonto olisi siis kristinuskoa parempi. Epäselväksi jää, mikä tämä muu uskonto sitten olisi.

Mitä muuta tiedämme Hitlerin uskomuksista

Muista lähteistä voidaan päätellä, että Hitlerillä oli tietynasteinen usko yliluonnollisiin asioihin - tosin vain rajallisessa mitassa.

Natsi-Saksassa vallanpitäjät suhtautuivat suotuisasti astrologiaan. Hitler itse tapasi säännöllisesti vuosina 1928-1933 tunnettua astrologia ja selvänäkijää, **Erik Jan Hanussenia**. Myöhemmin Hanussen paljastui syntyperältään juutalaiseksi, ja **Göring** teloitutti hänet. On myös väitetty Hitlerin myöhemmin kuunnelleen astrologien neuvoja sotatoimia suunnitellessaan.

Myös vaihtoehtolääkinta kuului Hitlerin harrasteisiin. Tri **Morell** syötti Hitlerille 1930 luvun lopulla hyvinkin omalaatuisia lääkkeitä, muun muassa jonkun talon-

pojan suolistosta otettua bakteerimassaa vatsavaivoihin. Muut lääkärit piti vat tallaista hoitoa hyvin epäilyttävinä, vaikka tällä käsittelyllä aluksi näytti olleenkin ihmevaikutus.

Hitlerillä oli ylikorostunut kuolemanpelko melkoisen irvokasta mieheltä, joka tapatti niin monia muita. Kun hän 1938 alkoi sairastella, tai ainakin uskoi tulleensa sairaammaksi, häneen iski kuumeinen vimma ryhtyä toteuttamaan kaikkia suunnitelmiaan kiihdytetyllä aikataululla. Hän pelkäsi kuolevansa ennen kuin ehtisi saada nimensä historiaan kaikkien aikojen mahtavimpana Saksan johtajana. Sodan sytyttyä hänen saattueissaan oli tarpeeseen nähden suhteeton määrä ilmatorjuntakalustoa – tämäkin oire vahvasta kuolemanpelosta. Pakonomainen tarve tehdä "suurtekoja" on helppo tulkita haluksi jättää itsestään pitkäikäisiä jälkiä maailmaan, ja "pinnata" täten kuolemasta. Ilmeisestikään tyranni ei laskenut sielun tuonpuoleisen elämän varaan.

Kun Hitler teki itsemurhan, hän ei aloittanut pitämällä hartaustilaisuutta tai mietiskelytuokiota. Hän määräsi ruumiinsa poltettavaksi, eikä ainakaan perustellut tätä ohjetta rituaalitarpeilla. Hän vain halusi estää jäännöstensä joutumisen puna-armeijalle. Mitkään tunnetut yksityiskohdat Hitlerin viimeisistä päivistä eivät kerro, että hänellä olisi ollut jonkinlainen usko tuonpuoleiseen.

Mystisiä tunnelmia rahvaalla

Natsi-ideologiaa propagoitaessa kansaa aivopestiin käyttämällä häikäilemättömästi hyväksi mystistä tunnelmaa. Ilmiselvästi natsit pyrkivät vetoamaan ihmisissa niihin tunteisiin, jotka normaalisti purkautuvat avoimena uskonnollisuutena. Psykologi **Carl Jung** kirjoitti aikoinaan, ettei Hitler ollut pelkkä poliitikko. Hänen voimansa oli maagista laatua, sillä hän oli ensimmainen, joka puhui ääneen saksalaisten kansallisista traumoista, etenkin häviöstä ensimmaisessa maailmansodassa.

Ja tätä Johtajan maagista vetovoimaa ponkitettiin kaikin keinoin, joista suurin osa oli yksinkertaista lavasteilla temppuilemista. Hyvänä esimerkkinä voisi mainita Speerin Nürnbergin puoluepaivia varten suunnittelemän mahtipontisen valonheitinshow'n. Taivaalle suunnatut valonheittimilla aikaansaadut valopilarit näkyivät satojen kilometrien päähän. Myöhään syyskuisena iltana näkymä teki varmasti mahtavan vaikutuksen. Väkijoukkojen väitettiin näissä joukkokokouksissa olleen transsia muistuttavassa tilassa. **Olavi Paavolainen** kertoi Hitler Jugendin poikien virtsanpidätyskyvyn pettäneen, kun he näkivät Johtajan.

Hitlerillä oli tapana saapua puhetilaisuuksiin lentokoneella kuulijakunnan jo asetuttua paikoilleen – ja symbolisesti siis saapui taivaalta kuolevaisten keskuuteen.

Hakaristi otettiin natsipuolueen symboliksi Hitlerin ehdotuksesta jo 1920-luvun alussa. Tunnus on tuhansia vuosia vanha taikakuvio, mutta sen mukana ei liikkeeseen otettu muuta sen ikivanhasta historiasta kuin voimakas maagissavytteinen tunnelataus.

Münchenissä 1937 avatussa "Ikuinen juutalainen" -näyttelyssä puolestaan esitettiin rotuvihollinen käyttäen pimeyden voimia symboloivaa rekvisiittaa: valkoisia kynttilöitä mustilla alttareilla, pääkalloja, luurankoja...

Wagnerin politisointi oli myos osa mystiikan kaipuun valjastamisesta poliittisten tarkoitusperien avuksi. Natsit lanseerasivat Bayreuthin Wagner-festivaalit. Kansaa voitiin hämätä alkugermaanisilla, mystisillä mielikuvilla kuitenkaan varsinaisesti väittämättä yhtään mitään. Kyseessähän olivat vain oopperat, joiden librettojen ei kukaan väittänyt pohjautuvan tositapahtumiin. Wagner itse oli kyllä ollut antisemitisti, mutta aggressiiviseksi natsiksi häntä ei voi väittää. Saksalaisten asemaa maailmassa hänen tiedetään kommentoineen sanoilla: "Saksalaiset älkööt hallitko maailmaa vaan aateloikoot sen!" Tästä henkistyneen oloisesta mielipiteestä huolimatta Wagner kelpasi aggressiivisemmankin ideologian välikappaleeksi.

Vaikka maagissävytteisiä symboleita kaytet

tiin lähes maneerinomaisesti, niin Hitlerin tiedetään toisinaan lausuneen jyrkän kielteisiä kommenttej a avoimen mystisten elementtien liittämisestä puolueideologiaan. Kun **Himmler** ehdotti, että Johtajasta tehtäisiin SS-pyhimys, henkilön palvonnan kohde itse ei ollut lainkaan ihastunut: "Mitä järjettömyyttä! Nyt olemme vihdoinkin niin pitkällä, että koittaa aika, jolloin kaikki mystiikka on mennyttä elämää!" Hitler myös ilmoitti pitävänsä hulluna pelkkää ajatustakin muinaisgermaanisen Wotan-jumalan kultin henkiinherättämisestä.

Muut natsijohtajat uskoivat enemmän

Eräät muut natsipuolueen johtohahmot olivat selvästi "Johtajaa" itseään kiinnostuneempia yliluonnollisesta. Mutta hekään eivät koskaan kovin täsmällisesti kertoneet käsityksistään – kaikki on jälleen hämärää mystiikkaa ilman mitään konkreettisia väitteitä. Ehkä ainoa konkreettinen oppi, jolle tuntuu merkittävää kannatusta löytyneen, oli astrologia.

Natsipuolueen johtohahmoihin kuului **Alfred Rosenberg**, joka luuli olevansa filosofi. Natsismin mystissävytteinen olemus johtui osittain hänen hämäristä kirjoituksistaan. Rosenbergin kirja 20 vuosisadan myytti esitti rotuopit erittäin mystisessä valossa. Kreikan jumalat esitettiin pohjoisen rodun turmeltumattoman sielunelämän kuvastumina. Lähi-Idän ei-arjalaisten kansojen jumalilla puolestaan oli kaikki vähempiarvoiset, maalliset piirteet. Seuraava näytekatkelma kertonee Rosenbergin hämäristä, mystisistä ajatuskuluista: "Maailmanhistorialle ratkaisevaa oli, että ensimmäinen Kreikan maaperällä käyty ratkaiseva taistelu rodullisista arvoista päättyi pohjoisen rodun voittoon. Sen jälkeen ihminen astui maailmaan auringonvalosta, elämästä. Valon ja taivaan laeista, isän hengestä ja olemuksesta syntyi kaikki, mitä kutsumme kreikkalaiseksi kulttuuriksi ja joka on muinaisuuden suurin perintö olevaisuudellemme."

Hitler kommentoi Rosenbergin kirjaa hyvin halveksivasti: "Keskiaikaista moskaa! Kuinka tällaista voidaan nykyaikana julkaista?" Kuitenkin julkisuudessa tätä hämärää teosta pidettiin puolueideologian osana.

Rudolf Hessin laskuvarjohyppy Skotlantiin toukokuun kymmenentenä 1941 oli toisen maailmansodan omituisimpia tapauksia. Hänen ystävänsä **Haushofer** oli unessa nähnyt Hessin harppovan brittiläisen linnan saleissa tuoden rauhan kahden suuren pohjoisen kansakunnan välille. Lisäksi joku astrologi oli ennustanut Hessille, että hän saisi aikaan rauhan. Muuta ei enää tarvittu. Hess, joka ei ollut koskaan kunnolla aikuistunut, lähti koettamaan onneaan – tuloksetta.

Goebbels ja **Himmler** uskoivat astrologiaan. Goebbels haki lohtua horoskoopeista Hitlerin bunkkerissa Berliinissä, kolmannen valtakunnan jo ollessa luhistumaisillaan.

Parailmiöiden harrastajia vainottiin

Totalitaarinen valtio ei voinut sietää juuri mitään oman ideologisen koneistonsa kontrollivallan ulottumattomissa olevaa. Niinpä salaseurat joutuivat ensimmäisinä lakkautuslistalle. Kaikki vapaamuurarilooshit lakkautettiin oikeastaan heti Hitlerin tultua valituksi valtakunnankansleriksi – pari looshia tosin onnistui pakenemaan maasta.

Toisen maailmansodan aikana länsiliittoutuneiden propagandassa natsismi esitettiin pakanuuden henkiinheräämisenä. Tämä käsitys on osittain jäänyt elämään sodan jälkeenkin. Todellisuudessa kiinnostus pakana-ajan mytologiaan ei kuitenkaan riittänyt juuri Wagnerin oopperoita pidemmälle. Yllättävää kyllä, natsit eivät voineet sietää muinaisgermaanisen uskonnon henkiinherättämistä avoimesti uskonnollisena liikkeenä. Vuonna 1936 pidätettiin **Friedrich Bernhard Marby**, Saksan ehkä tunnetuin muinaisgermaanisen uskonnon apostoli – seuraavat yhdeksan vuotta hän vietti vankileireillä. Himmler määräsi 1941 lakkautettaviksi suuren määrän

esoteerisia ryhmiä, muun muassa steinerilaiset ja muinaisgermaanisen Wotan-jumalan palvojat.

Ongelmallinen suhde kirkkoon

Saksan väestöstä ylivoimainen enemmistö kuului johonkin kristilliseen kirkkoon. Kuitenkin natsismin kuvottavat opit olivat sovittamattomassa ristiriidassa kristinuskon kanssa. **Bormann** sanoi julkisestikin 1941 kansallissosialismin ja kristinuskon olevan yhteensovittamattomia.

Useimmat Saksan protestantit kuuluivat luterilaisiin ja reformoituihin kirkkoihin, joita kumpiakin oli useita. Jo heinäkuussa 1933, muutama kuukausi Hitlerin valtaannousun jälkeen, protestanttiset kirkkokunnat fuusioituivat. SA:n ja Gestapon terrorin avulla uuden kirkon johtoon valittiin **Ludvig Müller**, joka sai valtakunnanpiispan tittelin. Hän oli aiemmin toiminut kristinuskoa ja natsismia sekoittaneen "Saksalaiset kristityt" -uskonlahkon johdossa. Puheet Vanhan Testamentin hylkäämisestä ja käännynnäisjuutalaisten sulkeminen "kirkon" ulkopuolelle herättivät kiivasta vastustusta. Tässä kiistassa valtakunnankirkosta erosi omaksi ryhmäkseen "Tunnustuksellinen kirkko", joka jatkoi sinnikkäästi toimintaansa Gestapon varjossa. Suhde katoliseen kirkkoon kärjistyi ehkä vieläkin pahemmin. Valtaannousunsa aikoihin alkuvuodesta 1933 Hitler puhui kauniisti katolisestakin kirkosta saadakseen tukea katolismieliseltä keskustapuolueelta. Heinäkuussa 1933 Vatikaani ja Saksan uusi hallitus allekirjoittivat sopimuksen, jolla kirkolle taattiin oikeus toimia vapaasti ja autonomisesti. Mutta Hitlerin tapoihin kuului rikkoa kaikki sopimukset. Jo muutaman päivän päästä ryhdyttiin katolisten nuorisojärjestöjen hajottamiseen. Muutamaa kuukautta myöhemmin tuhansia pappeja ja nunnia pidätettiin tekaistuin perustein muunmuassa valuutan salakuljetuksesta syytettyinä. Katolista painomateriaalia sensuroitiin ja takavarikoitiin. Propagandaministeri Goebbels, joka muuten oli saanut kasvatuksensa munkkiyhteisössä, herjasi etenkin katolista kirkkoa pakkomielteenomaisesti, ja nimitteli munkkeja homoseksualisteiksi.

Baldur von Schirach, Hitler Jugendin ensimmäinen johtaja, oli harvoja kristinuskoon myönteisesti suhtautuneita natsijohtajia. Hän jopa väitti Jeesuksen olleen historian tärkein johtaja. Pakana-aikoja nostalgisoivaa natsijohtoa hän ärsytti esimerkiksi lähettämällä asepalveluksessa oleville Hitler Jugendin ryhmänjohtajille joululahjaksi kirjasen, joka sisälsi muun muassa Madonnan kuvan ja rukouksia. Hän myös järjesti protestanttisen valtakunnankirkon piispan kanssa sopimuksen, jolla valtakunnankirkon nuorisojärjestöjen jäsenistä tuli automaattisesti Hitler Jugendin jäseniä.

Natseilla oli kuitenkin selviä suunnitelmia koko kristinuskon hävittämiseksi. Rosenberg laati sodan jo sytyttyä suunnitelman Saksan valtakunnankirkon uudistamiseksi. Sana "kirkko" on tosin harhaanjohtava, koska suunnitelmaan kuului osana kristinuskon hävittäminen. Kirkosta olisi tullut ainoa uskonnollinen yhteisö valtakunnassa. Krusifiksit olisi vaihdettu hakaristeihin ja Raamattu *Mein Kampfiin* – itse asiassa samassa ehdotuksessa Rosenberg vaati Raamatun kieltämistä. Suunnitelmaa ei koskaan ryhdytty toimeenpanemaan.

Rosenbergin suunnittelemassa uudessa uskonnossa päähuomio kiinnittyy jälleen kerran mystisiin symboleihin. Jossain määrin hahmotellaan myös kirkon organisaatiota, mutta juuri mitään täsmällistä ei sanota uuden uskonnon dogmaattisesta puolesta. Tätä tuskin voisi ajatella missään muussa yhteydessä: suunnitellaan uutta uskontoa, muttei julisteta ruumiin ylösnousemusta, sielunvaellusta, enkeleiden tai paholaisen olemassaoloa, ei maailmansielu Atmania, ei ylipäätään yhtään mitään. Yksi ainoa dogmi suunnitellulle uskonnolle löytyy. *Mein Kampf* mainittiin tässä Rosenbergin ehdotuksessa pyhimmäksi kirjaksi myös Jumalalle – siis Jumalalle yksikössä. Ilmeisesti uusi usko olisi sittenkin ollut jossain mielessä monoteistinen.•

Raportti vuosikokouksesta

Tänä vuonna Skepsis ry:n vuosikokous kokoontui tavanomaista juhlavammissa merkeissä. Toukokuussa tulee kuluneeksi 10 vuotta siitä, kun yhdistys perustettiin ja sen kunniaksi toimikauttaan päättävä hallitus oli järjestänyt 15. helmikuuta talvipäivän, jonka yhteydessä vuosikokous pidettiin. Ehkä talvipäivän ansiosta myös vuosikokous oli kerannyt poikkeuksellisen paljon jäsenkuntaa paikalle.

Itse kokous sujui tavanomaisissa merkeissä, eivätkä hallituksen kokoukselle valmistelemat asiat herättäneet kovin suurta keskustelua. Eniten puhutti Skepsiksen haaste, joka tähän mennessä on toiminut siten, että jokainen yhdistyksen hallitus on vuorollaan sitoutunut maksamaan 10 000 markkaa omasta pussistaan sille, joka pystyy valvotuissa oloissa tuottamaan paranormaalin ilmiön. Jotkut ehdottivat, että haastesummasta tehtäisiin varaus yhdistyksen kirjanpitoon, jolloin kukaan ei voisi livetä lupauksestaan, mikäli maksun aika tulisi. Yhdistyksen uutta hallitusta evästettiin selvittämään asia.

Kovin suurta vaaraa ei ole, että haastesumma köyhdyttäisi yhdistyksen taloutta. Viime vuonna hallitus sai neljä kyselyä, joista yksikään ei johtanut esitestauksen asteelle.

Vuosi oli vireä

Yhdistyksen toimintavuosi oli ollut varsin vireä. Jäsenmäära oli kasvanut 163:lla henkilollä ollen vuoden lopussa 602. Ja jäsenmäärä näyttää kasvavan ennätysvauhtia. Tänä vuonna helmikuun loppuun mennessä yhdistykselle oli tullut jo lähes sata uutta jäsenhakemusta.

Kiinnostus parailmiöiden kriittiseen tarkasteluun oli muutoinkin kasvussa. Yhdistyksen yleisötilaisuudet, joita vuoden aikana järjestettiin 10, vetivät ennätysmäärin väkeä. Eniten kuulijoita keräsi apulaisprofessori **Risto Vuorisen** alustus "Miten tietoisuus voi pettää itseään?" Sitä kuulemaan oli Helsingin yliopiston Porthaniaan pakkautunut yli 300 henkeä.

Hallitus vaihtui

Soraääniä ei aiheuttanut myoskään uuden hallituksen valinta, vaikka kasvot hallituksessa vaihtuivatkin. **Ilpo V. Salmi** oli lupautunut jatkamaan puheenjohtajana omien sanojensa mukaan viela yhden vuoden ja hänet valittiin yksimielisesti.

Entisistä jatkavat puheenjohtajan lisäksi vain **Jukka O. Vuori** ja **Robert Brotherus**. Hallituksesta poisjättäytyneiden **Anneli Aurejärven**, **Veijo**

Yhdistyksen uusi hallitus Ilpo V. Salmi (vas.), Risto Selin, Veikko Joutsenlahti, Jukka O. Vuori ja edessä Rauni Tiainen ja Kari Enqvist. Kuvasta puuttuu Robert Brotherus

Saanon, **Timo Kaitaron** ja **Eero Joutsikosken** tilalle valittiin **Kari Enqvist**, **Veikko Joutsenlahti**, **Rauni Tiainen** ja **Risto Selin**.

Jäsenmaksu ennallaan

Hallituksen esityksestä yhdistys päätti pitää jäsenmaksun ennallaan: aikuisilta 100 markkaa ja alle 20-vuotiailta 50 markkaa. Muutoinkaan suuria muutoksia yhdistyksen toimintaan kuluvana vuonna ei ole odotettavissa. Suosittuja yleisötilaisuuksia järjestetään keskimäärin kerran kuussa, tehdään kesäretki ja osallistutaan syksyllä Hengen ja tiedon messuille.

Kymmenvuotistaivaltaan yhdistys aikoo kuitenkin juhlia näyttävästi. Talvipäivän lisäksi järjestetään toukokuussa 10-vuotisjuhlaseminaari ja mahdollisesti vielä joulukuussa kansainvälinen seminaari. Näistä ja muistakin yhdistyksen tapahtumista kerrotaan *Skeptikko*-lehdessä ja Skepsiksen internetsivuilla sekä yhdistyksen jäsenkirjeessä *Epäilyksen häivä*.

Talvipäivän kiinnostaviin alustuksiin palataan seuraavissa *Skeptikko*-lehdissä.*mo*

Uusia kasvoja hallitukseen

RISTO SELIN

Skeptikko on perinteisesti esitellyt uuden hallituksen jäsenet. Henkilötiedot hallituksessa jatkavista vanhoista jäsenistä löytyvät Skeptikon numerosta 1/96. Muistinvirkistämiseksi yhdistyksen vanhoille ja tiedoksi uusille jäsenille pieni kertaus on paikallaan.

Ilpo V. Salmi kertoo olevansa paljasjalkainen helsinkiläinen rintamasotilas. Hän on työskennellyt 33 vuotta Yleisradiossa ja luennoi ja opettaa nykyisin luovaa yhteistoimintaa ja johtamista eri korkeakouluissa ja julkisyhteisöissä.

Robert Brotherus opiskelee fysikaalista kemiaa Helsingin yliopistossa. Saman tieteenalan edustajia on myös **Jukka O. Vuori**, joka toimii tutkijana Helsingin yliopiston fysikaalisen kemian laboratoriossa.

Kokemusta ja nuoruuden intoa

Hallituksen nuorin tulokas, 23-vuotias **Risto Selin** opiskelee kolmatta vuotta psykologiaa Helsingin yliopistossa. Hän liittyi yhdistykseen vasta viime syksynä, mutta kertoo käyneensä sitä ennen kuuntelemassa säännöllisesti Skepsiksen yleisöluentoja.

– Varsinkin grafologia ärsyttää ja huuhaapersoonallisuustestit yleensäkin, hän sanoo.

Selin kertoo, ettei hän opiskelunsa ja Skepsiksen lisäksi ehdi harrastaa juuri muuta kuin lukea ja seurata maailman tapahtumia. Lisäksi han toimii aktiivisesti omassa ainejarjestössään ja on muun muassa mukana kirjoittamassa ainejärjesto Kompleksin 50 vuotishistoriikkia.

RAUNI TIAINEN

Rauni Tiainen kertoo tekevänsä päivätyötä Orion-konsernin taloushallinnossa. – Elämänkokemusta on kertynyt runsaasti. Harrastukset ovat vaihdelleet SPR:n ystäväpalvelusta egyptologiaan ja nyt Skepsikseen. Tiainen kertoo myös matkustelevansa paljon, aina silloin kun aika ja rahat sen sallivat.

VEIKKO JOUTSENLAHTI

Veikko Joutsenlahti on usean vuoden ajan toiminut yhdistyksen tilintarkastajana, joten kokemusta yhdistyksen toimialasta hänellä on runsaasti. Hän kertoo liittyneensä Skepsikseen kuutisen vuotta sitten, kun jotkut tuttavapiirissä alkoivat nähdä kummituksia ja muita ihmeolentoja ympärillään.

Joutsenlahti kertoo lukevansa paljon, lähinnä tietokirjallisuutta ja historiaa. Lisäksi hän retkeilee mielellään luonnossa. Koulutukseltaan Joutsenlahti on sähköinsinööri.

Kari Enqvist on teoreettisen fysiikan dosentti Helsingin yliopiston teoreettisen fysiikan tutkimuslaitoksella. Hän on myös Skepsiksen tieteellisen neuvottelukunnan jäsen.

KARI ENQVIST

Hallituksen työnjako uusiksi

Järjestäytymiskokouksessaan tuore hallitus valitsi yhdistyksen varapuheenjohtajaksi **Kari Enqvistin**, sihteeriksi **Veikko Joutsenlahden** ja taloudenhoitajaksi **Jukka O. Vuoren**. Jäsenasioista vastaa **Rauni Luoma**.

Lisäksi hallitus on saanut tuekseen joukon nuoria opiskelijoita, jotka ovat lupautuneet jakamaan hallituksen työtaakkaa. **Ossi Pasanen** ja **Mika Sillanpää** hoitavat ja toimittavat Skepsiksen internet-kotisivuja. Jäsen- ja tilaajarekisteriä pitää yllä **Marko Vehkamäki** ja yhdistyksen arkistoa kehittää **Hannu Hartikainen**.

Skeptikko-lehden päätoimittajana jatkaa **Hannu Karttunen** ja toimittajana **Marketta Ollikainen**. Toimittaja **Pete Pakarinen** on lupautunut avustamaan lehden teossa. Taitosta huolehtii **Riikka Pietiläinen**.*mo*

Barra Normal

Homeopaattinen darra

- Äiti, onko meidän perheessä tabuja?
- Ei. Isä on syönyt kaikki.
- Kaikki 26! Ei ihme, että jutut pätkii ja kengät on välillä eri paria, äimisteli europerheen vesa.

- Miks se ottaa niitä niin paljon, jatkoi esikoinen.
- Koulustahan se kaikki alkoi. Sitten se on vuosien varrella lisääntynyt, kun kaveritkin käyttää. Tiedäthän Maran ja Tarjan, ne on kovasti yksimielistä sakkia kaikki. Ei siinä passaa huonommaksi jäädä. Ja tarvitseehan sitä vähän vauhtia ja vahvistusta kun paljon matkustaa ja kotimaassa istuu iltoja ties missä seurassa.

- Kelaa hei, miten sillä riittää fyrkka kaikkiin nappeihin, jaksoi jälkikasvu äimistellä.
- Sitä vartenhan on kulukorvaukset, kultaseni. Mutta iskä on kiltti ja haluaa, että muutkin saisi aineita. Ajattele nyt, KELA antaa rahaa ihan sairaidenkin ihmisten pillereihin, miksei sitten terveille?
- Ai diilereille fyrkkaa vai. Sitä vartenko faija oli heittämässä keikkaa Arkadianmäellä?
- Noo, oli sillä siellä pari muutakin asiaa hoidettavana.

- Mitä noissa purkeissa muuten oli?
- Ihan niitä tavallisia: vasikanaivouutetta, ubikinonia, sitriiniä, kalaöljyä, helokkiuutetta, mäkikuismaa, biotiinia, auringonhattua ja sen sellaista.

- Rankkaa! Mitä ne oikeesti tarkottaa ja sisältää?
- Voi kulta kyllä ne varmasti jotain hyvää on, kysy isältä!
- Mä kysyin. Se sano ettei sillä ole aavistustakaan.
- No sehän on selvä. Isäsi on kiireinen mies, jonka pitää päättää paljon tärkeitä asioita, ei hän ehdi ottaa kaikesta selvää.

- Miten ne muuten vaikuttaa?
- Etkö huomaa kuinka isäsi näyttää voivan paljon paremmin.
- Niiku millä lailla?
- Katsos, nehän auttaa esimerkiksi kohonneeseen verenpaineeseen, reumaan, keripukkiin, luukatoon, syöpään, ahistukseen ja vasemman jalan kolotukseen.
- Mutta eihän isällä ole mitään noista.
- Siinäs näet!

- Entäs jos se siirtyy kovempiin aineisiin, nappula uteli.
- Siitäkin on ollut puhetta. Sillähän on nykyisin niitä eurooppalaisia kavereita, joista jotkut käyttää jo vatsansisäistä homeopatiaa, valisti äiti. Sitten olisi tietysti joukko jänniä terapioita, joista monet eivät ole ollenkaan haitallisia.

- Tää riitti, mä lähen dokaamaan, ilmoitti sukupolvirajoitteinen perheenjäsen.
- Et kai sinä sentään, äiti yritti estellä.
- Joo, me otetaan kunnon homeopaattiset persarit. Mä oon säästäny viikon yhtä tyhjää keskaripulloo lämpimässä

Tiedettä yritysjohtajille

Onninen Oy otti alkuvuodesta yhteyttä Skepsis ry:n koulutustilaisuuden järjestämiseksi yhtiön korkeimmalle johdolle. Skepsiksen ehdotuksesta luennoitsijoiksi kutsuttiin professori **Ilkka Niiniluoto** ja dosentti **Marjaana Lindeman** Helsingin yliopistosta sekä filosofi **Timo Kaitaro** Joensuun yliopistosta. Niiniluoto puhui tieteen ja epätieteen rajoista ja Lindeman arkiajattelun harhoista. Kaitaro selvitti psykologisten ja erilaisten epätieteellisten testien eroista työhönotossa. Koulutustilaisuus, jonka aiheena oli Tieto ja yhteiskunta, pidettiin helmikuun puolivälissä.

Onninen Oy on suomalainen Onvest-konsernin teknistä tukkukauppaa harjoittava tytäryhtiö. Yhtiöllä on 50 toimipaikkaa, joista 14 sijaitsee ulkomailla. Onninen Oy:n palveluksessa on 1 100 työntekijää.*mo*

Mitä kysyisit humanoidilta?

Brittiläinen tiedelehti *New Scientist* julisti viime syksynä viihteellisellä Feedback-palstallaan kilpailun parhaista humanoidille esitettävistä kysymyksistä. Useimmissa vastauksissa esiintyi sellaisia tavanomaisia kysymyksiä, kuin

– Käyttekö täällä useinkin?
– Miksi tulette vasta nyt?
– Miten tulitte tänne?

Muutama halusi tietää, käyttävätkö ufot käyttövoimanaan samalla palstalla aikaisemmin esiteltyä antigravitaatiokeksintöä: Murphyn lain mukaanhan voileipä putoaa aina lattialle voideltu puoli alaspäin, kun taas kissa tunnetusti putoaa aina jaloilleen. Jos siis kissan selkään levitetään voita, kissa ei voi pudota kumminkaan päin, vaan jää leijumaan ilmaan.

Myös seuraavat hieman erikoisemmat kysymykset saivat huomattavaa kannatusta:

– Miksi sieppaatte vain anorakkia käyttäviä amerikkalaisia?
– Onko tuo taskussasi oleva laserase vai oletko vain mielissäsi tavatessasi minut?
– Montako humanoidia tarvitaan vaihtamaan lamppu?

Palkitut kysymykset olivat muita omaperäisempiä. Seuraavassa muutamia niistä:

– Ennen kuin kättelemme, oletteko materiaa vai antimateriaa?
– Haluatteko todellakin, että viemme teidät johtajamme luokse, vai mennäänkö mieluummin pubiin?
– Kohosivatko vakuutusmaksunne Roswellin tapauksen jälkeen?
– Onko planeetallanne salaperäisiä viljaympyröitä?
– Oletteko tekin antaneet kotiplaneetallenne tosi tylsän nimen?
– Kertooko muu maailmankaikkeus Homo sapiens -vitsejä?

Palkintona oli kokoelma pienoisviskipulloja. Onneksi voittajien joukossa ei ollut suomalaisia, sillä EU:sta huolimatta kireänä jatkuvan alkoholiverotuksemme vuoksi palkinto olisi voinut käydä kohtuuttoman kalliiksi.

Jos joku lukijoistamme keksii lisää hyviä kysymyksiä humanoidille, jonka **Luukanen-Kilde** epäilemättä pikapuolin taluttaa ihmeteltäväksemme, niitä voi lä-

*Koulutustilaisuuden tauolla Kolohongassa professori **Ilkka Niiniluoto** (oik.) keskusteli vuorineuvos **Erkki J. Toivasen** (kes.) ja toimitusjohtaja **Timo Peltolan** (vas.) kanssa*

hettää toimitukselle. Saatamme julkaista parhaat, mutta ainakaan kovin nautittavaa palkintoa köyhä lehtemme ei voi luvata.*hk*

Psyykikko tulkitsee lemmikkisi ajatukset

Tutkijat ovat yrittäneet jo pitkään selvittää eläinten kykyä kommunikoida lajitovereidensa ja mahdollisesti jopa ihmisten kanssa. Tulokset ovat toistaiseksi olleet vaatimattomia, jos niitä vertaa psyykikon kykyihin. Uutistoimisto AP:n mukaan Yhdysvalloissa on satakunta psyykikkoa, jotka pystyvät kommunikoimaan telepaattisesti eläinten kanssa, tai ainakin he väittävät niin.

AP kertoo Berkeley'ssa vaikuttavasta **Raphaela Popesta**, joka lopetti pari vuotta sitten 21 vuotta jatkuneen sairaanhoitajauransa ja ryhtyi täyspäiväisesti auttamaan puhelimitse isäntiensä tai emäntiensä kanssa kommunikointivaikeuksista kärsiviä lemmikkieläimiä. Asiakkaista ei ole ollut puutetta, vaikka puolen tunnin keskustelusta saa pulittaakin parisen sataa markkaa.

– Eläimet kykenevät lähettämään kuvia, mielikuvia ja joskus ajatuksia tulkitsevia sanoja, 52-vuotias Pope kertoi.

Yksi hänen asiakkaistaan oli **Merlina Sparks**, jonka suosikkikissa Scarletta oli alkanut hyljeksiä emäntäänsä. Sparks soitti Popelle, joka tiesi kertoa, että hänen ja kissan välille oli päässyt syntymään vakavia väärinkäsityksiä.

– Scarletta ajatteli, etten enää välittänyt hänestä. Hän muuttui heti sen jälkeen kun hän oli keskustellut Raphaelan kanssa ja nyt me olemme jälleen onnellisia, Sparks kertoo.

Kannattavaa puuhaa

Monet muutkin ovat havainneet, että lemmikkien kanssa keskusteleminen on kannattavaa puuhaa. Columbian yliopistosta juristiksi valmistunut 36-vuotias **Sam Louie** jätti virkansa Alamedan puolustusasianajajana ja ryhtyi eläinpsyykikoksi.

– Tähän ei liity mitään mystistä tai taikuutta, Louie vakuuttaa. Hän arvelee, että myös ihmiset ovat tulleet entistä enemmän tietoiseksi siitä, että lemmikkien kanssa voi kommunikoida psyykikon avulla, mikä luonnollisesti auttaa liiketoimissa.

Psyykikkojen mukaan omistajat useimmiten etsivät apua lemmikkiensä häiriökäyttäytymiseen, kuten että miksi koira puree, haukkuu tai ajaa postimiestä takaa. Jotkut tosin haluavat yksinkertaisesti vain tietää, mitä heidän lemmikkinsä ajattelevat.

Psyykikot eivät istu pöydän ympärillä pitämässä asiakkaitaan käpälästä tai tassusta. He vain sulkevat silmänsä ja keskittyvät eläimeen. Useimmiten kommunikointi tapahtuu puhelimitse.

– Monet laittavat luurin lemmikin korvaan. Mutta voidakseen todella keskustella eläimen kanssa, psyykikko tarvitsee hyvän kuvauksen lemmikistä, Louie kertoi AP:n haastattelussa.*mo*

Steinerilaista yritysfilosofiaa

Jos joku oman yrityksen perustamista harkitseva etsii apua työministeriön tutkimuksesta *YRITÄ ITSE Murroksen kautta jälleen yrittäjyyteen* (Työpoliittinen tutkimus N:o 124, Työministeriö 1995), pettyy pahasti. "Omaehtoista yrittämistä" kauppaava tutkimus sisältää 170 sivua täydellisiä tyhjänpäiväisyyksiä.

Mielenkiintoiseksi "tutkimuksen" tekee se, että kirjan toinen tekijöistä **Jouko H. Nissinen** peräänkuuluttaa uudenlaista johtajuutta "Kalevalan hengessä", jolla hän ilmeisesti tarkoittaa samaa kuin *Minä olen* -lehteen kirjoittamassaan artikkelissa (ks. *Skeptikko* 3/96, s. 24).

Nissinen maalailee jatkotutkimuksia, jotka hän tekisi mielellään perustaen ratkaisunsa "Rudolf Steinerin kolmijako-oppiin". Se olisi hänen mukaansa peräti uudenlainen yhteiskuntamalli. Toinen tutkimuksen tekijöistä on **Paula Kyrö**.

Esa Koskelainen

Skepsiksen haaste sai kylkiäisiä

Paranormaalin ilmiön esittäjä voi nyt ansaita 30 000 markkaa puhtaana käteen. Skepsiksen 10 000 markan haasteen lisäksi yhdistyksen jäsen, taikuri **Iiro Seppänen** on luvannut maksaa toiset 10 000 markkaa. Lisäksi MTV3:lle Hyvät, pahat ja rumat - ohjelmaa tekevä Broadcaster-yhtiö on lupautunut pistämään päälle vielä 10 000 markkaa. Se on myös luvannut televisioida mahdollisen testitilaisuuden suorassa lähetyksessä.

Rahat maksetaan puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalin ilmiön. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – siis nyt 30 000 markkaa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa sti-

pendin ja antaa samalla DNA- tai sitä vastaavan näytteen. Jos rahan vastaanottaminen osoittautuu humanoidille hankalaksi, vaikkapa sotu-tunnuksen tai pankkitilin puuttuessa, voidaan summa maksaa myös mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.*pp*

Randin haaste yli miljoona dollaria

Skepsiksen haasteen ulkomainen isoveli, **James Randin** haaste on kasvanut jo yli miljoonaan dollariin. Randin perustama Club 2000 näytti helmikuun 10. päivänä 1 097 000 dollarin saldoa.

Kerhoon liittyjä sitoutuu maksamaan 2000 dollaria James Randi Educational Foundationin kautta heti kun Randin tai hänen säätiönsä hyväksymä paranormaali ilmiö esitetään sääntöjen puitteissa. Näin kertyvät varat luovutetaan ilmiön toteuttajalle. Randin kerhoon voi liittyä internet-osoitteessa: http://www.randi.org/jr/2000cl.html *pp*

Ig-nobelit jaettiin

Massachusetts Institute of Technology Museumin ja "tiedelehti" *Annals of Immprobable Research*'in perustamat ig-nobelit jaettiin viime lokakuussa asianmukaisen vakavasti kieli poskella. Jo kuudetta kertaa jaetut palkinnot luovutettiin Harvardin yliopistossa Yhdysvalloissa henkilöille, joiden saavutuksia ei voida tai ei pitäisi toistaa.

Harald Moi Norjasta sai terveydenhuollon palkinnon mullistavasta havainnostaan, jonka mukaan tippuri voi tarttua puhallettavan nuken välityksellä. Moi, joka oli kunniakkaasti myös vastaanottamassa palkintoaan, totesi puheessaan, että ongelmallisinta tartuntatapauksessa on se, kuinka saada pakollinen tiedonanto tartunnasta välitettyä partnerille.

Norjaan meni myös biologian palkinto. **Anders Baerheim** ja **Hogne Sandvik** Bergenin yliopistosta julkaisivat tutkimuksen: oluen, valkosipulin ja hapankerman vaikutus iilimatojen ruokahaluun.

Kirjallisuuden nobelin sai *Social Text* -lehti, joka niin auliisti julkaisi **Alan Sokalin** postmodernia tiedettä kritisoivan huijaustekstin.

Biodiversiteettipalkinto meni puolestaan japanilaiselle fossiililaboratoriolle väitteistä, joiden mukaan se on löytänyt noin tuhat sukupuuttoon kuollutta minilajia. Alle 0,01 tuuman kokoisiin lajeihin kuuluisi muun muassa hevosia, lohikäärmeitä ja prinsessoja. Olisikohan Japanissa tutkittu vahingossa lelukaupan hyllyjä, ounastelee suomalainen skeptikko.

Palkintolautakunnan mukaan palkinnon nimi – ig-nobelit – viittaa **Alfred Nobelin** kaukaiseen sukulaiseen **Ignatius Nobeliin**, jota väitetään yhdeksi limonadin keksijäksi. *Annals of Improbable Research* -lehti tunnetaan tieteen "Mad"-lehtenä.*pp*

Paavi hyväksyi evoluution

Kreationistien paineissa huokailevat tiedemiehet ja opettajat saivat syksyllä huokaista helpotuksesta, kun paavi hyväksyi evoluution. Lokakuun 24. päivänä päivätyssä lausunnossaan paavi **Johannes Paavali II** vahvisti, että evoluutio ei ole ristiriidassa roomalaiskatolisen kirkon opetusten kanssa.

– Uusi tieto johtaa meidät tunnustamaan, että evoluutioteoria on enemmän kuin pelkkä hypoteesi, paavi lausui. Liki puolessa vuosikymmenessä Vatikaani onkin ottanut huikean askeleen tieteen poluilla, sillä vuoden 1950 Humani Generis -lausunnossaan **Pius XII** ilmoitti, että evoluutio on katsottava vakavaksi hypoteesiksi.pp

Sokalin huijaus saa poliittisia sävyjä

Yhdysvaltalaisen fyysikon **Alan Sokalin** huijauksesta alkanut keskustelu velloo vuolaana molemmin puolin Atlanttia. Kaikki alkoi toukokuussa 1996, kun postmoderni vasemmistohenkinen tiedejulkaisu *Social Text* otti iloiten vastaan hänen artikkelinsa, jossa Sokal muun muassa väitti, että painovoima on sosiaalinen konstruktio. Ilo päättyi, kun Sokal saman tien paljasti huijanneensa.

Sokal itse käänsi lokakuun lopussa pitämässään puheessa huijauksen kärjen politiikkaan. Kyse ei hänen mukaansa ole ensisijaisesti edes tiedemiesten ja humanistien välisestä konfliktista, vaan totuuden luonteesta, päättelystä ja objektiivisuudesta, jotka kaikki ovat keskeisiä tulevaisuuden vasemmistolaiselle politiikalle.

– Tähtäimessäni oli puolustaa tieteellistä maailmankuvaa, Sokal kertoi. Hän sanoi olevansa huolissaan amerikkalaisesta

vasemmistosta, joka johtamalla alykkäitä ihmisiä trendikkäisiin, mutta tyhjiin älyllisiin muoteihin haittaa yhteiskunnan realistista analyysiä.

Sokal siteeraakin **David Whitesia**, jonka mukaan epärationaalisuus on ollut ideologisten asevarastojen voimakkaimpia välineitä.

Eurooppaan lainehtinut jälkikeskustelu on herättänyt vieläkin konkreettisempia poliittisia epäilyjä. Sokalin on väitetty jopa olleen huolissaan siitä, että konstruktivistien kasvava vaikutusvalta heikentäisi fysiikan rahoitusta. Sokal itse hylkää moisen kritiikin korostaen, että postmodernisteja suurempi uhka tieteelle ovat budjetinleikkaajapoliitikot.

Aihetta koskevaa keskustelua voi seurata muun muassa internetistä: Skepsiksen kotisivuilta löytyy linkki Alan Sokalin sivuille.*pp*

Edukinesiologista aivojumppaa

Lahtelaisissa peruskouluissa on viime syksystä lähtien aloitettu koulupäivä "edukinesiologisella aivojumpalla", jossa ensin juodaan mukillinen vettä ja sitten suhteellisen yksinkertaisilla liikesarjoilla herätellään aivoja toimintakuntoon.

Menetelmän taustalla on yhdysvaltalainen **Paul E. Dennison**, joka on vuodesta 1986 tarjonnut teorioitaan avuksi oppimis- ja käyttäytymishäiriöisten lasten ongelmiin. Dennisonin mukaan lasten ongelmat johtuivat siitä, että aivopuoliskot eivät kommunikoineet keskenään.

Veden tarkoituksena on stimuloida sähkötoimintaa aivoissa ja parantaa siten yhteistyötä aivopuoliskojen välillä. Liikesarjassa taas pyritään nostattamaan "akupunktiomediaanit" pintaan "aivokoskettimista". Se tapahtuu siten, että toinen käsi asetetaan navan luokse, toisen sormet rintalastan alle, hierotaan kevyesti ja vaihdetaan käsiä.

Hieronnan tarkoituksena on stimuloida aivoihin johtavia valtasuonia ja auttaa saavuttamaan normaalin verenpaineen. Dennisonin ohjeiden mukaan tämä jo yksistään riittää auttamaan oppilaita olemaan entistä tarkkaavaisempia ja yhdessä muiden harjoitusten kanssa varmistaa sen, että lapset ovat ideaalissa oppimisvalmiudessa.

Lahden kouluviraston koulutoimenjohtaja **Juhani Tommola** ei ole ollut *Iltasanomien* mukaan (26.2.97) kovin huolestunut siitä, millaisia oppeja kaupungin peruskouluissa lapsille tarjotaan.

– Jos se parantaa lasten työmotivaatiota, niin ok, olkoon sitten tieteellinen pohja mikä on, Tommola toteaa.

Lahden peruskouluissa toteutettu aivojumppa on osa kaupungin koulupsykologin **Maija Liisa Leppäsen** toteuttamaa koesarjaa, jolla hän kerää aineistoa Tampereen yliopiston psykologian laitokselle aiheesta tekeillä olevaa lisensiaattityötään varten.*mo*

Australialaisten uskomukset selvitettiin

Australiassa helmikuussa tehdyn kyselytutkimuksen mukaan lähes puolet australialaisista uskoo johonkin henkimaailman asiaan. *Australian news magazine* -lehden teettämän gallupin mukaan haamuihin uskoi 40 prosenttia vastaajista, enkeleihin 42 prosenttia, humanoidien vierailuihin 32 prosenttia, astrologiaan 28 prosenttia ja henkiparantamiseen peräti 68 prosenttia vastaajista.

Entisiin elämiin uskoi 30 prosenttia vastaajista, selvännäköisyyteen 36 prosenttia ja mustaan magiaan 27 prosenttia. Australian alkuasukkaiden, aboriginaalien myyttisiin voimiin uskoi 41 prosenttia vastaajista, mikä uutisen internettiin välittäneen australialaisen skeptikon **Barry Williamsin** mielestä tuntui melko kummalliselta, koska aboriginaalit elävät niin surkeissa oloissa.

Australian news magazine -lehden kyselyyn vastasi 609 yli 18-vuotiasta henkilöä.*mo*

Skepsiksen jäsenhankintakampanja

Skepsis 1987 – 1997

Skepsis ry. on käynnistänyt jäsenhankintakampanjan jäsenmäärän moninkertaistamiseksi seuraavan kymmenen vuoden aikana. Siis joku tuttavasi/työ- tai opiskelutoverisi/tuntemasi henkilö saattaa olla kiinnostunut Skepsiksen jäsenyydestä tai *Skeptikko*-lehden tilauksesta. Irrota tai kopioi lehdessä oleva jäsenhakemus ja toimita se hänelle.

Skepsis toivoo, että osallistuisit omalta osaltasi jäsenhankintakampanjaan, sillä jäseniston kasvu merkitsee myös iskukyvyn lisääntymistä. Palkinnoksi yhdistys lupaa hyvää mieltä ja mittaamattomasti kunniaa.*mo*

kirjat

Huuhaa-palkittua hoito-oppia Yhdysvalloista

Terapeuttinen kosketus
Anja Rautajoki
Studia-sarja. Kirjayhtymä, Helsinki 1996 s. 144

Mitä on terapeuttinen kosketus? Terveydenhuollon opettaja ja maisteri **Anja Rautajoki** määrittelee sen kirjansa takakannen tekstissä: "Terapeuttinen kosketus on holistista hoitotyötä, jossa ihminen otetaan huomioon kokonaisuutena ja ainutlaatuisena yksilönä tarpeineen, tunteineen ja huolineen. Tarkoituksena on saada aktivoiduiksi potilaan omat itseauttamisvoimavarat rentoutumisen ja kipujenlievittymisen kautta. Terapeuttinen kosketus ei korvaa hoitotyötä tai lääketiedettä, vaan täydentää traditionaalista hoitoa."

Koetetaanpa suomentaa. "Holistinen" tarkoittaa kokonaisvaltaista, joten lause ihmisen ottamisesta huomioon kokonaisuutena on toistoa. Jos ihminen otetaan kokonaisuutena huomioon, niin silloin hänet otetaan huomioon tarpeineen, tunteineen ja huolineen – toiston toistoa. "Ainutlaatuinen yksilö" – onko olemassa epäainutlaatuisia yksilöitä, klooneja?
"Itseauttamisvoimavarat" on ennen nakemätöntä uuskieltä. Tarkoittaako se, että potilas saa voimia auttaa itseään joillakin käytännön toimilla? Vai liekö tarkoitus puhua elimistön paranemiskyvystä, jonka kirjoittaja uskoo voimistuvan potilaan rentoutuessa ja kipujen lievittyessä. Tarkennus "omat itseauttamisvoimavarat" jää hämäräksi - voiko olla muita kuin omia itseauttamisvoimavaroja? Onko traditionaalinen, so. perinteinen hoito kansanomaista lääkintää, jota täydennetään? Ajatus, että lääketiede voitaisiin korvata terapeuttisella kosketuksella, tuntuu huikealta kiistettynäkin. Yhtä hillitöntä olisi sanoa, että uudella kiinnostavalla lihapullareseptillä ei aiota korvata maataloustuotantoa.

Jo takakannen tekstin analyysi kertoo paljon kirjan sisällöstä: tällaista epämääräistä kieltä näkee paljon niin kutsutun vaihtoehtolääkinnän ja nykyisin suosiossa olevien "henkisen kasvun" kurssien esitteissä – myönteisyydellä ladattuja sanoja, joilla on paljon symbolista mutta vähän konkreettista merkitystä. Kirjaa lukiessa joutuu toistuvasti pohtimaan, mitä Rautajoki oikeastaan tarkoittaa. Rautajoen kirja on tässä suhteessa tyypillinen New Age -henkinen elämänkatsomuskirja.

Rautajoki on kuitenkin uskonut kirjoittavansa tieteellisen, objektiivisuuteen pyrkivän oppitai ainakin opaskirjan. "Tämä kirja on kirjoitettu kaikille hoito työntekijöille", hän toteaa ja suosittelee terapeuttista kosketusta erityisesti terminaalivaiheessa olevien potilaiden, vanhusten, vastasyntyneiden, lasten ja tehoosaston hoitajille ja yleensa kivusta kärsivien potilaiden kanssa työskenteleville.

Terapeuttinen kosketus Rautajoen mukaan

Rautajoki lähtee liikkeelle "jo muinaisista roomalaisista", kertoen käsillä parantamisesta nuolenpääkirjoituksen ajoilta ja siirtyy nopeasti "tähän päivään". Terapeuttisen kosketuksen äidiksi Rautajoki esittelee **Dolores Kriegerin** New Yorkin yliopistosta. Toinen tärkeä nimi on **Martha Rogers**, jonka teorian yhtenäisestä ihmisestä (science of unitary man) Rautajoki ottaa terapeuttisen kosketuksen selityspohjaksi.

Kriegerin ja Martha Rogersin ajatukset perustuvat Rautajoen mukaan yleiseen systeemiteoriaan, holismiin, itämaiseen filosofiaan, evoluutioteoriaan ja modernin fysiikan kvanttikenttäteoriaan. Tämä yhteismitattomien käsitejärjestelmien huoleton niputtaminen kertoo yhtäältä pyrkimyksestä saada menetelmälle vakuuttavaa tieteellisyyttä. Toisaalta kyseessä on tyypillinen New Age -viitekehys: kaikki käsitteet, jotka viestivät jostain "henkisestä" ja "kokonaisvaltaisesta", kelpaavat. Sanojen tarkalla merkityksellä tai sen puuttumisella ei ole väliä. Samalla maailmaa syleilevällä otteella määritellään kirjassa myös terveys: se on kasvuprosessi kohti jotakin, se on ihmisten välistä energiavirtausta, itsensä ylittämistä, tietoisuuden laajentumista.

Lukija pyritään vakuuttamaan asian tärkeydestä lennokkailla pseudotieteellisillä termeillä jo ennen kuin itse asiaa on

kunnolla esitelty. Vaikutelma olisikin toinen, jos Rautajoki lähtisi liikkeelle esittelemällä lyhyesti terapeuttisen kosketuksen käytännon suorituksen: hoitomenetelmassä hoitaja pelkästään liikuttelee käsiään potilaan lähellä, 10 – 50 cm etäisyydellä. Potilasta ei, menetelmän nimestä huolimatta, kosketeta lainkaan!

Asiaan päästyään Rautajoki kuvaa menetelmän monimutkaisesti: "Terapeuttisen kosketuksen menetelmässä arvioidaan energiavirta potilaan kehon ympärillä, poistetaan mahdolliset tukkeumat energiavirrasta ja tasapainotetaan tarvittaessa energiakenttä energiansiirron avulla." Hoidon kokonaisvaltaisuus jää tämänkin määritelmän jälkeen mysteeriksi: miten tällainen käsittely ottaa huomioon ihmisen sosiaaliset olosuhteet, psyykkisen tilan, ruumiilliset sairauteen liittyvät tekijät, perimän vaikutuksen, opittujen reagointitapojen osuuden ja niin edelleen?

Reunahuomautuksia

Terapeuttisen kosketuksen historiasta Rautajoki jättää mainitsematta **Dora Kunzin**, itseään selvänäkijänä pitäneen orientaalimystikon, joka innosti Rautajoen mainitseman Kriegerin tutkimaan Kunzin rakastettua, unkarilaista **Oskar Estabanya**. Kunz uskoi Estabanyn voivan parantaa sairauksia laittamalla kätensä potilaan päälle. Vuonna 1973 Kunz ja Krieger raportoivat kokeistaan hoitotieteen kongressissa. He väittivät, että Estabanyn käsien säteilemä prana, Hindu-uskonnon elamänvoima, lisäsi potilaiden veren hemoglobiinipitoisuutta. Raportti sai osakseen vakavaa metodologista ja tilastotieteellistä arvostelua.

Asiasta innostunut Krieger alkoi itsekin harjoittaa käsillä parantamista ja piti kursseja aiheesta New Yorkin yliopiston hoitotieteen tiedekunnassa. Krieger katsoi saattaneensa hoidon tieteelliselle tasolle ja muutti menetelmän nimen muotoon "Therapeutic Touch" (Rautajoen tekstissä lyhenteellä TT), jotta hoitoa ei yhdistettäisi epätieteelliseen kättenpäällepanemiseen. Krieger julkaisi yhden, ankaraa kritiikkiä saaneen kirjoituksen *American Journal of Nursing* -lehdessä. Sittemmin kaikki hänen kirjoituksensa terapeuttisesta kosketuksesta julkaistiin vain niin kutsutuissa vaihtoehtolääkinnän lehdissä tai vastaavissa ei-tieteellisissä julkaisuissa.

Rautajoki kertoo, miten Yhdysvalloissa terapeuttinen kosketus on hyväksytty hoitomuoto ja kuuluu monen yliopiston ja opiston opetussuunnitelmaan. Niin olikin, mutta tarinan jatko jää Rautajoelta kertomatta. Tapahtumista on kattava, **Lora A. Lind**in kirjoittama kuvaus *"Therapeutic Touch. Skeptics in Hand to Hand Combat over the Latest New Age Health Fad"* *Skeptic*-lehdessä (1995, vol. 3, nro 1, sivut 40-49).

TT hoitotieteessä

Dolores Kriegerin ja hänen ammattisisartensa tarmokas promootiotyö johti Therapeutic Touch -terapiaopin nopeaan leviämiseen. Monet olivat palavalla tunteella opin takana, ja kun mukaan tuli kiihkeä tunne, ei rauhallisen järkevä etujen ja haittojen puntarointi saanut enää sijaa. Epäilevät äänet vaimennettiin aggressiivisesti. Muutamat kristityt sairaanhoitajat uskalsivat ensimmäisinä lausua ääneen epäilynsä TT:n järkevyydestä, mutta heidät leimattiin kiihkouskovaisiksi oikeistolaisiksi. Tutkijoiden kritiikki torjuttiin syytöksillä ammattikateudesta. Tutkimuksissa ja terapiassa esiintyvän huijauksen ja puoskaroinnin paljastajien esittämä arvostelu leimattiin sovinistisen lääketieteen sorroksi feminististä hoitotiedettä kohtaan.

Skeptikot väittivät, että jos TT toimii, sen täytyy perustua yliluonnolliseen ilmiöön, koska Kriegerin kuvaaman parantavan energian olemassaoloa ei ole voitu todistaa. Tämä osoittautui hankalimmaksi ongelmaksi. Hoitotyön hallintovirasto State Board of Nursing oli aiemmin ottanut hyväksyvän kannan TT:n käyttämiseksi sairaaloissa. Sittemmin SBN päätti kuultuaan ja nähtyään skeptikkojen esittämän TT:ia koskevan todistusaineiston, että jatkossa tieteeseen perustumattomia "vaihtoehtoisia hoitomenetelmiä" koskevat kannanotot on tehtävä vastuullisemmin. Käsittelyssä ollut Reiki-terapia, joka on hyvin samanlaista kuin terapeuttinen kosketus, hylättiin. Samalla myös TT:n asema sairaanhoitajien pakollisena kurssina peruttiin. Vain Koloradon yliopiston hoitotieteen tiedekunnassa opetus kuitenkin jatkuu tiedekunnan dekaanin, terapeuttisen kosketuksen ehkä näkyvimmän puolustajan **Jean Watsonin** ansiosta.

Energian monet merkitykset

Anja Rautajoen kirja etenee ennen itse menetelmän suorituksen opastusta vielä pitkin pohjustuksin. Fyysisestä kosketuksesta esitellään epämääräistä pohdiskelua, jolla on vähän yhteyttä itse hoitomenetelmään. Jos kosketus on esiteltävän "hoitomenetelmän" kannalta lopulta merkityksetön, on "energia" terapeuttisen kosketuksen kantava käsite ja saa kirjassa runsaasti tilaa.

Energian käsite käännetään terapeuttisessa kosketuksessa moneen kertaan ympäri ja veny-

tetään lopulta kattamaan suunnilleen kaiken olevaisen: "Myös ajatukset, tunteet ja mieli ovat energiaa". Taustalla on Martha Rogersin 1970 julkistettu teoria, joka kytkee ihmisen oletetun energiakentän universumiin ja kehittymiseen kohti jatkuvaa uudistumista. Mukana ovat rytmit ja spiraalit, ja sitten kaikki on energiaa – Einsteinkin otetaan mukaan, vaikka varsinaisesti päädytäänkin "itämaiseen filosofiaan", pranaan ja chi'hin. Samoin tulevat esitellyiksi "neljä energiakehoa" antroposofiaa muistuttavasti: eteerinen, astraalinen, mentaalinen ja spirituaalinen.

"Energia" liittyykin lopulta sujuvasti yliluonnolliseen. Rautajoki toteaa: "Selvänäköiset ihmiset pystyvät näkemään ihmisen energiakentän värikkään säteilyn", joka "...harjoitetuilla aisteilla on selvästi tunnettavissa jopa metrin etäisyydellä kehon pinnasta". Intialaisen mystiikan chakratkin Rautajoki esittelee suurella vakavuudella: "Ne ovat aukkoja, jotka yhdistävät meidät hienomman energian maailmaan".

Toisaalta terapeuttisen kosketuksen energia-käsite liitetään myös lääketieteeseen: "Energiaa voidaan myös mitata elektroenkefalografialla (EEG), elektrokardiografialla (EKG) ja elektromyografialla (EMG), jotka kuvaavat sähköisiä virtauksia aivoissa, sydämessä ja lihaksissa." Tässä Rautajoki ja TT:n teoreetikot eivät selvästikään ymmärrä mistä puhuvat, mutta sisällöstä ja asiayhteydestä viis, kunhan nykyinen uskomuslääkinnän lempitermi "energia" pysyy samana.

Terapeuttisen kosketuksen "energia" saa lopullisen kytkentänsä mitattavaan todellisuuteen Kirlian-kuvauksen kautta: "Näkymätön energia voidaan saada näkyväksi sähköisellä valokuvauksella, jota kutsutaan Kirlian-kuvaukseksi tutkijoitten **Semejon** ja **Valentina Kirlianin** mukaan". Jos energia-sanaa tässä halutaan käyttää, on kyseessä sähköenergia, ei mikään mystinen parantava tai elämänenergia. Jopa kudospaloista on Kirlian-kuvauksella voitu todeta syöpä "täysin oikein", Rautajoki kertoo. Kyse on paikkaansa pitämättömäksi osoitetusta luulosta, jota voi hyvin verrata väitteeseen, että heilurin tai taikavarvun avulla voidaan tehdä luotettava syöpädiagnoosi.

Rautajoki kertoo, että **Bulbrook** "esimerkiksi tunnisti ja paransi tulehtuneen umpisuolen jo ennen kuin potilas tiesi siitä". Tässä on kyse uskomuslääkinnälle tyypillisestä falsifioimattomuuden asetelmasta: kun vaihtoehtoterapeutti "tunnistaa" ja "parantaa" taudin jo ennen kuin kukaan muu siitä tietää, on mahdotonta edes testata väitteen paikkansapitävyyttä.

Myönteinen symbolilataus

Avainteema monen New Age -opin tai -terapian markkinoinnissa on kytkentä myönteisiin arvokäsitteisiin, kaikkien hyväksymiin perusarvoihin. Myös terapeuttiselle kosketukselle on rakennettu luja imagopaketti.

Rautajoki puhuttelee potentiaalista terapeuttia pyytäen häntä mukaan jännittävälle henkisen kehityksen matkalle, jonka päämääränä on uusi, kypsä, vapaa ihminen. Terapeuttisen kosketuksen onnistuminen on "... riippuvainen henkilön omasta valmiudesta ja tarpeesta kasvaa ja muuttua." "TT:n välttämättömät komponentit ovat empatia ja halu auttaa ja ainoa työkalu on hoitaja itse." "Auttaminen riippuu myös uskosta, että universumissa on jonkinlainen järjestys ja hoitajan pitää ymmärtää tämä järjestys, jotta hän voi ymmärtää eheytymisen." "Eheytymisen tärkein edellytys on rakkaus." "Kuitenkaan liian itsekeskeinen ihminen ei opi sitä (terapeuttista kosketus ta)."

Lukija ymmärtää, että oikeastaan jo päätös tutustua terapeuttisen kosketuksen menetelmään on merkki siitä, että kyseinen henkilö on valmis muuttumaan ja kasvamaan – lyhyesti sanoen, jotain tavallista parempaa. Terapeuttisen kosketuksen harjoittajalta vaaditaankin muun muassa kykyä ja tahtoa itseen kohdistuvaan työhön, intuition käyttöä, herkkyyttä itselle ja toisille ihmisille, arvostelukykyä, kykyä tuntea ja tulla tietoiseksi, muttei absorboitua, tietoisuutta oman kentän rajoista, altruistisuutta, empatiaa, rakkautta, voimakasta halua auttaa ja sen ymmärtämistä, miksi haluaa auttaa sekä innostuneisuutta, intentionaalisuutta, TT-tekniikan osaamista ja suhteellisen hyvää terveyttä.

Näin terapiasta tehdään antajansa inhimillisyyden, välittämisen, henkisen kehittyneisyyden, kypsyyden ja viisauden tunnus. Sen jälkeen ei terapiaa kukaan voi vastustaa, koska jo pohdinta kyseisen terapian hyödyllisyydestä tuntuu pyhäinhäväistykseltä: kyselijällä on jotain inhimillisyyttä, välittämistä, ympäristön suojelua ynnä muuta sellaista vastaan! Kuka voisi kyseenalaistaa terapeuttisen kosketuksen, jos hän samalla tahtomattaankin kiistää – ei pelkästään hoitajan ammatillisen osaamisen, vaan myös hänen kykynsä olla empaattinen, auttavainen, rakastava – suorastaan hänen ihmis arvonsa. Tämä suurelta osin selittänee sen aggressiivisen kiihkon, jolla monet TT:n ja muidenkin

uskomuslääkinnän kannattajat suhtautuvat niihin, jotka uskaltavat esittää kyseisistä hoitomenetelmistä mitään kielteistä tai edes epäilevää.

TT hoitomenetelmänä

Kirjan syvälle porautuvan perustelun jälkeen Rautajoki siirtyy hoidon suorituksen ja ominaisuuksien selvittelyyn. Hoidon pituus on tavallisesti 15, lapsille ja heikoille 5 minuuttia kerrallaan. Mielellään hoito annetaan päivittäin tai vähintään kolme kertaa viikossa. Säännöllinen aikataulu on tärkeä.

Mitä varhemmin hoito aloitetaan sitä parempi – tällä ei tarkoiteta kellonaikaa vaan potilaan sairauden kulkua. Uskomuslääkinnän hoidot ovat lähes poikkeuksetta myös sairastumista ehkäiseviä, ja useimpia suositellaan myös terveille ihmisille suojaamaan sairastumiselta. Terapeuttihan voi todeta "energiavirtojen tukkeumat" vaikka oireita ei olisikaan.

Ensin hoitaja keskittyy ja arvioi potilaan energiakentän käsillä 5–10 cm etäisyydeltä, joskus neljältä eri etäisyydeltä, molemmat kehon puoliskot erikseen ja keskenään niitä toisiinsa verraten. Useimmat voivat helposti aistia lämmintä tunnetta viedessään käsiään vastakkain, tai omaa kättään toisen ihmisen, koiran, uuninkyljen tai muun sellaisen lähettyville. Myös moni muukin kuin lämmin pinta ilmeisesti heijastaa käden omaa lämpöä niin että toivottu tunne saadaan. Ja ainakin on helppo kuvitella tuntevansa jotain. Kun TT:n opetuksessa on ollut ongelmana, että kaikki eivät tunne "energiakenttiä", erään yhdysvaltalaisen opettajan neuvo tähän tilanteeseen oli: "Fake it 'til you make it!" teeskentele, kunnes onnistut! "Energiakenttien ja -virtausten" havainnointi vaatiikin sitten edellä kuvatun teoreettisen selittelyn antamaa uskon voimaa – objektiivisesti mitattavia elämänenergian kenttiä ei ole löydetty.

Terapeuttisessa kosketuksessa "energiakentän arviointia" seuraa kentän tasoittaminen, joka on tapahtuvinaan kun käsillä "hoidetaan" näkymätöntä ainesta kehosta pois päin – hoidettavaa edelleen koskettamatta – lakaisemalla, tai käsiin tarttunutta "tukkeutunutta energiaa" pois ravistelemalla! Toimen naurettavuus ei terapiaopin levittäjiä hätkähdytä. Rautajoki kertoo vakavissaan, että pyyhkivien liikkeiden käyttö on erityisen hyödyllistä muun muassa palohaavoissa.

"Kentän tasoittelua" seuraa energian siirtäminen. Jälleen useimpien on helppo aistia lämmin tunne, jos toinen ihminen pitää kättään lähellä ihoa. Suggestiivinen hoitotilanne ja vakuuttavat, tieteellisen tuntuiset selitykset jalostavat tästä sinänsä normaalista aistimuksesta kiehtovan henkisen energian siirron. Hoidon loppuvaihe on – ei enempää eikä vähempää kuin – potilaan elämänmallin eheytyminen.

TT:n vaikutukset

Uskomuslääkinnälle ominaisesti indikaatioluettelo on laaja: terapeuttinen kosketus auttaa pahoinvointiin, hengenahdistukseen, yskään, takykardiaan ja verenkierron ongelmiin. Hoito lisää suolen peristaltiikkaa ja on menestyksellinen koliikkivaivoissa ja ummetuksessa. Se auttaa endokriinisissä ongelmissa kuten kilpirauhas-, munasarja- ja adrenaliiniongelmissa (mitä nuo adrenaliiniongelmat sitten lienevätkään), muttei jostain syystä aivolisäkeongelmissa. Hoito on sopivaa AIDSissa, parkinsonismissa ja Alzheimerin taudissa ("on tärkeätä käyttää rytmikkäitä liikkeitä, kun työskennellään immuunijärjestelmän kanssa"). Rautajoen mukaan myös psykogeenisillä sairauksilla, kuten astmalla (astmaa ei lääketieteessä pidetä psykogeenisenä sairautena), on hyvä vaste. Rautajoen mukaan uskomatonta menestystä on saatu maanis-depressiivisten ja ylikineettisten lasten kanssa, mutta ei skitsofreniassa. Afasiapotilaille terapeuttinen kosketus saa aikaan selvemmän puheen ja auttaa unensaantivaikeuksissa. Luunmurtumat paranevat normaalisti kuudessa, terapeuttisella kosketuksella kahdessa ja puolessa viikossa. Viimeksi mainittu saavutus olisi kansantaloudellisestikin merkittävä. Jos se olisi totta, näyttö siitä olisi helppo saada. Luotettavia tutkimusraportteja väitteidensä tueksi Rautajoki ei kuitenkaan esitä.

Rautajoki kuvaa hoitonsa vaikutuksia potilaaseen yhdeksällä sivulla. Sen jälkeen hän esittelee näkemyksiä "potilaan itseauttamiskykyjen aktivoitumisesta" muun muassa todeten: "TT:n vastustajat vähättelevät TT:tä sanomalla, että sen tehokkuus on vain plasebovaikutusta". Rautajoelta jää tavoittamatta oleellinen: plaseboilmiö on hoidossa mukana aina. Hoidon kehittäminen vaatii vielä jotain siihen lisäksi, jotain jota voi nimittää asiayhteydestä riippuen vaikkapa intrinsiseksi tehoksi, farmakologiseksi vaikutukseksi tai varsinaiseksi hoidolliseksi tehoksi. Lääketieteen ja lääkinnän historia kertoo karua tarinaansa siitä, miten riittämätön plasebovaikutus yksin on.

Rautajoki toteaa kuitenkin. "Mutta tärkeintä ei liene se, onko plasebovaikutuksella osuutta TT-

hoidon tuloksiin, ovatko TT ja plasebovaikutus itse asiassa sama asia tai onko TT:n taustalla aivan jokin muu asia". Kirjan lukijalle tulee vaikutelma, että hoitomenetelmä saakin oikeutuksensa ennen kaikkea siitä, mitä se saa aikaan hoitajassa, ja mitä se edustaa: sen käyttäminen on hoitajan inhimillisen kehittyneisyyden symboli! Tämä terapeuttisen kosketuksen todellinen tärkein ulottuvuus tuleekin kirjan lopussa selväksi. Kappale "Hoitajan persoonallisuuden kehittyminen terapeuttiseen kosketukseen kykeneväksi" on peräti 47 sivua pitkä.

TT ja hoitaja

"Kaikki hoitajat kokivat harmoniaa elämänenergian kanssa ja saattoivat itsensä sopusointuun...", "he tuntevat hyväksyntää ja rakkautta muita ihmisiä kohtaan", "... on tyypillistä tietoinen tietoisuuden avaaminen ja syventäminen." "Hoitajat kokevat myös TT:n aikana toimivansa laajentuneella tietoisuuden tasolla ja käyttävänsä intuitiota yleensäkin elämässään enemmän kuin rationaalisuutta". Lukijalle jää vaikutelma terapeutin sisäänpäin kääntyneestä hartauden harjoituksesta.

Rautajoki esittelee terapeuttisen kosketuksen läheistä suhdetta uskomuslääkintään – tässä hän poikkeaa kiitettävän rehellisesti aiemmin kuvatusta yhdysvaltalaisesta pyrkimyksestä, jossa TT pyrittiin todistamaan tieteelliseksi, mitattavaan todellisuuteen liittyväksi toiminnaksi. Rautajoki etenee nopeasti uskonnolliseen kättenpäällepanemiseen ja esittelee myös muun muassa Reikihoidon (japanilaisperäinen henkiparannuksen muoto). Rautajoelle ei yliluonnollisessa ole mitään kyseenalaista: "Aina on ollut ihmisiä, joille on spontaanisti ilmestynyt taito auttaa ihmisiä energiasiirron välityksellä".

Hoitotieteen uusi suunta?

Rautajoen kirjan voisi arvostella lyhyesti: näennäistieteellinen, käsitteitä sekoittava teos, joka ei oppikirjaksi kelpaa, ja jonka perustana olevan pro gradu -tutkielman hyväksytyksi tuleminen hämmästyttää. Kun kirja perustuu hoitotieteen gradutyöhön, jää lukija huolestuneena miettimään, onko todella niin, että "Hoitotieteen teoreetikot perustavat kaikki ajatuksensa systeemiteoriaan, jonka mukaan ihminen on avoin energiakenttä, joka jatkuvasti vaihtaa energiaa ympäristönsä kanssa".

Terapeuttinen kosketus on kuitenkin ilmiö, jonka jäljet pelottavat, ja joka – ja sen myötä kirjakin – ansaitsee perusteellisemman tarkastelun. Kirjallisuusviitteissä Rautajoki mainitsee harvat nursing-lehdissä julkaistut terapeuttista kosketusta esittelevät "tutkimusraportit". Muilta osin kirjallisuusluettelo koostuu hoitotieteen ja filosofian kirjoista, joista melkoinen osa on lähinnä New Age -näkemyksiä edustavia. Siinä missä Rautajoki jättää kuvaamatta TT:ia koskevan kiistelyn Yhdysvalloissa, jättää hän myös kirjansa lähdeluettelosta pois kriittiset pohdinnat.

Kyselytutkimuksissa ihmiset kertovat pitävänsä terveyttä yhtenä elämänsä tärkeimpänä asiana. Olisi toivottavaa, että jo senkin vuoksi terveydenhoidon ammattilaiset ottaisivat tehtävänsä vakavasti. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi hoitomenetelmiä tarkasteltaisiin kärsivän ja hädässä olevan potilaan näkökulmasta. Lyhyesti: mikä on hoidon hyödyn ja haittojen suhde? Tämän arvioimiseksi on mahdollisimman luotettavasti mitattava hoidon potilaalle tuomat hyodyt ja haitat.

Unohtaen hienot energiateoriat on syytä kuvitella, miten toimivaa hoitotiedettä olisi, jos sairaanhoitajat istuisivat sisäänpäinkääntynyt ilme kasvoillaan, silmät suljettuina potilaiden ääressä tuntikausia päivässä, tehden ainoastaan hitaita kädenliikkeitä potilaiden kehon yläpuolella? Asiasta olisi annettava hämmästelevälle potilaalle tai hänen omaisilleen konkreettinen, tosiasioihin perustuva selvitys.

Selvitykseksi tuskin riittäisi Rautajoen kirjan kuvaus, miten "siirtymävaiheiden läpi kehittynyt persoonallisuus, joka on kokenut suuria elämäntyylin ja maailmankuvan muutoksia, pystyy kontrolloimaan ja ymmartamään omia energioitaan ja on hyvin eettisesti suuntautunut itsensä ulkopuolelle – koska hoitaja nyt on kykenevä egon rajojen suurempaan hävittämiseen ja suurempaan fuusioon kuin keskimäärin muut ihmiset, on hän muista ihmisistä riippumaton ja hänen motiivinsa löytyvät ilmaisusta ja kasvusta".

Vaativatko kuvitellut energiakentän tukkeumat kiireellisempiä toimia kuin vaikkapa potilaiden perustarpeiden hoito ja yksilöllinen, aito vuorovaikutus, josta on jo jouduttu tinkimään sairaanhoidon rahoituksen supistusten takia? Onko terveydenhoidon ammattilaisissakin niitä, jotka ovat etääntyneet niin kauas arjen todellisuudesta, että Rautajoen kuvaama "hoitomenetelmä" viedään vakavissaan oppikirjatasolle saakka? Tätäkö on tulevaisuuden hoitotyön priorisointi?

Terveys: iloinen asia, joka on otettava vakavasti

Ei voi välttyä ajatukselta, että terapeuttinen kosketus, kaikesta

paljon luvatusta altruismista, auttamisen halusta, rakkaudesta ja niin edelleen huolimatta, on tieteen ja professionalismin kaapuun puettu rituaali, joka antaa hoitajalle luvan kääntyä pois potilaasta omaan sisäiseen rauhoitettuun maailmaansa, poistaen (5 – 45 minuutin ajaksi kerrallaan, mieluiten joka päivä toistaen) potilaalta keskustelun lisäksi myös kosketuksen tuoman lohdun? Äärimuodossaan "parantavan energian" voi siirtää potilasta tapaamattakin, kaukoparannuksena!

Tampereen yliopiston hoitotieteen laitoksen johtaja, professori **Marita Paunonen**, laitoksen varajohtaja, apulaisprofessori **Päivi Åstedt-Kurki**, ja lehtori **Heli Nieminen**, ottivat yksiselitteisen kielteisen kannan terapeuttisen kosketuksen kaltaisiin naennäishoitoihin ja toivoivat, että käytännön työntekijöillä on enemmän tervettä järkeä kuin huuhaa-ideologian levittäjällä ("Huuhaa kukoistaa terveydenhuollossakin", *Aamulehti* 21.12.1996).

Terveydenhoidon ammattilaisilla ja näiden ammattilaisten kouluttajilla on suuri vastuu. Anja Rautajoki tarjoaa suomalaisille terveydenhoitajille uutta hoitomenetelmää ilmeisesti vilpittömänä ja hyvää tarkoittaen. Hän vastaa *Aamulehdessä* 28.12.1996 hoitotieteen laitoksen edustajille: "Terapeuttinen kosketus ei mitään huuhaata". Terapeuttisen kosketuksen New Age -henkinen tausta puhuttelee monia hoitotyön tekijöitä, eikä hoitotieteen professorien järkevä kanta estä terveydenhuollon oppilaitoksia soveltamasta kiehtovia oppeja kurssiohjelmistoonsa.

Mutta kun terveydenhuollon vastuullisessa työssä ei terapian valintaperusteena saa olla kiehtovuus. Ei myöskään riitä, että hoitaja on innostunut, välittävä, hyvää tarkoittava ja vilpitön. Potilaiden etu vaatii terveydenhuollon ammattilaisilta vielä lisäksi myös kriittisyyttä ja kykyä asettua potilaan puolelle erilaisten terveysoppien, -tuotteiden ja -välineiden markkinoijia vastaan tajuten markkinoinnin strategiat ja nähden niiden savuverhon läpi. Tähän Anja Rautajoki ei ole pystynyt, vaan hän on kritiikittä markkinoijan puolella.

Veijo Saano
Raimo Puustinen

Veijo Saano on farmakologian ja kliinisen farmakologian dosentti Kuopion yliopistossa.

Raimo Puustinen on terveyskeskuslääkäri.

Skepsiksen vuoden 1996 Huuhaa palkinto myönnettiin Kirjayhtymälle Terapeuttinen kosketus -kirjan julkaisemisesta Studia-sarjassa, jossa julkaistaan terveydenhuollon ammattilaisille tarkoitettua oppi- ja ammattikirjallisuutta. Asiasta on kerrottu tarkemmin Skeptikko-lehdessä numero 4/96.

Seuraava *Skeptikko* ilmestyy touko- kesäkuun vaihteessa. Lehteen tarkoitettu aineisto tulisi olla toimituksessa viimeistään 18. huhtikuuta.

Keskustelua

Vielä kerran tapaus Sokalista

Juha Savolaisen puheenvuoro tapaus Sokalista viime *Skeptikossa* on yksi harvoja tapauksen herättämistä maltillisista puheenvuoroista, jossa ei sorruta julkisen keskustelun suosimille dikotomisille rintamalinjoille: jos et ole kunnon luonnontieteellisen maailmankuvan ja tieteellisen realismin edustaja, olet automaattisesti relativisti postmoderni sanahelistin.

Savolainen puuttuu oikeaan asiaan huomauttaessaan, että **Noam Chomsky** ei kuulu samaan sarjaan kuin **Lacan**, **Derrida**, **Deleuze**, **Guattari**, **Aronowitz**, **Irigaray**, **Harding** "ja niin edelleen" (sic!). Hänen puheenvuoronsa tuntuu kuitenkin olettavan – kuten koko keskustelussa näitä Sokalin siteeraamia nimiä listattaessa on automaattisesti tehty – että muut kuuluvat. Listan muillakaan nimillä ei kuitenkaan ole paljonkaan olennaista tekemistä toistensa kanssa, ja heidän niputtamisensa yleisen "postmoderni"-nimikkeen alle on varsin kyseenalaista. Yhtä perustellusti kuin Savolainen poimii Chomskyn, voisi joukosta erottaa myös Irigarayn tai periaatteessa kenet tahansa.

Ei ole syytä kuitenkaan ruveta keskustelemaan yksittäisistä nimistä vaan tällaisen niputtamisen logiikan järkevyydestä yleensä. Kaikilla nimillähän on toki yksi yhteinen tekijä: Sokal siteerasi heitä artikkelissaan. On kuitenkin syytä kysyä, mitä tämä siteeraaminen heistä todistaa.

Sokal-keskustelussa on näitä nimiä pyöritelty ahkeraan. Ajatus tuntuu olevan, että tieteellinen huijaus on tarttuvaa. Jos joku tekee tieteellisen väärennöksen ja viittaa artikkelissaan joihinkin muihin tutkijoihin, tulee näistäkin huijareita (tai oikeastaan vain näistä: artikkelipilan tekijän hyvä tarkoitus pyhittää keinot). Tieteellinen huijaus voi tosin tarttua eteenpäin, kuten **Cyril Burtin** tapauksessa kävi: tutkijat, jotka perustivat väitteensä Burtin tutkimuksiin, menettivät perusteensa. Sen sijaan taaksepäin tämä logiikka ei toimi. Muutoinhan Sokal olisi saanut kenet tahansa kyseenalaiseen valoon vain viittaamalla häneen. Tai näinhän itse asiassa keskustelussa kävi, kun näitä nimilistoja alettiin siteerata. Usko huijauksen tarttumiseen tällä tavalla perustuu kuitenkin enemmän maagiseen ajatteluun kuin rationaaliseen argumentaatioon.

Sanahelinää?

Kun tähän ajattelutapaan vielä liitetään viittauksia "pariisilaiseen sanahelinään" ilman sen tarkempaa osoitetta, syntyy lukijalle vaikutelma, että kaikki listassa mainitut ranskalaiset puhuisivat puuta heinää, mitä esimerkiksi Irigaray tai edes pahamaineinen Derrida eivät suinkaan tee (viimeksi mainitun epigoneista en aina ole niin varma). Kaikki omalle kulttuurille vieras kuulostaa tietenkin aina oudolta ja vieras kieli siansaksalta. Ilmiöstä "pariisilainen sanahelinä" pääseekin helposti eroon opettelemalla kieltä ja/tai perehtymällä ko. filosofien ajatteluun ja niiden taustoihin. Myös anglosaksiset filosofit vaikuttavat käsittämättömiltä, jos ei tunne heidän edustamansa perinteen historiaa. En väitä, että em. filosofit olisivat yleisesti ottaen edes oikeassa – jokainen heistä vaatisi kuitenkin oman käsittelynsä. Vastaanväittäminen kuuluu normaaliin tieteelliseen keskusteluun – vastustajan puheen julistaminen järjettömäksi sen sijaan osoittaa jotain muuta kuin kriittisyyttä.

Toinen rasittava piirre Sokal-keskustelussa on ollut vastapuolen oppien esittäminen mahdollisimman järjettömässä ja vääristellyssä muodossa (tätä ei Savolainen suinkaan tehdyt). Tällaisesta on hyvä esimerkki Kari Enqvistin Skeptikon pääkirjoituksessa mainitsema Sokalin toivotus, että ne, jotka pitävät painovoimaa sosiaalisena konstruktiona, testaisivat väitettä hyppäämällä hänen kotinsa ikkunasta. Jos joku on sitä mieltä, että tieteelliset käsitteet – ja käsitteet yleensäkin – ovat sosiaalisen konstruktion tulosta ja että on jotenkin problemaattista yrittää viitata objektiiviseen todellisuuteen, jota ei olisi jo jotenkin käsitteellistetty, ei tästä suinkaan seuraa, etteikö ihminen putoaisi hypätessään kerrostalon ikkunasta. Sitä paitsi, jos gravitaatio on sosiaalinen konstruktio, niin relativistin kuolema on toinen sellainen, eikä hyppy siis todistaisi mitään. Derridan kaltaisten filosofien "relativismista" ei päästä näin helpolla.

Retorista vitsailua vai argumentteja

Relativismin haasteeseen vastaaminen edellyttää, että ensin otetaan selvää siitä, mitä nämä filosofit yrittävät sanoa, ja sitten esitetään kunnon kritiikkiä. Postmoderni relativismi parhaimmillaan esimerkiksi Derrida an

saitsee asiallista ja terävää kritiikkiä, ei retorista propagandaa, joka antaa yleisölle vaikutelman, että paras pila - ei rationaalisin argumentti - voittaa. Jos paras retorinen vitsi voittaisi, tämä olisi itse asiassa myös relativismin voitto objektiivisuudesta.

Sokalin pila ja hänen toivotuksensa ikkunasta hyppäämisestä osoittaa, kuinka kaukana eräiden luonnontieteilijöiden ja kulttuurintutkijoiden näkökulmat voivat pahimmillaan olla toisistaan. Sokalin artikkelitempaus ja sitä seurannut keskustelu on omalta osaltaan ansiokkaasti syventänyt tätä kuilua. Kiistelyssä on vajottu niin alas, että vastustajia on jopa vihjattu fasisteiksi muistuttamalla siitä, että **Benito Mussolini** oli relativisti (J.-J. Salomon, Le Monde 31.1.97). Niinhän hän oli, mutta toisaalta **Josef Stalin** uskoi objektiiviseen tieteelliseen totuuteen. Keskitysleirillä olevalle diktaattorin filosofinen kanta objektiivisuuden mahdollisuuteen kuitenkin lienee yhdentekevää. Tieteellisen objektiivisuuden ja moraalisten oikeuksien yhteys on paljon monisäikeisempi. Toisaalta tieteellisen objektiivisuuden asettaminen kaiken rationaalisuuden mitaksi voi omalta osaltaan johtaa moraaliseen relativismiin asettamalla rationaalisuuden vaatimukset sellaisiksi, ettei moraalisilla kannanotoilla ole mahdollisuuksia niitä täyttää.

Timo Kaitaro

Hypnoosia ja telepatiaa

Kommenttina **Ilpo Salmen** (*Skeptikko* 3/96) ilmestyneeseen artikkeliin "Elämänhallintaa hypnoosin ja telepatian avulla" haluaisin tuoda esille joitakin hypnoosin tieteellisen tutkimuksen alueella viime vuosina tapahtuneista kehitysaskeleista. Telepatiaan en aio puuttua, koska se on asia, josta ei toistaiseksi ole saatu tieteellistä evidenssiä –puhumattakaan sen syihin liittyvistä, empiirisesti testattavissa olevista teorioista. En myöskään ole kuullut telepatian käytöstä elämänhallintaa lisäävänä tekijänä, mutta sen sijaan hypnoosin käyttöä esimerkiksi psykoterapian ja lääketieteen alueella on dokumentoitu laajasti (esim. Kallio & al 1997). Artikkelin tapa käsitellä näitä asioita ikäänkuin toisiinsa kytkeytyvinä ilmiöinä oli yllättävää.

Kuten Salmi toi artikkelissaan esille, on hypnoosi-ilmiölle sen historian aikana löytynyt useita selityksiä ja varsinkin "muuntunut tietoisuudentila" -selitys kohtasi syystäkin aikanaan ankaraa kritiikkiä. Tämän kritiikin johtavia esilletuojia oli amerikkalainen tutkija **Theodor Xenophon Barber**, jonka ajatukset tulevat hyvin esille hänen vuonna 1969 julkaisemassaan kirjassa "*Hypnosis - A Scientific Approach*". Kritiikin kärki kohdistui siihen hyvin kömpelöön tapaan, jolla hypnoositutkimusta tuolloin toteutettiin ja joka ei millään muotoa täyttänyt tieteelliselle tutkimusasetelmalle asetettuja kriteereitä. Kritiikin seurauksena syntyi useita koulukuntia, joita voidaan yhteisesti nimittää niin sanotuksi sosiokognitiiviseksi malliksi hypnoosista. Niissä painotettiin jo olemassa olevien psykologisten käsitteiden merkitystä ilmion selittäjänä eli mitään "muuntunutta tietoisuudentilaa" ei katsottu tarpeelliseksi. Teorioita, jotka rakentuvat oletukselle muuntuneesta tilasta tai transsista voidaan kutsua yhteisellä nimellä "state"-mallit.

Salmi kertoi artikkelissaan tämän niin sanotun "state-näkemyksen" olevan nykyään jo romutettu ja hypnoositutkimuksen tulevaisuuden olevan "monivaikutteiseen kognitiiviseen oppimiseen" perustuvissa lähestymistavoissa. Ottamatta kantaa kummankaan näkemyksen puolesta, haluan tuoda esille, että tällä hetkellä "taistelu" em. koulukuntien välillä on erittäin vilkasta ja esimerkiksi elokuussa 1996 järjestetyssä alan kongressissa Budapestissa (7th European Congress of Hypnosis) keskeinen keskustelu kokeellisen hypnoositutkimuksen alueella käytiin juuri aiheesta "state - nonstate" ja uusia "state"-näkemystä painottavia artikkeleita ilmestyy jatkuvasti (Ks esim. Gruzelier 1996).

Salmi toi edelleen esille näkökannan, jonka mukaan ihmisen fysiologinen seuraaminen ei tuo hypnoosi-ilmiöön lisäselvitystä, koska aivojen fysiologia ja tietoisuuden ilmiöt on syytä erottaa toisistaan. Tällainen "tietoisuuden psykologiaan" liittyvien ilmiöiden tarkastelu fysiologisia ilmiöitä mittaavia menetelmiä hyväksikäyttäen alkaa kuitenkin olla nykyään jo monen tutkijan arkipäivää. Lähestymistapa muodostaa myos rungon uudelle, monia tieteenaloja yhdistävälle kognitiiviselle neurotieteelle. Aiheesta enemmän kiinnostuneiden kannattaa tutustua juuri ilmestyneeseen

ensimmäiseen suomenkieliseen julkaisuun Revonsuo& al.(toim.) "*Mieli ja Aivot*".

Tämä kehitys johtuu pitkälle siitä, että uudet tietokonepohjaiset aivojen kuvantamismenetelmät antavat mahdollisuuden tarkastella aivotoimintaa aivan toisella lailla kuin vielä vain kymmenen vuotta sitten. Myös nykyaikaiset, digitaaliseen signaalinkäsittelyyn perustuvat EEG:n analyysimenetelmät antavat paljon mielenkiintoista valoa liittyen aivojen toimintaan ja hypnoosiin (esim. Crawford & al. 1996).

Kirjallisuutta:

Barber T. X., 1969. Hypnosis. A Scientific Approach. Van Nostrand Reinhold Company, New York.

Crawford H. J., Corby, J. C., & Kopell, B. 1996. Auditory event related potentials while ignoring tone stimuli. Attentional differences reflected in stimulus intensity and latency responses in low and highly hypnotizable persons. International Journal of Neuroscience, 85, 57-69.

Gruzelier J. 1996. The state of hyponosis: evidence and applications. Quarterly Journal of Medicine 89, 313-317.

Kallio S., Lauerma H., Revonsuo A. 1997. Hypnoosi tieteellisenä tutkimuskohteena ja terapeuttisena menetelmänä. Suomen Lääkärilehti 4/97.

Revonsuo A., Lang H., Aaltonen O. (toim.) 1996. Mieli ja Aivot -Kognitiivinen neurotiede. Kognitiivisen neurotieteen tutkimusyksikkö. Turun yliopisto.

Sakari Kallio

Tutkija

Turun yliopisto, Kognitiivisen neurotieteen tutkimusyksikkö ja psykologian laboratorio

Salmi vastaa

Telepatia ja hypnoosi olivat alustuksessani Turussa esimerkkeinä tieteellisesti perusteltavissa olevasta (hypnoosi) ja toistaiseksi ei-perusteltavissa olevasta (telepatia) ilmiöstä. Mitään muuta yhteyttä ei niillä mielestäni ole, paitsi niihin uskovien mielestä.

Yritin selvittää artikkelissani, että State-teoriat (hypnoosi on muuntunut/muunnettu tajunnan tila) ovat saaneet kilpailijoikseen monia muita yhtä varteenotettavia teorioita. Artikkelini otsikossa oleva kysymysmerkki viittasi juuri tähän.

On hyvä, jos aivojen toiminnan ja "mielen tilojen" välisestä yhteydestä saadaan lähiaikoina lisää tietoa **uusilla** mittausmenetelmillä.

Koko artikkelini kärki oli kyseenalaistaa nykyinen hypnoosikäytäntö, koska tiedän ja tunnen monen monta hypnoosin käyttäjää ja ammattilaista, jotka ottavat State-näkemyksen täysin todistettuna ja lähestyvät ilmiötä tältä pohjalta sekä levittävät samalla tätä mielestäni liian yksinkertaistavaa näkemystä.

Vilpitön kiitokseni **Sakari Kalliolle** hyvästä oikaisusta. Toivottavasti keskustelu hypnoosista jatkuu ja laajenee myös NLP:kin taustateorioihin ja tutkimustuloksiin.

Ilpo V. Salmi

Vastine *Skeptikko*-lehden 3/96 Toimitukselta-palstan kirjoitukseen

Yllämerkityssä kirjoituksessa käsitellessänne **Anja Rautajoen** kirjaa *Terapeuttinen kosketus* tuotte esille väitöskirjani *Terveyttä ja hyvää oloa paastolla* maininnalla, että tutkimus ei vastaväittelijöiden mielestä täyttänyt väitöskirjatyölle vaadittavia tieteellisiä kriteerejä. Kysyn, mihin väite perustuu?

Paasto kuuluu vaihtoehtohoitojen piiriin ja aihe oli ymmärrettävästi kiistanalainen monessakin suhteessa. Tampereen yliopiston lääketieteellinen tiedekunta hyväksyi sen tutkimuksen aiheeksi. Laitos on siksi arvostettu, ettei se hyväksy väitöskirjaa, ellei se täytä tieteelliselle työlle vaadittavia kriteerejä. Suoritin aineopinnot hoito- ja hallintotieteessä. Johtuneeko tutkimusaiheestani vai siitä, että hoitotiede on melko nuori ja sen edustajat osaksi "epävarmoja", etten saanut hoitotieteilijöistä ohjaajaa. Hoitotieteen alueen ohjaajaksi määrättiin UKK-instituutin erikoistutkija, joka ensitapaamisessa ilmoitti, ettei hän tiedä hoitotieteestä mitään. Tämän vuoksi jätin väitöskirjassani hoitotieteellisen näkökulman käsittelyn vähemmälle ja käsittelin laajemmin psykologista ja lääketieteellistä aluetta. Naissa ohjaajina olivat pätevät asiantuntijat, samoin tilastotieteessä.

Tampereen yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa ovat väitöskirjatutkimukset erittäin tarkassa seurannassa ja valvonnassa. Tutkimukset käyvat

todella tiuhan seulan läpi. Eri alueiden ohjaajat ja esitarkastajat lukevat tutkimuksen useaan otteeseen.

Jatkokoulutustoimikunta käsittelee ja valmistelee asiat tiedekuntaneuvostolle. Tämän lisäksi jokaisella tutkijalla on oma seurantaryhmansä, joka neuvoo, tarkastaa ja valvoo tutkijan työskentelyä. Oma ryhmäni koostui hoitotieteen, lääketieteen, psykologian ja tilastotieteen asiantuntijoista. Kaikki nämä tarkastuksen eri portaat on väitöskirjani läpäissyt ja molempien esitarkastajien lausunnot ovat erittäin myönteiset.

Vastaväittajien saaminen tuotti samanlaisia vaikeuksia kuin ohjaajien saaminen. Vastaväittäjistä voitaisiin sanoa, että he eivät täyttäneet vastaväittäjille vaadittavia kriteereitä siinä mielessä, etta olisivat hallinneet tutkimusalueen kokonaisuudessaan. Professori **Eriksson** on hoitotieteilijä ja hän sanoi itse, ettei hän hallinnut psykologista ja lääketieteellistä aluetta. Dosentti **Fogelholm** on ravitsemustieteilijä, ja hän vaati minulta tietoja asioista, joita ei työssäni käsitelty. Kumpikaan vastaväittajistä ei myöskään hallinnut tutkimuksessani käytettyjä tilastollisia menetelmiä. Asian vahvisti minulle vielä tiedekunnan tilastotieteen professori. Tiedekuntaneuvostossa ihmeteltiin "varauksella" -lausuntoa. Väitöskirja joko hyväksytään tai hylätään. Tiedekunnan kanta oli, että väitöskirjani täytti tieteelliselle työlle asetetut kriteerit, eikä sitä esitettyjen huomautusten perusteella olisi voitu hylätä.

Tutkimukseni oli varsin laaja, aineisto kasitti 161 paastoajaa ja 161 verrokkia. Heille tehtiin runsaasti objektiivisia ja subjektiivisiin arvioihin perustuvia mittauksia, kaikki kolmesti, ennen interventiota, sen jälkeen ja neljän kuukauden kuluttua intervention alkamisesta. Koska tutkimus oli monitieteellinen ja monografia-tyyppinen sekä aiheeltaan ristiriitainen, se kävi läpi vielä paljon tarkemman ja perusteellisemman tarkastuksen, kuin väitöskirjat normaalisti.

Pyydän, että julkaisette tämän kirjoitukseni seuraavassa lehdessänne ja samalla korjaatte oman lausumanne, joka antaa virheellisen ja vähättelevän kuvan väitöskirjani tarkastus- ja hyväksymismenettelystä.

Helena Frankberg-Lakkala

Lausuma perustui dosentti **Mikael Fogelholmin** *Hyvä Terveys* -lehdessä (4/96) esittämiin arvioihin, joita on referoitu *Skeptikko*-lehdessä 2/96 sekä väitöstilaisuudesta saamiini tietoihin.

Vastaväittelijät, professori **Katie Eriksson** ja dosentti Mikael Fogelholm – vaikkakin tunnustivat työn kiistattomat ansiot muun muassa siinä, että työssä oli tutkittu paaston vaikutuksia useasta näkökulmasta; subjektiivisten tuntemuksien, fysiologisten muuttujien ja terveyskäyttäytymisen avulla – puuttuivat väitöskirjasta antamassaan lausunnossa moniin sellaisiin työn sisältämiin ongelmiin, jotka periaatteessa pitäisi voida välttää missä tahansa tieteellisessä työssä.

Vastaväittelijät totesivat muun muassa seuraavaa:

– Kirjallisuuden käyttö oli ollut epäsystemaattista; uusia viitteitä oli jäänyt pois, mukana oli ollut paljon ei-tieteellisiä viitteitä ja jopa julkaisemattomia monisteita, tutkimuksia oli referoitu ja niitä oli tulkittu huolimattomasti, ja kirjallisuusluettelossa oli ollut lukuisia teknisia virheitä.

- Koehenkilöita ei oltu satunnaistettu omiin ryhmiinsä. Esimerkiksi miespuoliset koehenkilöt olivat verrokkeja lihavampia ja heille oli annettu laihdutusohjeita paaston jälkeen, minkä johdosta paastokurssin itsenäisiä vaikutuksia esimerkiksi mielialamuuttujiin, painoon, verenpaineeseen ja terveyskäyttäytymiseen oli ollut vaikea erottaa.

– Väittelijä ei ollut erotellut tutkimuksen johtopäätöksen kannalta tärkeitä ja vähemmän tärkeitä vastemuuttujia.

– Vaikka tilastoanalyysit olivat olleet asianmukaisia, niitä ei oltu käytetty johdonmukaisesti. Eräistä testeistä olivat muun muassa puuttuneet testaukset vertailuryhmään tai seurantamittausten tulokset.

– Tutkimuksessa esiintyviä suuria ongelmia (mm. koe- ja vertailuhenkilöiden erilaisuus, terveyskäyttäytymisen kyselyiden validoimattomuus) ei oltu huomioitu yleisissä johtopäätöksissä.

Vastaväittelijät huomauttivat, että vaikka Tampereen yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan jatkokoulutustoimikunta oli antanut työlle painatusluvan, he suhtautuivat siihen varauksella. "Työn edellä esitetyt ansiot ja hyvin sujuneen väitöstilaisuuden huomioiden olemme kuitenkin päättäneet, tosin epäröiden, esittää työn hyvaksymistä opinnäytetyönä terveydenhuollon tohtorin tutkintoa varten", Eriksson ja Fogelholm totesivat yhteisessä lausunnossaan.

Marketta Ollikainen

toimittaja
Skeptikko-lehti

Skepsiksen kevät 1997

Yleisötilaisuudet

Skepsis ry:n kymmenvuotisjuhlan vuoksi keskiviikkoisia yleisötilaisuuksia järjestetään kevään kuluessa enää vain huhtikuussa.

keskiviikko 16.4.

Klo 18.00-20 00

Arjen uskomukset. Paljon tunteita ja hiven järkeä. Dosentti **Marjaana Lindeman-Viitasalo**, Porthania ls IV, Yliopistonkatu 3, Helsinki

Paikallistoimintaa Tampereella

Torstaina 24.4. kello 18.00 Tampereella (kaupunginkirjasto Metso I.S.5) järjestetään tilaisuus, jossa pohditaan paikallistoiminnan käynnistämistä Tampereella. Aluksi luento: *50 vuottaa Roswellista. Ufot, humanoidit ja myytti suuresta salaliitosta.* **Ilpo V. Salmi.** Luennon jälkeen pohditaan muun muassa paikallistoiminnan käynnistämistä Tampereella.

Lähempiä tietoja Skepsiksen puheenjohtajalta **Ilpo V. Salmelta** puhelin **09-588 1943** tai **04049-01413**.

Sateenkaari-messut

Tampereella järjestetään 14.-15.6. Sateenkaari-messut, jotka esittelevät Hengen ja tiedon -messujen tapaan laajan skaalan parailmiöitä. Messuja varten tilat on vuokrattu Tampereen yliopistolta. Vastapainoksi huuhaa tarjonnalle Skepsis on lähdössä messuille.

viikonloppu 17.-18.5.

Skepsiksen kevätseminaari
10 vuotta kysymyksiä 1987 – 1997

lauantai 17.5.1997,
Säätytalo sali 15,
Snellmaninkatu 9-11, Helsinki

Klo 10.00
Avaus

Klo 10.20
Kriittinen tiede ja julkisuus

Pseudotieteen julkisuusstrategiat
-fil.kand. **Erkki Kauhanen** alustaa

Kommenttipuheenvuorot
–päätoimitt. **Reetta Meriläinen**
–yleisradion edustaja?

Yleisöpuheenvuorot

Klo 12.00
Tauko

Mahdollisuus tutustua kirjanäyttelyyn.
Art House, Heureka, Humanistiliitto, Tiedekirja, Ursa, Vapaa-ajattelijat, Skepsis.

Klo 13.00
Ihminen, tiede ja fantasiat-kirjailija **Leena Krohn**

Yleisöpuheenvuorot

Klo 13.45
Toden näköiset harhat
-taikuri **Iiro Seppänen**

Yleisöpuheenvuorot

Klo 14.30
Tauko

Kirjanäyttely, tervehdykset

Klo 15.00
Postmoderni ja kriittinen tiede
-dos. **Mika Pantzar** alustaa

Haasteena Skepsis 1997-2007

Tutkijoiden paneelikeskustelu
- puheenjohtajana dos. **Kari Enqvist**
- dos. **Marjaana Lindeman**,
- dos. **Arto Siitonen**,
- dos. **Mika Pantzar**

Yleisöpuheenvuorot

Klo 17.00
Seminaarin päätös

Klo 19.00
Iltatilaisuus
Paikka avoin

Skepsiksen heinäretki 10.-12.7.1997

72 tuntia huijausta

Skepsiksen perinteinen kesäretki suuntautuu tulevana kesänä Jyväskylään, jossa osallistutaan Jyväskylän kesän tapahtumiin. Teemana tänä vuonna Jyväskylan festivaalissa on 72 tuntia huijausta. Luvassa on Öhmanin tavarataloa, paniikkifestivaaleja, huuhaa-nayttelyitä, muovi-ihmisiä, silmänkääntäjiä, taikuri **James Randi**; sananmukaisesti feikkiä ja faktaa. Tapahtumien järjestelyissä myös Skepsis on ollut aktiivisesti mukana.
Retken alustava ohjelma:

Torstai 10.7.
Lähtö Helsingistä aamujunalla, jossa mukana myös **James Randi**. Illalla tavataan "Öhmanin tavaratalossa", jossa paljastuvat maailman suurimmat huijaukset.

Perjantai 11.7.
Aamupäivällä skeptikkojen oma tapaaminen, jossa pohditaan muun muassa paikallistoimintaa. Iltapäivällä järjestetään Skepsis-tilaisuus, jonka teemoina ovat:
-50 vuotta Roswellistä
-humanoiditukihenkilöiden valmennus
-kaatoja ja heilureita
-kännykkä vai telepatia
Illalla yhteiset jatkot.

Lauantaina 12.7.
Päivällä **J.Randin** esiintyminen. Illalla palataan Helsinkiin.

Junamatka Helsingistä Jyväskylään ja takaisin maksaa noin 300 markkaa. Perillä mahdollisuus vaatimattomaan yöpymiseen.

Ohjelmasta kerrotaan tarkemmin kesäkuun alussa ilmestyvässä *Skeptikko*-lehdessä. Lisätietoja yhdistyksen puheenjohtajalta **Ilpo V. Salmelta** puhelin **09-588 1943** tai **04049-01413.** Hänelle voivat ilmoittautua myös ne, jotka haluavat osallistua yhteiseen matkaan Helsingistä Jyväskylään.

Skepsiksen haaste

10 000 mk puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalin ilmiön.

Humanoidistipendi

Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – **10 000 markkaa puhtaana ulottimeen** sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa (mikäli esimerkiksi sotu- tunnuksen tai pankkikortin saanti on osoittautunut humanoidille vaikeaksi) mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

Haasteeseen liitetty vedonlyöntitarjous

Kun humanoidiasiantuntijat ja erityisesti tohtori **Rauni-Leena Luukanen-Kilde** ovat toistuvasti esittäneet ajankohtia, jolloin viimeistään humanoidit esitellään yleisölle, Skepsis tarjoutuu lyömään tohtori Luukanen Kilden kanssa seuraavan vedon.

Jos ennen 1998 loppua debyytti on tapahtunut, yhdistys maksaa **10 000 markkaa** tohtori Luukanen-Kildelle. Jos näin ei tapahdu, Luukanen Kilde maksaa yhdistykselle 100 markkaa, jolla yhdistys lähettää hänelle *Skeptikko*-lehden vuosikerran.

English Summary

Citius, Altius, Fortius

Editorial by Anneli Aurejärvi

The Finnish Skeptics -association is progressing fine; total membership has doubled during the last few years and public lectures rank high in popularity. Apart from the success, The Finnish Skeptics is in quite a severe situation. The massive amount of tasks that the large membership creates can no more be managed solely with volunteer labour, reminds **Anneli Aurejärvi**, the withdrawing secretary of The Finnish Skeptics. "The administrative board of the association should make efforts to create a positive public opinion of skepticism. Specially regarding young girls, there would be a need for patterns to follow," writes Aurejärvi. Female portion of The Finnish Skeptics is still below one fifth.

Unusual states of consciousness and abduction experimences

by Jukka Häkkinen

It's obvious that some abductees are nothing more than cheaters chasing publicity, others suffer from serious mental problems. Still, a clear majority is mentally stable. It is, therefore, important to consider two essential factors when scanning UFO abduction cases: which are the unusual experiences a healthy person can have and how these experiences turn into false abduction memories, writes researcher and psychologist **Jukka Häkkinen** in his article. He says, anyway, that reasons for strange experiences are quite natural. "A significant way to explain abduction experiences is so-called sleep paralysis, which means temporary impotence to move in the transition period between wakefulness and sleep"..."Hypnosis is a suitable state to implant false memories, as well," Häkkinen reminds.

Unusual brain exercise

School children in the town of Lahti in Middle Finland have begun their school day since fall by drinking a glass of water and doing some simple series of movements. The aim is to tune the brain on. The primus motor behind this method of Educational Kinesiology is an American, **Paul E. Dennison**, who has offered his theories for treatment of children with behavioural or learning problems. Dennison says the movements and water will stimulate electrical activity in brain and raise "acupuncture meridians" onto the surface from "brain contacts". Educational director of Lahti area, **Juhani Tommola**, does not bother these doctrines entering comprehensive school: "If it improves childrens' work motivation, it's OK, whatever its scientific background," Tommola confirms.

Rudolf Steiner – a Philosopher

by S. Albert Kivinen

Rudolf Steiner was not a significant person as a philosopher. He managed to excel both in obscureness, tiresomeness and pedantic arrogance, simultaneously, says philosopher **Dr. S. Albert Kivinen** in his article concerning the philosophical basis of Steiner's thoughts. "Steiner was a philosopher to once see the light, but turning his back on it," writes Kivinen.

Nazis and mysticism

by Karlo Kauko

Nazism aimed on appealing to people's yearn for mysticism and many of the Nazis believed, for example, in astrology. Nazis did not, however, state anything concrete about supernatural. This was, most likely, because any of their leaders could not very systematically deliberate Imago Mundi. Instead, mystical impressions were tried to create for propaganda purposes, writes the author **Karlo Kauko**.

The Finnish Skeptics: First Decade behind

The Finnish Skeptics will celebrate its tenth anniversary in May. Anticipating that, the association spent the Winter Symposium in connection with annual meeting on Feb 15. Lectures on skepticism's present and future state were held. The anniversary seminar will be held on May 17, and it is probable that another seminar with international guests will take place in December.

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä oheinen lomake tai sen kopio täytettynä Skepsiksen postilokeroon osoitteella

PL 483 00101 Helsinki.

Yhdistyksen jäsenmaksu vuonna 1997 (sisältää *Skeptikko*-lehden tilauksen) on 100 mk tai alle 20-vuotiaille 50 mk (jos olet alle 20-vuotias, ilmoita syntymäaikasi). Voit myös tilata *Skeptikko*-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 100 mk/ vuosi. Tilaaminen onnistuu samalla lomakkeella vetämällä siitä yli sana "jäsenhakemus". Tiedoksi riittää tällöin nimi ja osoite.

Jäsenhakemus/tilauslomake löytyy myös Internetistä, Skepsiksen kotisivuilta
http://www.helsinki.fi/~ojpasane/skepsis.htm

JÄSENHAKEMUS/*SKEPTIKKO*-LEHDEN TILAUS

Nimi ______________________________

Ammatti ja koulutus______________________________

Lähiosoite ______________________________

Postitoimipaikka ______________Puhelin ______________

email-osoite______________________________

Työpaikka (jos haluat ilmoittaa) ______________________________

Työpaikan lähiosoite ______________________________

Postitoimipaikka ______________Puhelin ______________

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdollisesti aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet (käytä tarvittaessa erillistä paperia):
Haluamme korostaa, ettei jäseneksi pääsyn edellytyksenä ole "akateemisuus". Kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä yhdistyksen hallitukselta.

____

____

____

____

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet (ks. seuraava sivu) ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys______________________________

Allekirjoitus______________________________

SKEPSIS on 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys. Skepsiksen toimintaperiaatteet ovat samantapaiset kuin yhdysvaltalaisen CSICOPin (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mutta se toimii täysin itsenäisesti vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistyksen säännöissä mainitaan Skepsiksen tarkoituksesta ja periaatteista seuraavaa:

Yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta, ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa sekä pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja sekä harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä hakemuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.

Skepsis ry:n hallitus:

Ilpo V. Salmi (puheenjohtaja)
Kari Enqvist (varapuheenjohtaja)
Veikko Joutsenlahti (sihteeri)
Rauni Tiainen
Robert Brotherus
Risto Selin
Jukka Vuori

Skepsis-yhdistyksen tieteellinen neuvottelukunta:

dosentti **Kari Enqvist** (puheenjohtaja)
professori **Nils Edelman**
professori **Pertti Hemánus**
dosentti **Raimo Keskinen**
dosentti **S.Albert Kivinen**
professori **Kirsti Lagerspetz**
professori **Raimo Lehti**
professori **Anto Leikola**
professori **Nils Mustelin**
professori **Ilkka Niiniluoto**
dosentti **Heikki Oja**
professori **Jeja Pekka Roos**
VTM **Jan Rydman**
professori **Heikki Räisänen**
professori **Veijo Saano**
professori **Anssi Saura**
apulaisprofessori **Raija Sollamo**
FL **Tytti Varmavuo**
professori **Raimo Tuomela**
professori **Yrjö Vasari**
professori **Johan von Wright**
apulaisprofessori **Risto Vuorinen.**

Jäsenasioista ja lehtitilauksista pyydetään neuvottelemaan yhdistyksen jäsenvastaavan kanssa. Osoitteenmuutokset toimitetaan suoraan osoiterekisterin ylläpitäjälle, **Marko Vehkamäelle,** email: **vehkamak@cc.helsinki.fi** tai puhelimitse **09 - 717 062.**

Rauni Tiainen
yhdistyksen jäsenvastaava
Agrikolankatu 4 A 33
00530 Helsinki
puhelin: **09 - 429 3744**
email: **Rauni.Tiainen@orion.fi**

Yhdistys on Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö

Skepsis ry:n yhteystiedot:

Puhelinpalvelu: **09 - 7227 0195**
HUOM! 1.4. alkaen **0208-355 455**
Postiosoite: **PL 483, 00101 HELSINKI**
Internet-osoite:
http://www.helsinki.fi/~ojpasane/skepsis.htm
Pankkiyhteys: **PSP 800011 - 465 302**